

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**FARKLI KLASMANLARDA GÖREV YAPAN FUTBOL
HAKEMLERİNİN İLETİŞİM BECERİLERİ VE ÖZGÜVEN
DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ
(AYDIN İLİ ÖRNEĞİ)**

ULAŞ AKSOY
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Mehmet ULUKAN

AYDIN-2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Ulaş AKSOY tarafından hazırlanan “Farklı Klasmanlarda Görev Yapan Futbol Hakemlerinin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Aydın İli Örneği)” başlıklı tez, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 03/05/2019

Üye: Doç. Dr. Mehmet ULUKAN Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Ayfer GEMALMAZ Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Nurgül ÖZDEMİR İzmir Demokrasi Üniversitesi

ONAY:

Bu tez Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun görülmüş ve Sağlık Bilimleri Enstitüsününtarih vesayılı oturumunda alınannolu Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Cavit KUM
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın planlanması ve yürütülmesinde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, çok değerli bilgi ve deneyimleriyle çalışmamın bilimsel temeller ışığında şekillenmesine yardımcı olan, danışman hocam Doç. Dr. Mehmet ULUKAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve tecrübeleriyle her zaman yanımda olan ve bana yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Nurgül ÖZDEMİR'e, araştırma verilerinin toplanmasında yardımlarını esirgemeyen, uzun yıllar müsabakalarda birlikte görev yaptığım futbol hakemi dostlarıma ve destekleriyle her zaman yanımda olan canım aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
RESİMLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. Futbol.....	3
2.1.1. Futbolun Dünyadaki Tarihsel Gelişimi	3
2.1.2. Ülkemizde Futbolun Tarihsel Gelişimi	5
2.2. Türkiye Futbol Federasyonu.....	7
2.2.1. Türkiye Futbol Federasyonunun Tarihsel Gelişimi.....	7
2.2.2. Türkiye Futbol Federasyonunun Görevleri	8
2.2.3. Türkiye Futbol Federasyonu Teşkilat Yapısı	9
2.2.4. Türkiye Futbol Federasyonu Bünyesindeki Yan Kurullar	9
2.2.4.1. Merkez hakem kurulu.....	10
2.2.4.2. Merkez hakem kurulunun görev ve yetkileri.....	10
2.3. Hakem.....	11
2.3.1. Futbol Hakemliği.....	11
2.3.2. Futbol Hakemliğinin Tarihçesi	12
2.3.3. Futbol Hakemlerinin Kadroları	14
2.3.3.1. Aday hakem (AH)	14
2.3.3.2. İl hakemi (İH)	15
2.3.3.3. Bölgesel hakem (BH)	15
2.3.3.4. Bölgesel yardımcı hakem (BYH)	16
2.3.3.5. Kadın bölgesel hakem (KBH)	16

2.3.3.6. Kadın bölgesel yardımcı hakem (KBYH)	17
2.3.3.7. C klasman hakemi (CKH)	17
2.3.3.8. C klasman yardımcı hakemi (CKYH)	18
2.3.3.9. B klasman hakemi (BKH)	18
2.3.3.10. B klasman yardımcı hakemi (BKYH)	19
2.3.3.11. A klasman hakemi (AKH).....	19
2.3.3.12. A klasman yardımcı hakemi (AKYH).....	20
2.3.3.13. Süper lig hakemi (SLH).....	20
2.3.3.14. Süper lig yardımcı hakemi (SLYH).....	21
2.3.3.15. FIFA hakemi (FIFA H).....	21
2.3.3.16. FIFA yardımcı hakemi (FIFA YH)	22
2.3.3.17. FIFA kadın hakemi (FIFA KH).....	22
2.3.3.18. FIFA kadın yardımcı hakemi (FIFA KYH).....	23
2.3.4. Futbol Hakemlerinin Kararları, Yetki ve Görevleri	23
2.3.4.1. Futbol hakeminin kararları	23
2.3.4.2. Futbol hakeminin yetkileri ve görevleri	24
2.4. İletişim	26
2.5. İletişim Süreci.....	27
2.5.1. Kaynak.....	27
2.5.2. Mesaj	28
2.5.3. Kanal.....	28
2.5.4. Hedef	29
2.5.5. Geri Bildirim	30
2.5.6. Gürültü.....	30
2.6. İletişim Çeşitleri	30
2.6.1. Kitle İletişimi.....	31
2.6.2. Kurum- İçi İletişim	31
2.6.3. Birey- İçi iletişim.....	31
2.6.4. Bireylerarası İletişim	32
2.6.4.1. Sözlü iletişim	32
2.6.4.2. Sözsüz iletişim.....	33
2.6.4.3. Yazılı iletişim	33
2.7. Etkili İletişim Becerileri	33
2.7.1. Etkin Dinleme.....	34

2.7.2. Empati Kurma	34
2.7.3. Algı	35
2.7.4. Kendini Açma.....	35
2.7.5. Beden Dili.....	35
2.8. İletişim Engelleri	36
2.9. İletişimin Yaşamımızdaki Önemi.....	37
2.10. Özgüven.....	39
2.10.1. İç Özgüven.....	40
2.10.2. Dış Özgüven	41
2.11. Özgüvenin Oluşumu ve Gelişimi	42
2.11.1. Ana-Baba Tutumları	43
2.11.2. Akademik Başarı	43
2.11.3. Kendini Değerlendirme ve Çevrenin Etkisi	44
2.11.4. Zekâ.....	44
2.11.5. Fiziksel Görünüm	44
2.11.6. Olumsuz Baskı ve Disiplin Yöntemleri.....	44
2.11.7. Sorumluluk	45
2.11.8. Diğer Faktörler	45
2.12. Özgüveni Düşük Bireylerin Özellikleri.....	45
2.13. Özgüveni Yüksek Bireylerin Özellikleri	47
3. GEREÇ ve YÖNTEM	49
3.1. Araştırmanın Modeli	49
3.2. Evren ve Örneklem.....	49
3.3. Veri Toplama Aracı.....	50
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	50
3.3.2. İletişim Becerileri Ölçeği (İBDÖ)	50
3.3.3. Özgüven Ölçeği	50
3.4. Verilerin Toplanması.....	51
3.5. Verilerin Analizi	52
4. BULGULAR	53
4.1. Futbol Hakemlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	53
4.2. Futbol Hakemlerinin İletişim Becerilerinin, Sosyo Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi.....	54
4.3. Futbol Hakemlerinin Özgüven Düzeylerinin, Sosyo Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi.....	61

4.4. Futbol Hakemlerinin İletişim Becerileri ile Ögüven Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	68
5. TARTIŞMA.....	69
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	79
6.1. Sonu ç.....	79
6.2. Öneriler.....	80
KAYNAKLAR.....	81
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	86
Ek 2. İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği	87
Ek 3. Özgüven Ölçeği	88
Ek 4. Etik Kurul Onayı	89
Ek 5. İzin Belgesi	90
ÖZGEÇMİŞ.....	91

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

AH	: Aday Hakem
AKH	: A Klasman Hakemi
AKYH	: A Klasman Yardımcı Hakemi
BH	: Bölgesel Hakem
BHK	: Bölgesel Hakem Kurulu
BKH	: B Klasman Hakemi
BKYH	: B Klasman Yardımcı Hakemi
BYH	: Bölgesel Yardımcı Hakem
CKH	: C Klasman Hakemi
CKYH	: C Klasman Yardımcı Hakemi
FIFA	: Federation Internationale de Football Association
FIFA YH	: FIFA Yardımcı Hakemi
FIFA H	: FIFA Hakemi
FIFA KH	: FIFA Kadın Hakemi
FIFA KYH	: FIFA Kadın Yardımcı Hakem
İH	: İl Hakemi
İHK	: İl Hakem Kurulu
KKH	: Kadın Klasman Hakemi
KKYH	: Kadın Klasman Yardımcı Hakemi
MHK	: Merkez Hakem Kurulu
SLH	: Süper Lig Hakemi
SLYH	: Süper Lig Yardımcı Hakemi
UEFA	: Avrupa Futbol Federasyonları Birliği

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. İletişim Modeli	27
--------------------------------	----

RESİMLER DİZİNİ

Resim1. Harbiyeli Niyazi Bey (Taşdelen) elinde şemsiyesiyle maç yönetirken.....13

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırmaya katılan futbol hakemlerine ilişkin sosyo-demografik veriler	53
Tablo 2. Futbol hakemlerinin yaş durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin anova testi sonuçları	54
Tablo 3. Futbol hakemlerinin klasman durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin anova testi sonuçları	55
Tablo 4. Futbol hakemlerinin eğitim durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin anova testi sonuçları	56
Tablo 5. Futbol hakemlerinin meslek durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin anova testi sonuçları	57
Tablo 6. Futbol hakemlerinin hakemlik s ürelerine göre iletişim becerilerine ilişkin anova testi sonuçları	58
Tablo 7. Futbol hakemlerinin lisanslı olarak futbol oynama durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin t-testi analiz sonuçları	59
Tablo 8. Futbol hakemlerinin yabancı dil bilgi durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin t-testi analiz sonuçları	59
Tablo 9. Futbol hakemlerinin medeni durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin t-testi analiz sonuçları	60
Tablo 10. Futbol hakemlerinin gelir durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin anova testi sonuçları	60
Tablo 11. Futbol hakemlerinin yaş durumlarına göre özgüven düzeylerine ilişkin anova testi sonuçları	61
Tablo 12. Futbol hakemlerinin klasman durumlarına göre özgüven düzeylerine ilişkin anova testi sonuçları	62
Tablo 13. Futbol hakemlerinin eğitim durumlarına göre özgüven düzeylerine ilişkin anova testi sonuçları	63
Tablo 14. Futbol hakemlerinin meslek durumlarına göre özgüven düzeylerine ilişkin anova testi sonuçları	64
Tablo 15. Futbol hakemlerinin hakemlik s ürelerine göre özgüven düzeylerine ilişkin anova testi sonuçları	64
Tablo 16. Futbol hakemlerinin lisanslı olarak futbol oynama durumlarına göre özgüven düzeylerine ilişkin t-testi analiz sonuçları	65
Tablo 17. Futbol hakemlerinin yabancı dil bilgi durumlarına göre özgüven düzeylerine ilişkin t-testi analiz sonuçları	66
Tablo 18. Futbol hakemlerinin medeni durumlarına göre özgüven düzeylerine ilişkin t-testi analiz sonuçları	66
Tablo 19. Futbol hakemlerinin gelir durumlarına göre özgüven düzeylerine ilişkin anova testi sonuçları	67
Tablo 20. Futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile iç özgüven ve dış özgüven düzeyleri arasındaki basit korelasyon analizi sonuçları	68

ÖZET

FARKLI KLASMANLARDA GÖREV YAPAN FUTBOL HAKEMLERİNİN İLETİŞİM BECERİLERİ VE ÖZGÜVEN DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ (AYDIN İLİ ÖRNEĞİ)

Aksoy U. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı Programı Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2019.

Bu çalışmada, farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile özgüven düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma, bir konuya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ve algılarının belirlenmesine yönelik olduğundan, betimsel tarama modelindedir.

Araştırmanın evreni, 2018-2019 futbol sezonunda Türkiye’de farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinden, araştırmanın örneklemi ise, Aydın ilinde farklı klasmanlarda görev yapan 206 futbol hakeminden oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, 9 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu, 25 sorudan oluşan İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği, 33 sorudan oluşan Özgüven Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, SPSS 23.0 istatistik paket programı ile değerlendirilmiş, anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda, yaşı büyük olan hakemlerin yaşı küçük olanlara göre, eğitim düzeyi yüksek olan hakemlerin eğitim düzeyi düşük olanlara göre, uzun süre hakemlik yapanların kısa süre hakemlik yapanlara göre, gelir durumu yüksek olan hakemlerin gelir durumu düşük olanlara göre, üst klasmanlarda görev yapan hakemlerin alt klasmanlarda görev yapanlara göre, meslek sahibi olan hakemlerin meslek sahibi olmayanlara göre, daha önce lisanslı olarak futbol oynamış hakemlerin daha önce lisanslı olarak futbol oynamamış olanlara göre, yabancı dil bilen hakemlerin yabancı dil bilmeyenlere göre, evli hakemlerin bekarlara göre iletişim becerilerinin ve özgüven düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında, futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile özgüvenleri arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu, futbol hakemlerinin iletişim becerileri arttıkça özgüvenlerinin arttığı aynı şekilde özgüvenleri arttıkça iletişim becerilerinin de arttığı görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Futbol, futbol hakemleri, iletişim, özgüven

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE COMMUNICATION SKILLS AND SELF-CONFIDENCE LEVELS OF FOOTBALL REFEREES DUE TO DIFFERENT CLASSIFICATIONS ACCORDING TO VARIOUS VARIABLES (EXAMPLE OF AYDIN PROVINCE)

Aksoy U. Aydın Adnan Menderes University, Institute of Health Sciences, Department of Physical Education and Sports Education Master of Science Thesis, Aydın, 2019.

In this study, it is aimed to investigate the communication skills and self-confidence levels of the football referees who work in different categories according to various variables.

The study is in a descriptive survey model as it aims to determine the perceptions and perceptions of the participants on a subject.

The study population, 2018-2019 football season in Turkey at different classification of those serving football referee, and our research sample, Aydın province is composed of 206 different add those serving football referee.

In the research, Personal Information Form consisting of 9 questions, Communication Skills Assessment Scale consisting of 25 questions and Self-confidence Scale consisting of 33 questions were used as data collection tool. The data obtained from the study were evaluated with SPSS 23.0 statistical package program and the level of significance was accepted as $p < 0,05$ in the findings obtained.

As a result of the research, according to the age of the arbitrators of the older age, according to the low level of education of the referees with a high level of education; According to those who work in the professional category, the referees who have previously played football as a licensed player, according to those who did not play football before, the foreign referees who do not speak foreign languages, according to those who do not speak foreign languages, the communication skills and self-confidence levels of married judges higher than singles It is concluded that. In addition, it was observed that there was a high level of positive relationship between the communication skills of the football referees and their self-confidence, as their self-confidence increased as their communication skills increased and their self-confidence increased as their communication skills increased.

Key words: Communication, football, football referees, self confidence

1. GİRİŞ

Futbol, büyük bir seyirci kitlesi olan ve ilgiyle takip edilen, dünyanın en popüler spor dallarından birisidir. Futbol, belki de sadece bir oyun ama günümüz futbolu için sadece bir oyun demek ona büyük bir haksızlık olur. Evet, tabi ki futbol her şey değildir ama pek çok insan için aslında çok şeydir. Bazıları için bir yaşam biçimi, bazıları içinse hayatın anlamı, belki de amacı haline gelmiştir.

Pek çok insan tarafından büyük bir ilgi ve dikkatle takip edilen futbol müsabakalarında, önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde, karar verme yetkisine sahip tek kişi olan futbol hakemlerinin başarılı bir müsabaka yönetmesi hem takımlar hem de izleyenler açısından son derece önemlidir. Çünkü vermiş oldukları bir karar, müsabakanın sonucunu bir anda değiştirebilmektedir. Bu durum, futbol hakemlerinin, oyunun içindeki önemini her geçen gün arttırmakta, verdikleri her kararın dikkatle takip edilmesine ve irdelenmesine sebep olmaktadır.

Bir futbol hakeminin saha içerisindeki başarısı, iyi bir kural bilgisi ve üstün bir atletik performans ile çok yakından ilgilidir ancak bu meziyetler günümüz modern futbolunda tek başına yeterli değildir. Saha içerisinde karar verme noktasında tek yetkili kişi olan futbol hakemlerinin, başarılı bir müsabaka yönetebilmesi için, farklı meziyetlere sahip olması da gerekmektedir.

İletişim ve özgüven, kişinin günlük yaşamı içerisinde çevresiyle olan ilişkilerinin temelini oluşturur. Çevresiyle etkili iletişim sağlayabilen, özgüveni yüksek olan bireyler, toplum içerisinde kendilerini ifade etmekte zorlanmazlar, bu kişiler kendinden emin ve kararlı davranışlarıyla hemen dikkat çekerler.

Bir futbol müsabakası sırasında, hakemin futbolculara kendisini doğru olarak anlatabilmesi, bunun yanında futbolcuları da doğru olarak anlayabilmesi, iyi geliştirilmiş iletişim becerileri ile mümkün olacaktır. Aynı şekilde, hakemin karar verme aşamasında yeterli düzeyde özgüvene sahip olması da verdiği kararların doğruluğu ve kabul edilebilirliğinde büyük önem arz etmektedir.

Bu bağlamda, saha içerisinde tarafsız bir gözle ve kimsenin etkisi altında kalmadan kuralları uygulamakla görevli olan futbol hakemleri, müsabaka süresince oyuncularla ve hakem ekibiyle sürekli bir iletişim ve etkileşim içerisinde bulunmaktadırlar. Bu durum göz önüne alındığında, futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin ve özgüven düzeylerinin yüksek olması, onların saha içerisindeki performanslarını doğrudan etkileyebilecek faktörlerdir.

Çalışmada, futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeylerinin, sahip oldukları farklı demografik özelliklere göre değişiklik gösterebileceği, bununla birlikte futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile özgüven düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olabileceği hipotezinden yola çıkılmıştır.

Bu amaçla, farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeylerinin, hakemlerin yaş, klasman durumu, eğitim durumu, meslek durumu, hakemlik süresi, lisanslı olarak futbol oynama durumu, yabancı dil bilgisi, medeni durumları ve aylık gelir durumları değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır, sonrasında da hakemlerin iletişim becerileri ile özgüven düzeyleri karşılaştırılarak, iletişim becerileri ve özgüven düzeyleri arası ilişki incelenmeye çalışılmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda, elde edilen verilerin, ülkemiz futbol hakemlerinin hem ulusal hem de uluslararası alandaki gelişimlerine katkı sağlayabileceği, bunun yanında futbol hakemleriyle ilgili benzer çalışmalara kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Futbol

Futbol, biri kaleci olmak üzere, toplam onbir kişiden oluşan iki takım arasında oynanır. İngilizce foot ve ball kelimelerinin birleşiminden adını alan futbol, küre şeklindeki bir topa, eller ve kollar kullanılmadan, ayak, vücut veya kafa ile vurarak, rakip kaleye gol atmaya amaçlı bir mücadele oyunudur (Yardımcı, 1996).

Futbol, oyun kurallarında belirtilen çizgilerle sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alan içerisinde, galip olan takımın rakip kaleye attığı gollerle belirlendiği bir takım oyunudur (İnal, 2004).

FIFA kayıtlarına göre futbol, tüm dünyada yaklaşık 265 milyon (Dünya nüfusunun %4'ü) insanın oynadığı, futbol hakemlerinin de içinde bulunduğu yaklaşık 5 milyon civarındaki görevli tarafından denetlenen ve en fazla izleyeni olan bir oyundur (Haugen, 2015).

Futbolun en beğenilen spor dallarından birisi olması, kolaylıkla ulaşılabilir olmasıyla ilgilidir. Futbol oynayabilmek için belirli bir vücut yapısına ihtiyaç olunmaması, geniş bir alanda oynanabilmesi, çok çeşitli hareketleri içinde barındırabilmesi, mücadele zenginliği ile birlikte sonsuz ihtimaller içermesi, oyunun kurallarının açık ve net olması, futbolun toplumun tüm kesimlerine ulaşabilmesinde oldukça etkili olmuştur (Apaydın, 2000).

Gifford, her yaş, cinsiyet ve yeterlilikteki insanın, rahatlıkla bu oyunu oynayabilmesinin, futbolu bu denli sevilen bir hale getirdiğini belirtmiştir. Futbol, pahalı malzemeler gerektirmeyen, hemen hemen her türlü alanda oynanabilen, basit bir spor çeşididir. Futbol sahip olduğu bu özellikleri ile kendisine her geçen gün yeni oyuncu ve izleyici kitleleri kazandırabilmiştir (Gifford, 2006).

2.1.1. Futbolun Dünyadaki Tarihsel Gelişimi

Futbolun tarihinin çok eskilere dayanması, zaman zaman birçok ülkenin futbolun ilk kez kendi ataları tarafından oynandığını iddia etmelerine neden olmaktadır. Tarihçiler, Çin'de milattan 2500 yıl önce topla çeşitli oyunlar oynandığına yönelik kanıtlar olduğunu belirtmiştir. Dönemin imparatoru Huang Ti'nin, askerlerine çeviklik kazandırması için ts'u kü adı verilen bu oyunu desteklediği de ortaya çıkan belgelerde görülmektedir.

Kaşgarlı Mahmut'un Divanu Lugati't-Türk adlı eserinde (1.cilt 323. Sayfa), Tepük adlı bir oyunun, Orta Asya Türklerince oynandığı yazılmaktadır (Koludar, 1996).

Tepük adlı oyununun Türkler tarafından yüzyıllar önce oynandığı farklı kaynaklarda belirtilmektedir. Ayasofya Müzesi kütüphanesinde bulunan Tarihi Timur adlı eserde, Timur zamanında Türklerin kuzu derisinden yapılmış, içi hava ile şişirilmiş bir topla ayakla oynadıklarından bahsedilir. Bu esere göre, Tepük adlı oyunda, topa elle dokunmanın, saha dışına çıkarmanın yasak olduğu yazılıdır. Yüzyıllar geçmesine rağmen, eski Türklerin oynadıkları Tepük ile günümüzün modern futbol oyunu arasındaki benzerlikler dikkat çekmektedir (Güven, 1992).

Futbola benzer bir oyunu, Çinli askerler savunma kabiliyetlerini ve gücünü arttırabilmek için oynamışlardır. Bu oyunda, içi tüyle dolu bir top, yerden yaklaşık beş metre yüksekte bulunan bir kaleden içeri geçirilmeye çalışılıyordu. İki takımın mücadelesine dayanan bu oyunda topa, ayak ve başla vurulabiliyorken, el ile dokunmak yasaktı (Bozdemir, 1998).

Eski Yunanlıların, Episkiros, Romalıların Harpastum, Türklerin ise Tepük adında futbol benzeri oyunlar oynadıkları farklı yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. Değişik kaynaklara göre, Avrupa kıtasında İngiltere, Yunanistan, Fransa ve İtalya; Asya kıtasında Çin, Hindistan, Japonya; Afrika kıtasında, Mısır; Amerika kıtasında, Meksika futbolun ilk kez oynanmaya başladığı ülkelerdir.

Japonya'da 7. yy'da futbola benzerlikleri olan "Kemari" adlı bir oyun oynanmaktaydı. Bu oyun günümüzde Japonya'nın Kyoto ve Nara kentleri başta olmak üzere, bazı bölgelerinde halen oynanmaktadır. Kemari'nin, Çin'de oynanan ts'u kü ile benzerlikleri olsa da Kemari oyununda, rakip takım oyuncuları birbirleriyle mücadele etmemekteydi. Bu oyunda oyuncular topu yere düşürmeden ayaklarıyla sektirirlerdi ve topu yere düşürmeden hangi takım daha fazla sektirirse kazanan o takım olurdu (Stemmler, 2000).

Orta çağ döneminde Fransa'da oynanmaya başlanan, daha sonraki dönemlerde İngiltere'de geniş kitlelerce oynanan 'la souler' adlı oyun, elle oynanan bir oyundu ve bu oyunda diğer takım oyuncuları topu rakipten alarak ele geçirmeye çalışırlardı. Bu oyunda sertliğin sınırı yoktu ve oyun sırasında ölenler bile oluyordu. Sonucunda, o dönem yayınlanan bir fermanla bu oyun yasaklandı (Stemmler, 2000).

Farklı kültürler, tarih boyunca futbola benzerlikleri olan pek çok oyun oynamışlar ve bu oyunların bazıları tarihte büyük izler bırakmışlardır. Günümüz futboluna en benzer oyun, deriden bir topun rakip kaleye atılmaya çalışıldığı bir oyun olarak ilk kez Fute-Ball adıyla İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Bu oyun, İngiltere'de 19. Yüzyılda kraliçe devrinde belli kurallar çerçevesinde oynanmaya başlanmıştır. 1837 yılında Victoria tahta geçtiğinde, ülkenin

endüstrileşmesinde ve ekonomisinde büyük bir gelişme kaydedilmiş ve bu refah ortamında çalışanların artan boş zamanları sonucunda, ülkede spor yapanların sayısı da artmıştır. Başlangıçta bu oyunun eğlenceli tarafının yanında sert kuralları da vardı ve bu kurallar her bir karşılaşmada farklılık gösteriyordu. Kurallardaki farklılıklar, okulların o dönem birbirleriyle yaptıkları maçlarda anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına sebep oluyordu. İngiltere’de faaliyet gösteren güney kulüplerinin az sayıdaki temsilcileri, okullar arasındaki maçlarda ortaya çıkan kural farklılıklarının önüne geçmek ve karşılaşmaları kolaylaştırmak adına bir araya geldi ve 1848 yılında Cambridge kuralları kabul edildi (FIFA, 1996).

Futbol oyunu 12. yy.’da İngiltere’de insanların merakla takip ettiği bir oyun olmuş ve kısa sürede oldukça geniş kitlelere yayılmıştır. 1841 senesinde topun şeklinin küre olması kararlaştırılmış, 1848 senesinde oyun kuralları tek bir çatı altına toplanarak adına Cambridge Kuralları denmiştir. 1855 yılında kurulan Sheffield Kulübü, İngiltere’nin ilk futbol takımı olarak adını yazdırmıştır (İnal, 1998).

İngiltere bulunan futbol kulüpleri, futbol oyununa bir düzen getirebilmek, onu belirli kurallara bağlamak adına 1863’de bir karar alarak, İngiltere Futbol Birliğini kurmuşlardır. Bu tarihten sonra futbol oyununda büyük gelişmeler yaşanmış, 1866 yılında dört ülkenin futbol federasyonu (İngiltere, Galler, İskoçya ve İrlanda Futbol Federasyonları) toplanarak, futbolun ilk uluslararası birliği olan “İnternational Board”u kurmuşlardır. Tarihler 21 Mayıs 1904’ü gösterdiğinde, Hollanda, Danimarka, Fransa, Belçika, İspanya, İsveç ve İsviçre Futbol Federasyonları, Fransa Futbol Federasyonu’nun Paris şehrindeki merkezinde toplanarak, günümüz futboluna yön veren FIFA’yı kurmuşlardır (İnal, 1998).

2.1.2. Ülkemizde Futbolun Tarihsel Gelişimi

Ülkemiz futbol tarihinde, birçok ülkede olduğu gibi İngilizlerin önemli bir etkisi vardır. İzmir’de bulunan İngiliz aileler, ilk kez 1890 yıllarında futbol oynamaya başlamışlardır. Aynı zamanda ülkemizde kurulan ilk kulüp te, yine İngilizler tarafından 1894 yılında kurulmuş olan Football Club Smyrna’dır.

Ülkemizde ilk olarak İzmir’de başlayıp, İstanbul’a yayılan futbol sevgisi, ilk olarak Moda ve Kadıköy çayırıların etkisine almasının ardından neredeyse kentin tamamının ilgisini çekmeyi başarmıştır. Türk topraklarında oynanan ilk futbol müsabakası, 1897 yılında İzmir’den gelen karmayla İstanbul karmasının karşılaşması olarak tarihe geçmiştir (TFF, 2019).

Ülkemizde ilk futbol kulübü, yine futbolcu olan Fuad Hüsni Bey ve Reşat Danyal Bey'in çabalarıyla kurulmuştur. Takımın ismi, o dönemin hafiyelerinden kurtulmak için İngilizce verilmişti ve adı "Black Stocking" olmuştur. Kurulan bu ilk Türk futbol takımı, 1901 senesinde Rumlarla Papazın Çayırı'nda ilk maçına çıkmıştır (TFF, 2019) .

İstanbul'da ikamet eden İngilizler ve Rumların katkılarıyla git gide büyüyen futbol sevgisi, birçok yeni futbol kulübünün doğuşuna vesile olmuştur. Kadıköy Futbol Kulübü İstanbul'da kurulan ilk futbol kulübüdür ve İngilizler ile Rumlar tarafından kurulmuştur. Daha sonraları bu kulübün kurucuları arasında çıkan sorunlar sebebiyle İngilizler ve Rumlar ayrılarak kendi kulüplerini kurmuşlardır. İngilizler, Moda Futbol Kulübünü; Rumlar, Elpis ve Imogane Futbol Kulüplerini kurmuşlardır. Takım sayılarının artması sonucunda, 1903 yılında bir lig oluşturulmasına karar verilmiş ve İstanbul Futbol Ligi kurulmuştur. İstanbul'da bir liginin kurulması, özellikle bu bölgedeki futbol kulüplerinin sayısını oldukça arttırmıştır. İlk zamanlar yabancıların çabalarıyla kurulan futbol kulüplerine, Türk gençlerinin de yoğun ilgisi ve katılımı olmuştur. Türk gençlerinin futbola ilgisi sonucunda, Türkler arasında "Bizde futbol kulübü kuralım" düşüncesi ortaya çıkmıştır. 1905 yılında Mekteb-i Sultani'de okuyan, Ali Sami Yen'in liderliğinde, ilk resmi futbol takımımız olan Galatasaray Kulübü kurulmuştur. Kuruldukları ilk sene 1905-1906 sezonundaki İstanbul Futbol Ligne katılmışlar ve hemen iki sezon sonra 1907-1908 sezonunu şampiyon olarak tamamlamışlardır. Bu gelişmelerin ardından, Fenerbahçe ve Beşiktaş Kulüplerinin kurulması ile ülke futbolu çok büyük bir ilerleme içerisine girmiştir (TFF, 2019).

Ülkemizde futbolun gerçek anlamda ivme kazandığı dönem, 1908-1923 yılları arasındaki dönemdir. İlk olarak İstanbul'da alevlenen futbol ateşi, İzmir, Bursa, Ankara, Eskişehir, Adana ve Trabzon şehirlerine de sıçrayınca, futbol gençler arasında en çok oynanan oyun olmuş, hızlı bir gelişim göstermiştir. İstanbul Futbol Liginin kurulmasının ardından, bu ligi Pazar Ligi, Cuma Ligi, İstanbul Türk İdman Birliği Ligi ve İstanbul Şampiyonlar Ligi takip etmiş ve bu ligler dönemlerinin önemli futbol organizasyonları olmuştur (TFF, 2019).

Türk sporu ve Türk futbolu adına çok büyük ilerlemeler, 1920 senesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasının ardından atılmıştır. 1923 yılında ülkenin ilk spor teşkilatı olan Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı ve Türkiye Futbol Federasyonu kurulmuştur. Yine aynı sene, FIFA'nın Türkiye Futbol Federasyonu'nu kabul ettiğini ilan etmesi ile, Türk futbolu dünya futbolunca tanınmış ve bunun sonucunda, takvimler 26 Ekim 1923'ü gösterdiğinde, Milli Takımımız İstanbul'da Romanya ile karşılaşmıştır. Bu maç kayıtlara, milli takımımızın ilk resmi maçı olarak geçmiştir (Polat, 2003).

Türk futbolunda, profesyonellik tanımı ilk kez 24 Eylül 1951’de kabul edilmiş, futbolda yepyeni bir dönem başlamış ve ülke futbolu 1954 yılında UEFA tarafından kabul edilmiştir (Babacan, 1993).

İlk profesyonel lig maçları, 1959 yılında İstanbul’dan 8, Ankara ve İzmir’den 4 takımın katılmasıyla yapılmış ve ilk profesyonel lig şampiyonumuz, finalde Galatasaray’ı yenen Fenerbahçe takımı olmuştur (Fişek, 1985).

Türkiye 2. Ligi, 1963-1964 futbol sezonunda, Türkiye 3. Ligi 1967-1968 futbol sezonunda kurulmuştur (Erkal, 1992).

2.2. Türkiye Futbol Federasyonu

Ülke futbolunun geleceğine yön veren; antrenörlerin eğitimini ve elit futbolun gelişimini sağlayan özerk bir kurumdur.

Misyonu, eğitim ve tesisleşmede çağdaş hedefler ile buluşmak, uluslararası düzeyde mücadele edecek altyapıyı kurmak, tüm kesimlere spor kültürünü benimsetmek, futbol ekonomisini büyüten, güçlü ekonomik yapıya sahip bir organizasyon olmaktır.

Vizyonu ise çağdaş ve kurumsal bir yapıda futbolu tüm kesimlere ulaşılabilir hale getirmek, halkın futbola katılımını arttırmak, uluslararası futbol müsabakalarında sürekli yer edinen bir takım yaratmaktır.

Bu amaçlarla, bünyesinde yer alan Futbol Gelişim Direktörlüğü ile Türk futbolunun tüm ortaklarının birlik içerisinde, Türkiye’deki gençliği kucaklayarak futbolun gelişimi ve tüm kesimlere yayılması için projeler üretmektedir (TFF, 2019).

2.2.1. Türkiye Futbol Federasyonunun Tarihsel Gelişimi

Türk İdman Cemiyeti İttifakının kurulması sonrasında, Yusuf Ziya Öniş liderliğinde, 1923 senesinde ilk Türkiye Futbol Federasyonu, Şehsadebaşı Letafet Apartmanında yapılan toplantının ardından “Futbol Heyet-i Müttehidesi” adıyla kurulmuştur. Kuruluşun hemen ardından FIFA’ya katılım başvurusunda bulunulmuş ve başvurunun 21.05.1923 tarihinde kabul edilmesi sonucunda Türkiye FIFA’nın 26. Üyesi olarak yerini almıştır

Futbolun ülkemizde devlet yönetimine geçişi, 1938 yılında olmuştur. Bu tarihte, Türk Spor Kurumu kaldırılarak, yerine Beden Terbiyesi kurulmuştur.

1950 yıllarından 1960'lı yıllara geçilirken İstanbul, İzmir ve Ankara'da profesyonel anlamda futbol liglerinin kurulmasının yanında pekçok şehirde yeni futbol kulüplerinin sayısının artması, Fenerbahçe, Galatasaray ve Göztepe takımlarının Avrupa çapında elde ettikleri başarılar neticesinde, UEFA 1962 senesinde Türkiye'yi tam üye olarak kabul etmiştir.

Futbolun her geçen gün büyüyen bir sektör haline gelmesi, ortaya çıkardığı maddi değerlerin çok büyük boyutlara ulaşması neticesinde, devlet idaresinde olan futbolun bağımsız bir kurum tarafından yönetilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu düşünce ile 1922 senesinde kabul edilen 3813 sayılı kanunla Türkiye Futbol Federasyonu özerk bir yapıya kavuşmuştur.

Futbola olan ilginin sürekli artması ve bununla birlikte yarattığı maddi değerlerin sürekli büyümesi, futbolun bağımsız bir yapıya kavuşturulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bunun neticesinde, 3813 sayılı Kanunla Türkiye Futbol Federasyonu ,1992 tarihinde özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. İlgili kanunun birinci maddesiyle, futbol müsabakalarını ulusal ve uluslararası kurallara göre yürütmek, teşkilatlandırmak ve ülkemizi futbol alanında yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda temsil etmek üzere tüzel kişiliğe sahip, özerk yapıdaki Türkiye Futbol Federasyonu kurulmuştur.

Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı döneminde, Futbol Federasyonunun başkan ve üyeleri, kulüp temsilcileri tarafından seçilirken; Türk Spor Kurumu döneminde, sadece başkanlar seçilir, üyelerin seçimini başkanlar yapardı. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü döneminde ise başkanları müdürlük atar, üye seçimi başkanlar tarafından yapılırdı. 1992 yılında ise, Türkiye Futbol Federasyonu özerk yapıya kavuşturulmuş, başkan ve üyeler seçimle göreve getirilmişlerdir (TFF, 2019).

2.2.2. Türkiye Futbol Federasyonunun Görevleri

Türkiye Futbol Federasyonunun görevleri şu şekilde sıralanmıştır (TFF, 2019).

- Ülkemizde düzenlenen tüm futbol müsabakalarını organize etmek.
- Futbolumuzun gelişmesine destek olmak, yaygınlaşması için gerekli olan tüm çalışmaları yapmak.
- FIFA ve UEFA'nın kural ve talimatlarına tüm kulüplerin uymasını sağlamak, ülke futbolunu yurt dışında en iyi şekilde temsil etmek için gereken planlamaları yapmak.
- Ülke içi ve ülke dışında düzenlenen futbol organizasyonları için gereken planlamaları yapmak, ülke futbolunun başarısı için gerekli her türlü düzenlemeyi hazırlamak.

- Milli takımımızın ve kulüp takımlarımızın uluslararası alanda başarılı sonuçlar elde edebilmesi için gereken çalışmaları ve düzenlemeleri yapmak.
- Futbol müsabakalarının Fair Play ruhuna uygun şekilde icra edilmesini sağlamak, bu yönde gereken eğitim ve faaliyetleri düzenlemek.
- Federasyona bağlı tüm üyelerin, FIFA, UEFA ve TFF tarafından belirlenen talimat ve kararlarına uygun şekilde hareket etmelerini sağlamak.
- Şiddet, şike, teşvik primi, doping, ırkçılık vb. ayrımcılıkların, futbol müsabakalarına yansımalarının önüne geçmek.
- Futbolun her kademedede ilerlemesine katkı sağlamak amacıyla, amatör spor kulüplerine, engelliler spor federasyonlarının futbol branşlarına gereken ayni ve nakdi desteği sağlamak.

2.2.3. Türkiye Futbol Federasyonu Teşkilat Yapısı

Türkiye Futbol Federasyonunun merkez teşkilatı aşağıdaki gibidir (TFF, 2019)

- Genel Kurul
- Başkanlık
- Yönetim Kurulu
- İcra Kurulu
- Hukuk Kuralları
- Denetleme Kurulu
- Genel Sekreter

2.2.4. Türkiye Futbol Federasyonu B ünyesindeki Yan Kurullar

Türkiye Futbol Federasyonundaki yan kurullar şu şekildedir (TFF, 2019).

- Merkez Hakem Kurulu
- Temsilciler Kurulu
- Sağlık Kurulu
- Dış İlişkiler Kurulu
- Fair Play ve Sosyal Sorumluluk Kurulu
- Diğer Yan Kurullar

2.2.4.1. Merkez hakem kurulu

Merkez Hakem Kurulu, biri başkan olmak üzere toplam sekiz üyeden meydana gelir. Kurul üyeleri, futbol hakemliğinden en az bir yıl önce ayrılmış olan eski hakemler arasından seçilir. Bunun yanında, kurul başkanı dahil, en fazla üç tane üyesi spor geçmişi ve deneyimi olan, daha önce hakemlik yapmamış kişiler arasından da seçilebilir. Kurul, yaptığı görevleri bağımsız şekilde icra eder. Seçilen kurul üyeleri istifa etmediği ya da çekilmiş sayılmadıkları sürece bu kişilerin yerine yeni bir üye ataması yapılamaz. Kurul kararlarını salt çoğunlukla alır. Oyların eşit çıkması durumunda, Merkez Hakem Kurulu Başkanının oyu iki oy yerine geçer (TFF, 2019).

2.2.4.2. Merkez hakem kurulunun görev ve yetkileri

MHK' nın görev ve yetkileri şu şekilde belirlenmiştir (TFF, 2019).

- FIFA, UEFA, TFF bünyesinde düzenlenen futbol, futsal, plaj futbolu müsabakalarına hakem, gözlemci, mentör ve temsilcileri ilgili kurullar aracılığıyla atamak.
- Her yıl FIFA listesinde görev yapacak hakemleri belirleyerek, bu listeyi TFF Yönetim Kurulu'nun onayına sunmak.
- Hakem ve Gözlemcilerin klasmanlarının belirlemek,
- Profesyonel Bölge Eğitimcilerini tespit ederek Yönetim Kurulu onayına sunmak.
- Liglerde görev alacak, hakem, gözlemci, mentör ve eğitimci kadrolarını belirleyerek belirlenen ihtiyaç doğrultusunda gerekli işlemleri yapmak.
- Hakemlerin gelişimi için eğitim programları hazırlamak.
- UEFA Hakem Konvansiyonu üyeliğinin sürekliliği için gereken tedbirleri almak,
- Uluslararası Futbol Oyun Kurallarına ilişkin uyuşmazlık ve itirazlar hakkında tavsiye niteliğindeki kararlarını ve görüşlerini Yönetim Kurulu'na sunmak.
- Uluslararası Futbol Oyun Kurallarında meydana gelen değişiklikler hakkında, futbolun tüm paydaşlarını bilgilendirmek, bununla ilgili bilgilendirme çalışmaları yapmak.
- BHK üyeleri ile İHK'leri atamak ve görevden almak.
- Hakem, gözlemci, mentör ve eğitimciler ile ilgili talimat ve düzenlemeleri yaparak Yönetim Kurulunun onayına sunmak.
- Disiplin soruşturmalarında, hakem, gözlemci, mentör ve eğitimciler hakkında gerekli soruşturmanın yapılabilmesi için ilgili bilgi ve belgeleri disiplin müfettişlerine iletmek.

- Hakem, gözlemci, mentör ve eğitimcilerin sosyal güvenlik ihtiyaçlarını sağlamak.
- Kurulun üyeleri arasından, Eğitim ve Planlamadan Sorumlu Üyeyi, Mentör ve Yetenekli Hakemlerden Sorumlu Üyeyi ve Gözlemcilerden Sorumlu Üyeyi belirlemek.

2.3. Hakem

Hakem, sözlük anlamı olarak “iki taraf arasındaki anlaşmazlık durumlarında, anlaşmazlığı çözmek için yetkilendirilen kişi olarak tanımlanmaktadır (WEB_1).

Hakem, ortaya çıkan bir karışıklığı veya anlaşmazlığı gidermek amacıyla, ilgili taraflarca seçilmiş kişi olarak tanımlanabilir. Sportif alanda ise hakem, önceden belirlenmiş kurallara göre müsabakanın yönetilmesini sağlamak, kurallara uymayanları cezalandırmak, müsabaka sonucunu tespit etmek amacıyla görevlendirilmiş kişidir (Durna, 1997).

Hakem, müsabakaları düzenleyen kişiler tarafından görevlendirilen ve önceden belirlenmiş oyun kuralları çerçevesinde müsabakaları yöneten, yönettiği müsabaka ile ilgili hazırladığı raporu ilgili mercilere sunan kişidir (Yetim ve Cengiz, 2010).

Toplum arasında ortaya çıkabilen anlaşmazlık durumlarında çözüm yolu bulan kurumlar vardır. Sportif faaliyetlerde bu görevi yerine getiren kişiler hakemlerdir. Hakemler, spor müsabakalarında ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları, önceden belirlenmiş kurallar ve kendisine verilen yetkiler dahilinde çözüme kavuşturan kişilerdir ve müsabakaların adil şekilde sonuçlanmasını sağlayan bir mekanizma durumundadırlar. Hakemin verdiği kararlar nihaidir ve sonuç üzerinde son derece etkili olmaktadır (Yenigün, 1997).

2.3.1. Futbol Hakemliği

Biri kaleci olmak üzere, on bir oyuncudan oluşan iki takım arasında oynanan bir futbol müsabakasını yöneten, müsabakanın süresini tutan ve önceden belirlenmiş futbol oyun kurallarını saha içerisinde uygulamada tam olarak yetkilendirilmiş kişiye futbol hakemi denilmektedir. Hakemin saha içerisinde verdiği kararlar nihaidir.

Bir futbol sahasında oyuncularla birlikte mücadele eden ve verdikleri kararlarla müsabakaların sonuçlarına doğrudan etki edebilen futbol hakemleri, müsabakaların oyun kuralları çerçevesinde, fair-play ruhuna uygun şekilde oynanmasını sağlarlar.

Dünyanın en büyük seyirci kitlesine sahip olan ve ekonomisi dev rakamlara ulaşan futbol, bilinçli şekilde izlendiğinde büyük zevk alınabilecek ancak bu bilinçten yoksun olarak izlendiğinde çok karmaşık sorunlar ortaya çıkarabilecek bir spordur (Babacan, 1991).

Pekçok insanın ilgi odağı olan futbolun, önceden belirlenmiş kurallara uygun olarak yönetilmesini sağlamak, bu konuda eğitim almış ve yetkilendirilmiş kişiler olan futbol hakemlerinin görevidir (Sunay, 1992).

Günümüz futbolunun sürekli bir gelişim içinde olması ve takımların her geçen gün daha iyi bir performans elde etme isteği, futbol oyununun gittikçe hız kazanmasına neden olmuştur. Bu durum, futbol hakemlerinin kendilerinden beklenen performansı gösterebilmeleri için fiziksel ve psikolojik anlamda güçlü olmalarının yanında, oyun kuralları bilgisi konusunda da üst seviyede olmaları gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Cel, 1994).

2.3.2. Futbol Hakemliğinin Tarihçesi

Futbol hakemliğinin ortaya çıkıp yaygınlaşması, futbolun yaygınlaşmasına paralel bir seyir izlemiştir. Bununla birlikte 1819 yılına kadar futbol müsabakalarının hakem olmadan oynandığı, takım kaptanlarının aynı anda hakemlik görevi de yaptığı, fakat bu tarz bir yönetimin pek çok sakıncalarının ortaya çıktığı bilinmektedir. Bunun sonucunda, ilk kez 1819 yılında saha içerisine girmemeleri koşuluyla, müsabakaları yönetmesi için hakem görevlendirilmeye başlanmıştır (Radnedge, 1994).

Futbol oyununun ilk kuralları, 1860 yılında İngiltere'de belirlenmiştir. 1880 yılında bu oyunu kendisine verilen yetkilere göre yöneten kişiler müsabakalarda görevlendirilmiştir. İlk uygulama şeklinde, her iki yarı alanı kontrol altında bulundurup, kendi sahalarının içerisinde görev yapan iki hakem ve bununla birlikte saha dışında ve masa başında bulunup, saha içinde görev yapan iki hakemin anlaşmazlığı durumunda nihai kararı verecek olan, maç kayıtlarını tutup, maçın zamanını ölçen ve Umpire olarak adlandırılan bir hakem mevcuttu (Şimşek, 1999).

Zaman içerisinde, Umpire olarak tanımlanan masa hakeminin müsabaka yönetimindeki eksikliklerinin ortaya çıkması sonucunda, Umpire masadan alınarak elinde saati, kalemi ve defteri ile saha içerisine çekildi. Saha içerisinde görev yapan diğer iki hakem de bugünkü yardımcı hakemler gibi taç hattı boyunca yerleştirildi. Umpire birçok yetkiyle donatılmıştı ve saha içerisindeyken karar vermede tek yetkili kişiydi (Vautrot, 1993).

Umpire, saha içerisindeyken pozisyonlara yakın olup doğru kararlar verebilmek adına topu sürekli takip eder, bunun içinde sahanın her yerine koşmak zorunda kalırdı. Bu sırada

izgilerde bulunan diğ er iki hakem de pozisyonları takip eder, gerekli durumlarda hatalı pozisyonları tespit ederek, hakeme yardımcı olurlardı. Ancak ani geliş en ataklarda Umpire pozisyonlara yetişmekte zorlanıyor, pozisyonların çok gerisinde kalıyor ve bu yüzden hatalı kararlar verebiliyordu. Bu da müsabakalarda çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına neden oluyordu. Bu sorunu ç özmek adına, hakemin saha içerisindeki koşu hattı belirlenmeye çalışılmış ve 1905 senesinde bug ünkü diyagonal sisteme benzer bir metod uygulanmaya başlanmıştı. Bu sistem, Sir Stanley Rous tarafından 1930 senesinde düzenlenerek bug ünkü şekline yakın bir hale getirilmiştir (Babacan, 1991).

Ülkemizde 1890'lı yıllarda futbolun gelişimine paralel olarak futbol hakemliğı de gelişmiştir. Futbolun  lkemizdeki başlangıcı hakkında d uzenli bir kayıt tutulmadığından konu hakkındaki kaynak sayısı da yetersizdir. 1990'lı yıllarda eskiden futbol oynayan kişilerin daha sonra hakem olmasıyla futbol hakemliğı bir ivme kazanmıştır. İlk zamanlar hakemler yağmurlu havalarda elinde şemsiyeleri, üzerlerinde pardes leri ile sahaya çıkarlardı. Bu durum 1932 yılında ilk hakem kursunun İstanbul'da açılmasıyla değışmiş, Türk futbolunda hakemlik eğıtimi almış diplomalı hakemler görev yapmaya başlamıştır (Durna, 1997).

Resim 1'de yağmurlu bir havada paltosu ve şemsiyesiyle ma yöneten hakem görülmektedir.

Resim 1. Harbiyeli Niyazi Bey (Taşdelen) elinde şemsiyesiyle ma yönetirken (WEB_2).

3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanununun yürürlüğe girmesinin ardından ülkemiz futbol hakemliği kurumsal bir yapıya kavuşmuş ve yasal temellere dayandırılmıştır. İlgili kanunun 1938 yılında yürürlüğe girmesi ile birlikte Futbol Hakem Komitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne bağlanmış ve 1940 yılında en önemli gelişmelerden biri yaşanmış ve futbol hakemlerimize lisans verilmeye başlanmıştır (Orta, 2011).

İlk lisanslar, 1 Ekim 1940'da sahiplerine verilmiştir. Türkiye'nin ilk resmi futbol hakemi 1 nolu lisans numarasıyla Nuri Bosut olmuştur (Babacan, 1991).

1940 yılında ilk lisanslı hakemlerin görev yapmaya başlamasının ardından futbol hakemliğinde ilerleme devam etmiş, özellikle 1960'lı yıllar Türk hakemliği için milat olmuş, hakemlerimiz yurt dışında görev almaya başlamışlardır. Bu dönemde Sulhi Garan ilk defa FIFA kokartı takan ilk Türk hakemi olarak kayıtlara geçmiştir. Sulhi Garan'ı, Cezmi Başar, Muvahhit Afir, Faruk Talu, Semih Zoroğlu ve diğer hakemlerimiz izlemiştir (Orta, 2011).

Doğan Babacan, 1974 FIFA Dünya Kupası'nda hakem olarak görev yapmış ve bu başarısıyla Dünya Kupasında görev alan ilk Türk futbol hakemimiz olarak tarihe adını yazdırmıştır.

Lale Orta, bir ilki başararak, 1995 yılında FIFA kokartını takmaya hak kazanan ilk Türk kadın futbol hakemimiz olmuştur.

2.3.3. Futbol Hakemlerinin Kadroları

TFF Merkez Hakem Kurulu talimatına göre hakem kadroları şu şekildedir (WEB_3).

2.3.3.1. Aday hakem (AH)

Okul müsabakaları, U-16 yaş seviyesi ve altındaki kategorilerdeki maçlar ile eğitim, kurs ve atletik testlerde başarılı olması şartı ile amatör liglerde ve genç liglerinde görevlendirilen hakemlerdir. Aday Hakem kursunu başarıyla tamamlamış olan kişilerin aday hakemlikleri MHK tarafından onaylanır. Aday hakemlik süresi en çok 3 yıldır. Bu süre içerisinde il hakemi kadrosuna terfi edemeyen hakemler, Merkez Hakem Kurulu tarafından aday hakemlik kadrosundan çıkartılırlar (TFF, 2019).

2.3.3.2. İl hakemi (İH)

İl seviyesindeki resmi müsabaka ve özel müsabakalarda görevlendirilenler il hakemi olarak belirtilmektedir. İl hakemliğine giriş koşulları:

- En az bir yıl boyunca hakemlik yapmak ve bu bir yıl içerisinde, en az 3 tanesi hakem olmak üzere 10 resmi müsabakada görev almış olmak.
- Belgelendirmek kaydı ile en az lise mezunu olmak.
- 18 yaşından küçük olmamak.
- Atletik bir yapıya sahip olmak ve erkekler için en az 1,70 metre boyunda, kadınlar için ise en az 1,60 metre boyunda olmak.
- Adli sicil kaydı bulunmamak.
- En az 18, en çok 47 yaşında olmak.
- Tavsiye ve Onay: İl Hakem Kurulu, İl Hakemliği Sınavı'nı başarı ile tamamlayanlar arasından belirledikleri hakemleri BHK'na tavsiye eder. BHK, tavsiyeleri değerlendirir ve uygun gördükleri hakemlerin listesini MHK'nın onayına sunar.
- Kokart Rengi: Sarı (TFF, 2019).

2.3.3.3. Bölgesel hakem (BH)

U21, Bölgesel Amatör Lig ve yerel amatör küme müsabakalarında hakem, Türkiye Kupası Kademe grubu müsabakalarında dördüncü hakem olarak görevlendirilebilirler. Bölgesel Hakemliğe giriş koşulları:

- 29 yaşından büyük olmak
- Mazeret süresi hariç en az yarım sezon aktif olarak İl Hakemliği yapmış olmak,
- Yapılan sınav ve atletik testlerde başarılı olmak,
- En az 19, en çok 35 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: İl Hakem Kurulu tarafından belirlenen listede olmak koşulu ile Bölgesel Hakem Kurulu'nun önerisi ve MHK'nın onayı ile Merkez Hakem Kurulu tarafından düzenlenen Bölgesel Hakem Aday Kursunda başarılı olmak.
- Sayı: En çok U21 ve Bölgesel Amatör Lig takım sayısının 1,5 katıdır. Merkez Hakem Kurulu bu sayıda en fazla %10 oranında değişiklik yapabilmektedir.
- Kokart Rengi: Yeşil (TFF, 2019).

2.3.3.4. Bölgesel yardımcı hakem (BYH)

Bölgesel ve U21 ile amatör müsabakalarda yardımcı hakem olarak görevlendirilirler.

Bölgesel Yardımcı Hakemliğe giriş koşulları:

- 29 yaşından büyük olmak
- Mazeret süresi hariç en az yarım sezon aktif il hakemi olarak görev yapmış olmak,
- Atletik Testlerde ve sınavlarda başarılı olmak,
- En az 19, en çok 38 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: İl Hakem Kurulu tarafından belirlenen listede olmak koşulu ile Bölgesel Hakem Kurulu'nun önerisi ve Merkez Hakem Kurulu'nun onayı ile MHK tarafından düzenlenecek BYH Aday Kursuna katılmak ve bu kurs sonucunda başarılı olmak,
- Sayı: Bölgesel hakem sayısının 2 katıdır. Merkez Hakem Kurulu bu sayıyı en çok %10 oranında değişiklik yapabilmektedir.
- Kokart Rengi: Yeşil (TFF, 2019).

2.3.3.5. Kadın bölgesel hakem (KBH)

Bölgesel Amatör Lig, U21 ligi, Kadın Ligleri ve Amatör lig müsabakalarında hakem ve dördüncü hakem olarak görevlendirilmektedirler. Kadın Bölgesel Hakemliğe giriş koşulları:

- 33 yaşından büyük olmamak,
- Mazeret süresi hariç en az yarım sezon il hakemi olmak ve en az 10 amatör müsabakada hakemlik yapmış olmak,
- Atletik testlerde ve sınavlarda başarılı olmak,
- En az 19, en çok 45 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: Bölgesel Hakem Kurulu'nun önerisi ve Merkez Hakem Kurulu'nun onayı ile İl Hakem Kurulu tarafından belirlenen listede olmak. Merkez Hakem Kurulu'nun onayı ile MHK'nın düzenleyeceği KBH Aday Kursuna davet edilmek ve başarılı olmak
- Sayı: İhtiyaç Kadar
- Kokart Rengi: Yeşil (TFF, 2019).

2.3.3.6. Kadın bölgesel yardımcı hakem (KBYH)

Bölgesel Amatör Lig, U21 ligi, Kadın Ligleri ve Amatör Lig müsabakalarında yardımcı hakem olarak görev yaparlar. Kadın Bölgesel Yardımcı Hakemliğe giriş koşulları:

- 32 yaşından büyük olmamak,
- Mazeret süresi hariç en az yarım sezon İl Hakemi olarak görev yapmış olmak ve en az 10 resmi amatör müsabakada yardımcı hakemlik yapmış olmak,
- Atletik testlerde ve sınavlarda başarılı olmak,
- En az 19, en çok 45 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: Bölgesel Hakem Kurulu'nun önerisi ve Merkez Hakem Kurulu'nun onayı ile İl Hakem Kurulu tarafından belirlenen listede olmak şartı ile Merkez Hakem Kurulunca, KBYH Aday Kursuna çağrılmak ve başarılı olmak,
- Sayı: İhtiyaç kadar
- Kokart Rengi: Yeşil (TFF, 2019).

2.3.3.7. C klasman hakemi (CKH)

Süper lig, 1.lig ve 2. Lig müsabakaları dışında hakem, Türkiye Kupası Kademe maçlarında hakem; tüm liglerde dördüncü hakem ve amatör müsabakalarda hakem olarak görevlendirilmektedirler. C Klasman Hakemliğe giriş koşulları:

- 32 yaşından büyük olmamak,
- Bölgesel Hakem kadrosunda yarım sezon görev yapmak,
- Merkez Hakem Kurulu'nun gerekli görmesi halinde yapacağı sınavları ve fiziksel yeterlilik testlerini başarı ile tamamlamak,
- En az 19, en çok 45 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: Bölgesel Hakem Kurulu'nun tavsiyesi ve Merkez Hakem Kurulu'nun onayı ile MHK tarafından düzenlenecek CKH Aday Kursunu başarıyla tamamlamak,
- Sayı: TFF 3. Lig takım sayısının en çok 1,5 katı kadar olması, MHK'nın bu sayıda en fazla %10 oranında değişiklik yapabileceği belirtilmektedir.
- Kokart Rengi: Kahverengi (TFF, 2019).

2.3.3.8. C klasman yardımcı hakemi (CKYH)

Süper Lig, 1.Lig ve 2.Lig dışındaki müsabakalar ile Türkiye Kupası Kademe müsabakalarında yardımcı hakem olarak; İl Hakem Kurulunca atandıkları amatör müsabakalarda görev alırlar. C Klasman Yardımcı Hakemliğe giriş koşulları:

- 32 yaşından büyük olmamak,
- BYH olarak en az yarım sezon görev yapmak,
- Atletik testlerde ve sınavlarda başarılı olmak,
- En az 19, en çok 45 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: Merkez Hakem Kurulu tarafından düzenlenecek CKYH Aday Kursunu başarıyla tamamlamak,
- Sayı: CKH kadrosunun 2 katıdır. MHK bu sayıyı en çok %10 değiştirebilir.
- Kokart Rengi: Kahverengi (TFF, 2019).

2.3.3.9. B klasman hakemi (BKH)

Süper Lig ve 1.Lig dışındaki müsabakalarda ve Türkiye Kupası maçlarında hakem; tüm liglerde dördüncü hakem ve amatör müsabakalarda hakem olarak görevlendirilebilirler. B Klasman Hakemliğe giriş koşulları:

- 33 yaşından büyük olmamak,
- CKH olarak en az yarım sezon görev yapmak,
- Atletik testlerde ve sınavlarda başarılı olmak,
- En az 20, en çok 45 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: MHK gerekli görürse düzenlenecek BKH Aday kursuna katılmak ve burada başarılı olmak,
- Sayı: 2. Ligde bulunan takım sayısının 1,5 katıdır. Merkez Hakem Kurulu bu sayıda en fazla %10 oranında değişiklik yapabilir.
- Kokart Rengi: Gri (TFF, 2019).

2.3.3.10. B klasman yardımcı hakemi (BKYH)

Süper Lig ve 1.Lig dışındaki müsabakalarda ve Türkiye Kupası Kademe müsabakalarında yardımcı hakem olarak; İl Hakem Kurulu tarafından atandıkları amatör müsabakalarda görev yaparlar. B Klasman Yardımcı Hakemliğe giriş koşulları:

- 34 yaşından büyük olmamak,
- CKYH olarak en az yarım sezon görev yapmak,
- Atletik testlerde ve sınavlarda başarılı olmak,
- En az 19, en çok 45 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: Bölgesel Hakem Kurulu'nun tavsiyesi ve Merkez Hakem Kurulu'nun onayı ile Merkez Hakem Kurulu tarafından düzenlenecek BKYH Aday Kursuna katılmak ve burada başarılı olmak,
- Sayı: BKH sayısının 2 katı olduğu, MHK'nın bu sayıda en fazla %10 oranında değişiklik yapabileceği belirtilmektedir.
- Kokart Rengi: Gri (TFF, 2019).

2.3.3.11. A klasman hakemi (AKH)

Süper lig dışındaki müsabakalar ile Türkiye Kupası müsabakalarında hakem; tüm liglerde dördüncü hakem ve amatör lig müsabakalarında hakem olarak görevlendirilebilirler. A Klasman Hakemliğe giriş koşulları:

- 38 yaşından büyük olmamak,
- BKH olarak en az yarım sezon görev yapmak,
- Merkez Hakem Kurulu'nun gerekli görmesi halinde yapacağı sınavları ve fiziksel yeterlilik testlerini başarı ile tamamlamak,
- En az 21, en çok 45 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: Merkez Hakem Kurulu
- Sayı: 1. Lig takım sayısı kadar olduğu, MHK'nın bu sayıda en fazla %30 oranında değişiklik yapabileceği belirtilmektedir.
- Kokart Rengi: Mavi (TFF, 2019).

2.3.3.12. A klasman yardımcı hakemi (AKYH)

Süper Lig dışındaki müsabakalar ile Türkiye Kupası müsabakalarında yardımcı hakem ve dördüncü hakem; amatör müsabakalarda İl Hakem Kurulu tarafından verilen görevleri yerine getirmektedir. A Klasman Yardımcı Hakemliğe giriş koşulları:

- 36 yaşından büyük olmamak,
- BKYH olarak en az yarım sezon görev yapmak,
- Merkez Hakem Kurulu'nun gerekli görmesi halinde yapacağı sınavları ve fiziksel yeterlilik testlerini başarı ile tamamlamak,
- En az 21, en çok 45 yaşında olmak,
- Tavsiye ve Onay: Merkez Hakem Kurulu
- Sayı: AKH sayısının 2 katıdır. Merkez Hakem Kurulu bu sayıda en fazla %10 oranında değişiklik yapabilmektedir.
- Kokart Rengi: Mavi (TFF, 2019).

2.3.3.13. Süper lig hakemi (SLH)

Tüm profesyonel müsabakalar ve Türkiye Kupası müsabakalarında hakem; amatör müsabakalarda hakem ve tüm liglerde dördüncü hakem olarak görevlendirilmektedirler. Süper Lig Hakemliğine giriş koşulları:

- 38 yaşından büyük olmamak,
- AKH olarak en az yarım sezon görev yapmak,
- Merkez Hakem Kurulu'nun gerekli görmesi halinde yapacağı sınavları ve fiziksel yeterlilik testlerini başarı ile tamamlamak,
- En az 22, en çok 47 yaşında olmak,
- Tavsiye/Onay: MHK
- Sayı: Süper Lig takım sayısı kadar olduğu, MHK'nın bu sayıda en fazla %20 oranında değişiklik yapabileceği belirtilmektedir.
- Kokart Rengi: Kırmızı (TFF, 2019).

2.3.3.14. Süper lig yardımcı hakemi (SLYH)

Tüm profesyonel müsabakalarda ve Türkiye Kupası müsabakalarında ve dördüncü hakem ve yardımcı hakem; amatör müsabakalarda yardımcı hakem ve hakem olarak görev yapmaktadırlar. Süper Lig Yardımcı Hakemliğe giriş koşulları:

- 38 yaşından büyük olmamak,
- AKYH olarak en az yarım sezon görev yapmak,
- Düzenlenecek sınavlar ve atletik testleri başarı ile tamamlamak,
- En az 22, en çok 47 yaşında olmak,
- Tavsiye/Onay: MHK
- Sayı: SLH sayısının 2 katı olduğu, MHK'nın bu sayıda en fazla %10 oranında değişiklik yapabileceği belirtilmektedir.
- Kokart Rengi: Kırmızı (TFF, 2019).

2.3.3.15. FIFA hakemi (FIFA H)

Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği ile Avrupa Futbol Federasyonları Birliği müsabakalarında ve diğer tüm müsabakalarda görevlendirilmektedirler. FIFA Hakemliğine giriş koşulları:

- SLH kadrosunda yer almak,
- FIFA tarafından belirlenen şartlara sahip olmak,
- FIFA'nın belirlemiş olduğu yaş sınırında olmak,
- İyi seviyede İngilizce bilmek ve bunu belgelemek,
- Mazeret süresi hariç en az toplam 2 sezon SLH kadrosunda görev yapmak,
- Yaş: FIFA tarafından belirlenmektedir,
- Tavsiye/Onay: MHK tarafından yönetim kurulu onayına sunulmaktadır,
- Kadro: FIFA tarafından tespit edilmektedir,
- Kokart Rengi: FIFA (TFF, 2019).

2.3.3.16. FIFA yardımcı hakemi (FIFA YH)

Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği ve Avrupa Futbol Federasyonları Birliği tarafından düzenlenen müsabakalar ile diğer tüm müsabakalarda yardımcı hakem ve dördüncü hakem olarak görevlendirilmektedirler. FIFA Yardımcı Hakemliğine giriş koşulları:

- Süper lig yardımcı hakemi olmak
- FIFA tarafından belirlenen şartlara uygun olmak
- FIFA'nın belirlemiş olduğu yaş sınırında olmak,
- İyi seviyede İngilizce bilmek ve bunu belgelemek,
- Mazeret süresi hariç en az toplam 2 sezon SLYH kadrosunda görev yapmak,
- Yaş: FIFA tarafından belirlenmektedir,
- Tavsiye/Onay: MHK tarafından yönetim kurulu onayına sunulmaktadır,
- Kadro: FIFA tarafından tespit edilmektedir,
- Kokart Rengi: FIFA (TFF, 2019).

2.3.3.17. FIFA kadın hakemi (FIFA KH)

Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği, Avrupa Futbol Federasyonları Birliği tarafından düzenlenen müsabakalarda hakem olarak görevlendirilebilirler. FIFA Kadın Hakemliğine giriş koşulları:

- BH, CKH, BKH, AKH ve SLH kadrolarından birine sahip olmak,
- FIFA'nın belirlemiş olduğu yaş sınırında olmak,
- İyi seviyede İngilizce bildiğini belgelemek,
- Yaş: FIFA tarafından tespit edilmektedir,
- Tavsiye/Onay: MHK tarafından yönetim kurulu onayına sunulmaktadır,
- Kadro: FIFA tarafından tespit edilmektedir,
- Kokart Rengi: FIFA (TFF, 2019).

2.3.3.18. FIFA kadın yardımcı hakemi (FIFA KYH)

Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği, Avrupa Futbol Federasyonları Birliği müsabakalarında yardımcı hakem olarak görevlendirilmektedirler. FIFA Kadın Yardımcı Hakemliğine giriş koşulları:

- BH, KYH, AKYH ve SLYH kadrolarından birine sahip olmak,
- FIFA'nın belirlemiş olduğu yaş sınırında olmak,
- İyi seviyede İngilizce bildiğini belgelemek,
- Yaş: FIFA tarafından belirlenmekte,
- Tavsiye/Onay: MHK tarafından yönetim kurulu onayına sunulmaktadır,
- Kadro: FIFA tarafından tespit edilmektedir,
- Kokart Rengi: FIFA (TFF, 2019).

2.3.4. Futbol Hakemlerinin Kararları, Yetki ve Görevleri

Futbolu bilmek, futbol oyun kurallarını iyi bilmek demektir. Hakem bu kurallar doğrultusunda, kendisine verilen yetki ve görevler ile müsabakayı yönetir. Bu yüzden bir futbol hakemi, sahada oyunun kurallarını en iyi bilen kişi olmalıdır (Collina, 2004).

Hakemin atılan bir golün kabul edilip edilmemesi, maçın sonucuyla ilgili vermiş olduğu karar da dahil verdiği tüm kararları nihaidir. Futbol hakemi saha içerisinde verdiği kararlarla, bir müsabakanın sonucuna doğrudan etki edebilen kişidir (TFF, 2019).

2.3.4.1. Futbol hakeminin kararları

Hakemler kararlarını futbol oyun kurallarına bağlı olarak, sağ duyulu bir şekilde, oyunun gelişimine ve futbolun ruhuna uygun olarak vermelidir.

- Hakemin kararları nihaidir. Bir golün geçerli sayılıp sayılmaması, maçın sonucu dahil karar verme yetkisi hakemdedir. Hakemin ve yardımcı hakemlerin maç içerisinde verdiği tüm kararlara saygılı olunmalıdır.

- Bir futbol hakemi maçı tekrar başlatmamış olması ya da ilk yarı ya da ikinci yarı oyunu bitirme düdüğünü çalmamış olması şartıyla, hatalı bir kararı olduğunu fark ederse ya da diğer hakemlerin önerisi ile vermiş olduğu bir kararı değiştirebilir.
- Müsabaka esnasında maçı yönetemeyecek şekilde sakatlanan hakemin yerine, top oyun dışı olana kadar diğer hakemlerin denetiminde devam edilebilir (TFF, 2019).

2.3.4.2. Futbol hakeminin yetkileri ve görevleri

Futbol müsabakaları, oyun kurallarını uygulamakla yetkilendirilmiş bir hakem tarafından yönetilir. Hakemin görev ve yetkileri şu şekilde belirlenmiştir (TFF, 2019).

- Futbol oyun kurallarını uygular.
- Müsabakayı yardımcı hakemleriyle uyum içerisinde yönetir.
- Müsabakada süreyi belirler, ilgili kayıtları tutar ve müsabakada meydana gelen disiplin olayları ve diğer olayları içeren ayrıntılı maç raporunu ilgili kurumlara vermek üzere düzenler.
- Durmuş olan oyunu tekrar başlatır.
- Gerekğinde avantaj kuralını uygular, beklenen avantajın hemen gerçekleşmemesi durumunda oyunu durdurur ve ihlali cezalandırır.
- Birden fazla ihlalin aynı anda gerçekleşmesi durumunda daha ağır olanı cezalandırır.
- Gerekğinde ihlalin şiddetine göre disiplin cezası uygular.
- Hakem maç öncesi saha kontrolü için sahaya girdiği andan, müsabaka sonunda oyun alanından ayrılana kadar disiplin cezası verme hakkına sahiptir. Ayrıca, maç öncesi sahaya giriş yapılmadan ihraç ettiği bir oyuncunun maçta yer almasını engelleme yetkisine de sahiptir. Bu ve benzeri durumları hakem düzenlediği raporda belirtmelidir.
- Sorumlu davranışlar sergilemeyen takım görevlerini cezalandırır ve gerekirse oyun alanı dışına çıkartılmalarını isteyebilir. Sahada görevli başka bir sağlık görevlisi yoksa, sorumsuz davranışları nedeni ile saha dışına çıkartılan bir sağlık görevlisini, oyuncuların tedavi ihtiyacı için sahaya geri alabilir.
- Kendi görüş alanı dışında gerçekleşen faul ve fena hareketlerde yardımcılarının uyarılarına göre hareket edebilir.
- Kanaatine göre bir oyuncu hafif şekilde sakatlanmışsa oyunu sürdürülebilir.

- Bir oyuncunun ciddi şekilde sakatlandığını düşünürse, oyunu derhal durdurur, sağlık görevlisini çağırarak ilgili oyuncunun saha dışına çıkartılmasını sağlar. Çok ciddi sakatlıklar hariç, sakatlanan oyuncunun saha içerisinde tedavisine izin vermez. Sakatlanan oyuncu tedavisi sonrasında oyun tekrar başladıktan sonra hakemin izniyle oyuna girebilir. Sakatlanan oyuncu, top oyundayken taç çizgilerinden, top oyun dışı ise sınır çizgilerinin herhangi birinden oyuna girebilir.
- Kanaması olan oyuncuyu tedavi için saha dışına gönderir. İlgili oyuncunun kanamasının giderildiğinden emin olduktan sonra sahaya girmesine izin verir.
- Hakem bir oyuncunun sakatlığı sonrası sağlık görevlilerini ve sedye taşıyanları oyun alanına davet ederse, ilgili oyuncu oyunu sedye ile ya da yürüyerek terk etmek zorundadır. Buna uymayan oyuncuyu ihtarla cezalandırır.
- Hakem sakatlık geçiren bir oyuncuyu ihtar veya ihraçla cezalandırmak isterse, bunu oyuncu sahayı terk etmeden gerçekleştirmelidir.
- Oyun bir sakatlık sebebiyle veya herhangi bir oyun kuralı ihlali sonucunda durdurulmadiysa, hakem durmuş olan oyunu hakem atışıyla başlatır.
- Dışarıdan bir müdahale söz konusu olduğunda, oyunu durdurabilir, geçici olarak erteleyebilir veya tatil edebilir.
- Sahaya dışardan bir cisim atıldığında oyuna müdahale yoksa, oyun ilk durduğunda söz konusu cismin saha dışına çıkartılmasını isteyebilir.
- Görevli ve yetkili olmayanların saha dışına çıkartılmasını sağlar.

Futbol hakemleri, kendilerine verilen bu yetki ve görevleri kullanarak, atandıkları müsabakaları en iyi şekilde yönetebilmek için çaba harcarlar. Çok iyi derecede futbol oyun kuralları bilgisine ve üst düzey bir atletik performansa sahip olmak, bir futbol hakeminin başarılı bir müsabaka yönetebilmesi için son derece önemlidir. Bunun yanında saha içerisinde karar verme yetkisini tek başına elinde bulunduran bir futbol hakeminin, saniyeler içerisinde vermesi gereken bir kararı, herhangi bir dış baskıdan etkilenmeden, anında ve doğru olarak verebilmesi onun özgüven düzeyiyle oldukça yakın ilişkilidir. Bununla birlikte, müsabaka içerisinde her iki takım oyuncularıyla ve hakem ekibiyle sürekli olarak bir etkileşim halinde olan futbol hakemlerinin sahip oldukları iletişim becerileri, onların başarılı bir müsabaka yönetmesine oldukça büyük katkı sağlayacaktır.

2.4. İletişim

Hem günlük hayatımızda hem de bilimsel çalışmalarda her geçen gün daha yaygın bir şekilde kullanılan iletişim kavramı, Latince'deki “communicato” kavramının karşılığıdır. İletişim, en bilindik anlamıyla, insanların birbirleriyle ilişki kurmasını, anlaşmasını ifade eder (Gökçe, 2006).

İletişim, insanlar arasında duygu ve düşüncelerin paylaşılmasını sağlarken, kişi ve toplulukların tutum ve davranışlarını etkilemeye yönelik bir eylemdir. Başka bir ifadeyle, iletişim insanlar arası bilgi alışverişini gerçekleştirmek için kullanılan ilişkiler sistemidir. İletişimde kaynak birimden gönderilen mesaj, kanal aracılığıyla hedef birime aktarılır.

Ergin'e göre (2007) iletişim, bir durum hakkında davranış değişikliği oluşturmak için bilgi, düşünce, duygu, tutum ve becerilerin kişilerle paylaşılmasıdır.

İletişimi, toplum yapısını oluşturan bir sistem, toplumlar arası ilişkinin düzgün ve programlı şekilde işleyişine yardımcı olan bir araç, bireyler arasındaki davranışlara ve ilişkilere etki eden bir metod olarak adlandırabiliriz. Bu yapısıyla iletişimi, toplumsal bütünlüğü sağlayan, toplumun her yanını saran bir olgu olarak düşünebiliriz (Gürgen, 1997).

İletişim insanları birleştiren, onları toplumsal yapının bir parçası haline getiren, insanların uyum içerisinde anlaşabilmelerine olanak sağlayan bir etkileşim olayıdır. İletişim sadece kişilerin amaçsızca etkileşimi değil, birbirlerinde bir etki yaratmalarına olanak sağlayan bilgi ve fikirlerin bilinçli olarak iletilmesi sürecidir (Eroğlu, 2011).

İletişim toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir unsurudur. Kişilerin birbirlerinin farkına varması, iletişimin başlaması için yeterlidir. İki kişinin birbirini görüp hissettiği, farkettiği andan itibaren, kişilerin birşey söylese de söylemese de yapıp yapmadığı her şeyin anlamca bir karşılığı vardır ve bir karşılığı, anlamı olan her şey bir iletidir (Cüceloğlu, 2002).

İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren, bazen farkında olarak, bazen de farkında olmadan diğer insanlarla bir iletişim ve etkileşim halindedir. İnsanlar diğer kişilerle sadece konuşarak iletişim sağlamazlar, bazen susarak, bakarak, oturarak, duruşlarıyla, davranışlarıyla çevresindeki insanlara mesajlar gönderirler. İnsan yapısı itibarıyla sosyal bir varlıktır. Bu varlığını devam ettirebilmesi için toplumdaki diğer bireylerle iletişim kurmak zorundadır.

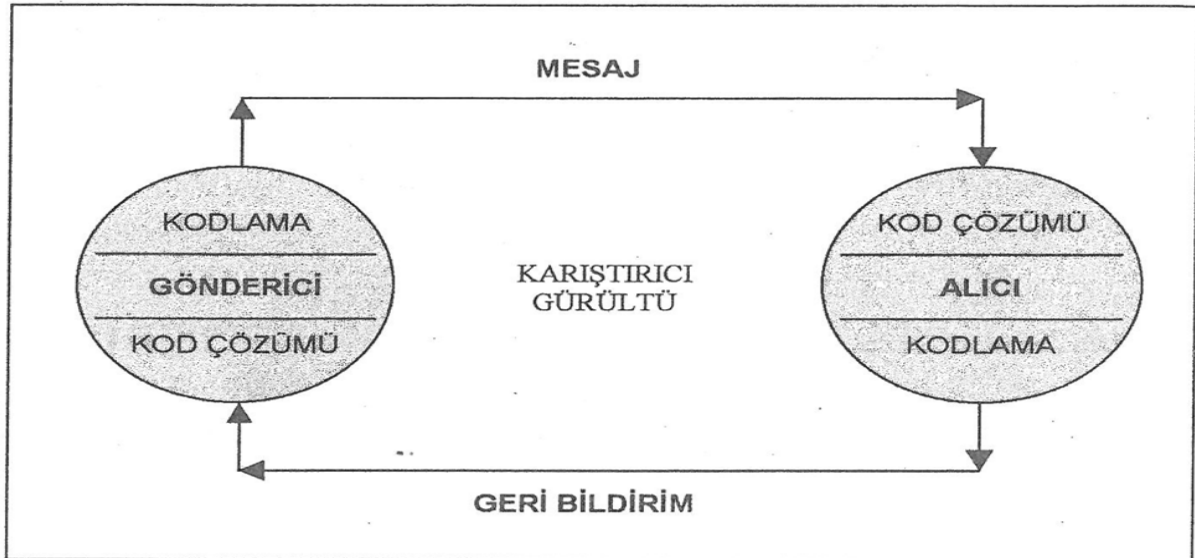
İletişim hakkında yapılan tanımlamalara bakıldığında, iletişimin bir süreci olduğu ve bu süreç esnasında iki birimin arasında mesaj alışverişinin gerçekleştiği belirtilmiştir. Toplumsal yapı içerisinde yer alan insanlar, hayatın her alanında isteyerek ya da istemeden diğer insanlarla iletişim halinde olmak zorundadır (Cereci, 2002).

2.5. İletişim Süreci

Bir olayın birbirini takip eden değişimlerle gelişip, öncekinden farklı başka bir olaya dönüşmesine “süreç” adı verilir. İletişim de kişinin doğumuyla başlar, ölümüne kadar devam eder. Bu zaman diliminde kişinin iletişim becerisi, çevresiyle olan ilişkileri, toplumsal yapı gibi etmenlerden etkilenir ve kişi de iletişimine bağlı olarak değişim gösterir. Bunun yanında insanın değişik durumlarda gerçekleştirdiği iletişimlerin her biri bir süreç gibi işler ve genel iletişim sürecinin bir aşamasını meydana getirir.

İletişimi bir sistem olarak ele alabiliriz. Sistem, bir amacı gerçekleştirmek için birbirleriyle ilişki halinde olan ögeler bütünü olduğuna göre, kişinin toplumun bir parçası olmasına ve diğer bireylerle ilişkiler kurabilmesine yardımcı olan temel bir süreçtir. İletişim beş ana öğeden meydana gelir. Bunlar, Kaynak, Mesaj, Kanal, Alıcı ve Geri bildirim’dir (Ergin, Birol 2005).

Şekil 1’de Cüceloğlu’nun İletişim Modeline yer verilmiştir.

Şekil 1. İletişim Modeli (Cüceloğlu, 2012).

2.5.1. Kaynak

Mesajın meydana geldiği ve ortaya çıkan bu mesajı hedef birime gönderen birimdir. İletişim sürecinde iletişimi başlatan birimdir (Çilenti, 1984).

Kaynak birimin iletmek istediği bir düşüncesi, bir fikri vardır. İletişim sürecinin temelidir. Kaynak birim iletmek istediği düşüncüyü kodlayarak karşı tarafa gönderir (Erdoğan, 1991).

Kaynak birimin iletişimde başarılı olabilmesi için, güvenilir olması, iletişim becerisine sahip olması, sevilen ve sayılan biri olması, fiziki görünümünün iyi olması, eğitim seviyesinin yüksek olması, empati ve özgüven yeteneğinin iyi olması gereklidir (Kağıtçıbaşı, 1996).

Kaynağın iletisini karşı tarafa gönderirken kullandığı yöntemler, doğru anlaşılabilmesi adına oldukça önemlidir (Tutar ve Yılmaz, 2012).

2.5.2. Mesaj

Kaynak birimin, hedef birime göndermek istediği her türlü duygu, düşünce ve iletiler mesaj olarak adlandırılır (Ergin, 2007).

Kaynak kendi kullandığı kavramları bir mesaj olarak kodlar. Alıcıya ulaştırmak istediği mesajı semboller aracılığı ile iletir (Tutar ve Yılmaz, 2012).

Konuşurken kullandığımız sözler, yazılarımızda kullandığımız yazılar, bir şey anlatırken bedenimizin aldığı şekiller birer mesajdır (Özgüven, 1992).

Genel olarak, mesajın karşı tarafın dikkatini çekecek biçimde hazırlanması, ifadelerin açık ve anlaşılır olması, karşı tarafın istek, amaç ve ihtiyaçlarının dikkate alınması, mesajın kuvvetini fazlasıyla arttıracaktır. Kaynağın mesajını açık ve net olarak aktarabilmesi için mesaj son derece anlaşılır ve açık olmalıdır ayrıca mesaj zamanında iletilmeli ve uygun bir yol izlenmelidir (Erdoğan,1991).

2.5.3. Kanal

Kanal, kaynak ile hedef birim arasında, iletilmek istenen mesajın gönderildiği yoldur (Fiske, 1996).

İletişimin gerçekleşebilmesi için mesajın uygun şekilde karşı tarafa iletilmesi son derece önemlidir. Mesajın hangi kanalla gönderileceğinin tercihini kaynak birim yapar. Sağlıklı ve etkili bir iletişim için kaynak birim tercihini yaparken hedef birimin özelliklerini dikkate almalıdır. Çünkü görme özürlü bir kişiye görsel kanalla, işitme özürlü kişiye de işitsel kanalla mesaj gönderilirse mesaj doğru olarak anlaşılamaz (Çağdaş, 2008).

İletişim esnasında kaynak birim, ileteceği mesajı kelimeler ve çeşitli semboller aracılığı ile gönderir. Alıcı ise Kaynak birimin gönderdiği bu mesajı belirli kanallar aracılığı ile alır. Kaynak ve Hedef birim arasında gerçekleşen bu iletişimin etkili bir iletişim olabilmesi için, iletişimde kullanılan sembol ve işaretlerin önemi çok büyüktür (Eroğlu, 1998).

Mesaj gönderici tarafından iletilirken ne kadar çok ve yerinde kaynak kullanılırsa, hedef birimin mesajı doğru algılaması o düzeyde yüksek olur (Çağdaş, 2008).

2.5.4. Hedef

Hedef birim, mesajın gönderildiği yerdir ve alıcı birim de denir. İletişim sürecinin bir ucunda kaynak birim, diğer ucunda hedef birim vardır (Çağdaş, 2008).

Hedef birim, Kaynak tarafından kendisine gönderilen mesajı anlamlandırarak ya iletişimi sonlandırır ya da kendisi kaynak birim konumuna geçerek yeni bir mesaj gönderir (Tutar ve Yılmaz, 2012).

Hedef birim, iletişim sürecinde kaynağın ilettiği mesajın ulaştırılmak istendiği kişi ya da gruptur. Hedef birim olmadan iletişim süreci tamamlanamaz. İletişim sürecinde mesajlar, kaynak tarafından bir kanal vasıtasıyla hedefe gönderilir (Ünüvar, 2002).

Gönderilen mesaj, kaynak birimin anladığı şekilde hedef birim tarafından da anlaşılmadıkça iletişimin gerçekleşmesi söz konusu değildir (Güney, 2001).

Hedef birimin kavrayabileceğinden daha fazla mesajın iletilmesi durumunda iletişimin istenen amaca ulaşmaması söz konusu olabilir (Mısırlı, 2010).

Hedef birimin, kaynak tarafından gönderilen mesajı almaya istekli olması da iletişimin etkili şekilde gerçekleşmesinde büyük önem arz etmektedir. Alıcı gönderilen mesaja karşı ilgisiz ise, kaynak mesajı ne kadar etkili olarak gönderirse göndersin, beklenen sonuç elde edilemeyecektir (Erdoğan, 1991).

Etkili bir iletişim için; hedef birimin iyi ve aktif bir dinleyici olması gerekir. Hedef birimin iyi bir dinleyici olması, iletişim sürecini etkili kılar. Aktif bir dinleyici olabilmek için, hedef birimin öncelikle gönderici birime karşı saygılı ve anlayışlı olması, sabırlı olması, aktif şekilde dinlemesi ve bunu beden hareketleriyle de gönderici birime belli etmesi son derece önemlidir (Tutar ve Yılmaz 2012).

2.5.5. Geri Bildirim

Kaynağın iletmek istediği mesajı hedef birime göndermesinin hemen ardından, hedef birimin gelen mesajı yorumlayarak yeniden kodlaması ve ortaya çıkan bu yeni mesajı kaynağa göndermesine geri bildirim denir. Geri bildirim iletişim sürecinin en son aşamasıdır. Geri bildirim aşamasında kaynak ile hedef birimin rolleri değişmiş, alıcı verici durumuna, verici de alıcı durumuna geçmiştir (Ünüvar, 2002).

İletişim sürecinde geri bildirim oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Geri bildirim sayesinde kaynak birim, gönderdiği mesajın hedef birimde ortaya çıkardığı etkiyi görür. İletişimde geri bildirim sağlanmadıkça, kaynak iletişim çabalarının alıcı üzerindeki etkisini göremez. Geri bildirim iletişimin etkinliğini ortaya koyarken, kişiler arasında gerçekleşen diyalogun da artmasına olanak sağlayacaktır.

2.5.6. Gürültü

Kaynağın hedefe mesajını göndermesi sırasında ortaya çıkabilecek her çeşit olumsuzluğa gürültü denir. Bazen yanlış bir söz, hatalı kurulan bir cümle, yanlış bir noktalama işareti karşı tarafın mesajı çok farklı anlamasına sebep olabilir.

Alıcının o anki psikolojik durumu da mesajın farklı algılanmasına sebep olabilmektedir. Alıcının o an dikkatini toplayamaması, psikolojik olarak kendini kötü hissetmesi de gürültüye sebep olmaktadır. Ortamda bulunan sesler de mesajın doğru algılanmasını etkilemektedir. Bazen yetersiz bir ışık, kötü bir koku, ortamdan kaynaklanan gürültü şekillerindendir.

2.6. İletişim Çeşitleri

Dökmen (2004)'e göre iletişim 4 gruba ayrılır.

- Kişi-İçerik İletişim
- Kişilerarası İletişim
- Örgüt-İçerik İletişim
- Kitle İletişimi

2.6.1. Kitle İletişimi

Kitle iletişimi belli bir uzmanlığı olan toplulukların, farklı nitelikleri olan izleyenlere simgesel içerik aktarmak üzere film, basın, radyo gibi teknolojik aygıtları kullanılarak yaptıkları iletişimi ifade etmektedir (McQuail ve Windahl, 2005).

Bilgi ve sembollerin, belli amaçlar doğrultusunda üretilmesi, topluma aktarılması ile toplum tarafından anlamlandırılması süreci, kitle iletişimi olarak ifade edilir (Dökmen, 2004).

Kitle iletişimi sürecinde hedefler ile kaynaklar bir araya gelmemektedir. Bu süreç kapsamında radyo, televizyon, dergi iletişim kaynağını meydana getirirken, iletişim kanallarını takip eden topluluk da hedef olmaktadır. Bu nedenden ötürü kitle iletişimde bir iletişim kanalı üzerinden çok sayıda kişiye ulaşılmaktadır. Bununla birlikte iletilen mesaja yönelik olarak bir geri bildirim çok sonradan ortaya çıkmakta veya hiç ortaya çıkmamaktadır (Cüceloğlu, 2006).

2.6.2. Kurum- İçi İletişim

Kurum ya da örgüt, bir fonksiyonu ya da amacı iş bölümü yaparak belli bir hiyerarşi kapsamında yerine getirmek maksadıyla oluşturulan insan topluluğunu ifade etmektedir. Bu açıdan kurumsal iletişim, bir kurumda çalışan bireylerin, önceden belirlenen rolleri yerine getirmek maksadıyla bir araya gelerek iletişim içerisinde olmalarıdır (Dökmen, 2004).

2.6.3. Birey- İçi iletişim

Bireyler çevreleriyle iletişim kurmadan önce kendi içleriyle iletişim kurmaktadır. Bu bakımdan kişinin düşünmesi, bireysel gereksinimlerini fark etmesi, kendine sorular sorması, düşünmesi, iç gözlem yapması, duygulanması gibi olgular iç iletişim kapsamında ele alınabilecektir. Bu açıdan iki kişi arasında kurulan iletişim sürecinin yalnızca tek kişi içerisinde oluşması durumunu, birey-içi iletişim şeklinde değerlendirmemiz mümkündür. Bu bakımdan kişiler kendi içlerinde bazı mesajlar üretmekte ve ürettikleri mesajları yorumlamakta ve böylelikle birey-içi iletişimde bulunmaktadır (Dökmen, 2004).

Birey-içi iletişimde, hedef ile kaynak, kişinin kendisidir. Kişinin durumlar karşısında geliştirdiği tutum ve davranışlar aynı zamanda bireyin kendi içinde yapmış olduğu iletişimin sonuçları olmaktadır (Özer, 2006).

2.6.4. Bireylerarası İletişim

Bireylerarası iletişimde en az iki birey bulunmaktadır. Bu bireyler bir takım bilgi ve semboller üretmekte ve bu öğeleri diğerine veya diğerlerine aktarmakta, alınan bilgiler diğerleri tarafından yorumlanmakta ve böylelikle iletişim devam etmektedir (Dökmen, 2004).

İnsanlar toplumsal birer varlık olduklarını diğer insanlarla kurdukları iletişim sayesinde anlamaktadırlar. Bu açıdan bireylerarası iletişim, sosyal ilişkilerin kurulması açısından son derece önemlidir. Bireylerarası iletişimle beraber ortak bilgiler öğrenilmekte ve böylelikle yaşamın devamlılığı temin edilmektedir.

Bireyler arasındaki iletişim sözlü iletişim, sözsüz iletişim ve yazılı iletişim olarak üç başlık altında incelenmektedir.

2.6.4.1. Sözlü iletişim

Sözlü iletişim konuşma dilinde ifade edilen bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iletişim biçimine, günlük hayatta, çalışırken, toplantılarda yani her yerde rastlanabilmektedir. Sözlü iletişim sadece konuşan bireyin kelimelerini karşı tarafa aktarması değildir. Konuşmacının vurgulaması, ses tonu da sözlü bir iletişimdir (Düşükcen, 2003).

Sözlü iletişimde kişinin kullanmış olduğu dil önem arz etmektedir. Kişinin dili ise kişinin deneyimlerine ve yaşam tarzına bağlı olarak kendine has özelliklere sahip olmaktadır. Bu durumdan dolayı kullanılan dil sebebiyle, bazı durumlarda yanlış anlaşılmanın çıkabilmesi mümkün olmaktadır. İnsanların temel iletişim aracı ve temel dilini, konuşma oluşturmaktadır. Bu bakımdan bireyin iletişim fonksiyonu, farklı bir insanla konuşmasıyla birlikte ortaya çıkmaktadır.

Sözlü iletişim, dil iletişimi ile dil-ötesi iletişim olarak ayrılmaktadır. Bireylerin karşılıklı olarak yazışmalarına ve konuşmalarına dil iletişimi denilmektedir. Dil iletişimi kapsamında kişiler bilgilerini birbirlerine aktararak bilgilere anlam katmaktadırlar. Dil ötesi iletişim ise iletişimde kullanılan sesin netliğiyle alakalıdır. Sesin hızı, tonu, şiddeti, duraklamalar, vurgulanan kelimeler gibi özellikleri kapsamaktadır (Dökmen, 2004).

2.6.4.2. Sözsüz iletişim

Sözsüz iletişim yazı veya konuşma olmadan bireylerin birbirlerine birtakım mesajlar iletmelerini kapsamaktadır. Söz konusu iletişim doğrultusunda, bireylerin ne ifade ettiklerinden çok ne yaptıkları ortaya çıkmaktadır (Dökmen, 2004).

Sözsüz iletişim, iletişim içerisinde bulunan bireyin sadece neler söylediğini algılamak değil, aynı zamanda bu bireyin bedeniyle, yüzüyle ne demek istediğini hissetme anlamına gelmektedir. Bu açıdan, el ve kol hareketleriyle, mimikler ve jestlerle sözsüz mesajlarla da iletişim kurulmaktadır. İletişim sırasında bireyler birbirleriyle hem sözlü hem de sözsüz iletişim kurmaktadır (Cüceloğlu, 2006).

Alıcılar kaynağın gönderdiği iletiyi yorumlayabilmek için belirli bir çaba harcarlar. Sözlü iletişimde gerçek anlamın ortaya çıkmasını veya anlamın pekiştirilmesini sağlayan yüz ifadeleri, jest ve mimikler, beden hareketleri sözsüz iletişimin unsurlarıdır.

Sözlü iletişimde sözcüklerin kullanılması bir kodlama yöntemi olduğu gibi, sözsüz iletişimdeki kodlama yöntemleri de bakışlar, duruş, hareketler ve kıyafetler gibi araçlardır.

2.6.4.3. Yazılı iletişim

Yazılı iletişim, sözlü iletişime nazaran daha kalıcı olabilmektedir. Mesajların kaybolmadan, değişikliğe uğramadan iletilebilmesi için yazılı iletişim araçları kullanılır. Örnek olarak, gazeteler, dergiler, raporlar, broşürler, ilanlar vb. gösterilebilir (Akbaş, 2008).

2.7. Etkili İletişim Becerileri

Etkili iletişim becerisi; kişinin duygu ve düşüncelerini karşı tarafa arzu ettiği şekilde iletme yeteneğidir (Korkut,1996).

Etkili iletişim becerileri, insanların birbirleriyle ilişki kurmasını kolaylaştırır. Etkili bir iletişimde, kişinin dış görünümü, beden dili ve konuşma dilini iyi kullanabilmesi, iletişimi doğru yer ve zamanda kurabilmesi, empati kurabilmesi, etkin şekilde dinleyebilmesi, kendine güvenmesi, konuşulan konu hakkında fikrinin olması ve pozitif bir yaklaşım sergileyebilmesi önemli faktörlerdendir.

İletişim becerileri kişinin özgüveniyle oldukça yakından ilişkilidir. Sadece ne istediğimizi bilmemiz yeterli değildir ne istediğimizi başkalarına doğru şekilde ifade edebilmemiz de gerekir. Kendi ihtiyaç ve arzularını, beklentilerini dürüstçe ifade edebilen bireyler sağlıklı bir iletişim kurabilirler.

İletişim becerilerimizi geliştirmek için, kişinin kendisini tanıması da son derece önemlidir. Kişi kendisini ne kadar tanırsa kendisini o derece rahatlıkla ifade edebilir ve sonucunda başkalarını da o düzeyde rahatlıkla anlayabilir.

2.7.1. Etkin Dinleme

Etkin dinlemede kelimeleri sadece duymak yetmez, bu kelimelerin derin anlamlarını da algılamak gerekir. Sadece kelimeleri dinlemeye odaklanan kişiler, kelimelerin arkasındaki duyguları kaçırabilirler. Dinleyen kişiler özellikle konuşanın neyi nasıl anlattığına yoğunlaşmalıdırlar. Etkin dinlemede, geri bildirim de son derece önemlidir. Geri bildirim yolu ile kişi karşısındakini anladığını, iletişime açık olduğunu ve bu iletişimi sürdürmek istediğini belli eder (Ulukan, 2012).

İnsanlar birbirleriyle sağlıklı bir iletişim kurmak istiyorlarsa mutlaka etkili iletişim becerilerine sahip olmalıdırlar. Dil insanlar için her zaman en etkili iletişim yöntemi olmuştur. (Doğan, 2008).

2.7.2. Empati Kurma

Kişiler, iletişim esnasında karşısındaki kişi tarafından doğru şekilde anlaşılmaq isterler. Empati, kişinin kendisini karşıdaki insanın yerine koymasıdır. Empati kuran kişi önce karşısındaki kişinin ifade ettiklerini saygı içerisinde anlamaya odaklanmalıdır. Empati, karşımızdakini dikkatli bir şekilde dinlemeyi ve onu mümkün olduğunca anlayabilmeyi gerektirir. İnsanlar hayatlarını düzgün bir şekilde devam ettirebilmek için ruhen sağlıklı olmalıdırlar. Bu da diğer kişiler tarafından anlaşılmaq, takdir edilmek ve onaylanmaqla mümkün olmaktadır (Mısırlı, 2010).

2.7.3. Algı

Kişiler farklı durumları farklı yorumlayabilmekte, bir olayla karşılaştıklarında aynı duyguları hissetmemekte, farklı tepkiler verebilmektedir. Bu da kişilerin algı farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

Kişilerin algısı, yer ve zamana göre değişkenlik gösterebilmektedir. Farklı ortamlarda bulunan alıcılar, gönderilen mesajı algılama sürecinde farklı sonuçlara ulaşabilirler. Kişiler benzer durum veya olayları, içinde bulundukları duruma göre algılayabilirler. Algılamadaki farklılıklar, zaman zaman iletişim engeli olarak karşımıza çıkabilmektedir (Çetinkaya ,2012).

2.7.4. Kendini Açma

Kişiler karşılarındaki bireylerle iletişim kurarken zaman zaman duygularını, hislerini ifade etmekten kaçınırlar. Bu da karşı tarafla kurdukları iletişimin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine engel olur. İletişimin etkili şekilde devam etmesi isteniyorsa, kişiler birbirlerine karşı açık ve dürüst olmalı, istek ve arzularını doğru ve net şekilde ifade edebilmelidirler.

2.7.5. Beden Dili

Bireyler günlük yaşamlarında çevreleriyle ilişki kurabilmek için iletişime ihtiyaç duymaktadırlar. Duyulan iletişim ihtiyacını karşılayabilmek için sadece sözcükler yeterli olmaz, bazen çok daha fazlasını veren ve gerçeği yansıtan beden dilinden faydalanılmalıdır. Beden dili çok eski zamanlardan beri insanlar tarafından kullanılan bir iletişim yöntemi olmuştur (Akgül, 2006).

Son derece etkili bir iletişim türü olan beden dili; beden hareketleri, jestler ve mimikler ile karşı tarafa mesajın iletilmesinde, bedeninin oynadığı rollerdir (Mısırlı, 2010).

Beden dilinde kişiler jest ve mimiklerini kullanarak karşı tarafa mesajlarını daha etkili bir şekilde iletmeye çalışırlar (Navarro ve Karlins, 2016).

Sözel olan mesajları daha etkili hale getirebilmek için, beden dili kullanılabilir çünkü kişilerin o anki duygu ve düşüncelerini en gerçekçi şekilde anlatan mesajlar beden hareketleridir (Cüceloğlu, 2015).

Kişiler beden dilini etkili ve yerinde kullanabilirlerse, iletmek istedikleri mesajı son derece net ve açık şekilde karşı tarafa aktarabilirler (Kueh ve Bagul, 2013).

İnsanlar günlük yaşam içerisinde duygu ve düşüncelerini aktarırken, bazen isteyerek bazen de istemeyerek beden dilini sıklıkla kullanırlar. Pek çok insan, iletişim esnasında kullandığı kelimeleri kontrol edebilir ancak bedenini kelimeleri kontrol ettiği gibi kontrol edemez. Bedenimiz çoğu zaman farkında olmadığımız tepkiler verebilir ve bu tepkiler kişilerin gerçek durum ve duygularını ister istemez ortaya çıkarabilir (Zıllıoğlu, 1993).

İki insan karşı karşıya geldiğinde ortaya çıkan ilk etkileşim, çoğu zaman iletişim sürecinin sonucunda varılan kanıyı da belirler. Mesajı ileten kişinin ilk karşılaşmadaki beden dili, karşı tarafın düşüncelerinde oldukça etkilidir ve iletişimin sonraki aşamalarının temelini oluşturur. Bu anlamda beden dilimiz, farkında olalım olmayalım, kişiler arası iletişimde son derece önemli ve etkilidir (Baltaş, 2004).

2.8. İletişim Engelleri

İletişim, kaynak birim tarafından, hedef birim konumunda olan kişi veya kişilere gönderilen her türlü bilgi, duygu ve düşünce aktarımı olarak kabul edilmektedir. Başarılı bir iletişim süreci için kaynak birim, hedef birim ve mesajda birtakım özelliklerin olması gerekmektedir. Eğer bu özelliklere sahip olunmaz ise, iletişim süreci kesintiye uğrayabilir ve sonlanabilir (Sezgin ve Akgöz, 2009).

İletişim engelleri, iletişim süreciyle alakalı konunun aktarılamamasına veya tam olarak ifade edilememesine neden olan negatif yönlü faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişim engelini meydana getiren faktörler, fiziksel veya ruhsal engele sahip olunması, iletişime geçme amacının tam olarak anlaşılmaması, karşıdaki bireye saygı gösterilmemesi, iletişim ortamının sağlıklı olmaması, bireyin veya bireylerin kendilerini emniyette hissetmemesi gibi unsurlardır. Bunun dışında bazı hallerde kalabalık bir ortamda bulunmak da iletişime engel olan bir faktör olarak ele alınmaktadır (Yıldırım, 2015).

İletişim, karşımızdaki kişiye bir düşüncemizi, bir isteğimizi aktarmak için kullandığımız bir yoldur ancak sağlıklı bir iletişim için kaynak ve alıcı birimin birtakım özelliklere sahip olması gerekmektedir. (Tutar, Yılmaz, 2010).

Toplumu meydana getiren bireylerin, birbirleriyle nasıl bir iletişim kuracakları, iletişimin kimler arasında gerçekleşeceği, büyük oranda toplumsal yapı tarafından belirlenir.

Bunun yanında, toplumsal kurallar, yaşanan çevre, kişilerin eğitim düzeyi, yaptıkları işler bireyler arası iletişimi önemli ölçüde etkiler (Demiray, 2000).

Kültürler ve diller arası farklılıklar, iletinin ve iletişimde bulunan kişilerin yapısı, konuşma ve düşünceleri ifade edebilme güçlükleri, kişiler arası statü ve cinsiyet farklılıkları, iletişim sürecinde karşımıza çıkan önemli engellerdir (Gökçe, 2006).

İletişim sürecinde birtakım kurallara uyulmaması, iletişimde karmaşaya sebep olabilmektedir. Bu karmaşa, güven eksikliği, tutarsız davranma, isteksiz olma, eksik dinleme, aşırı bilgi verme, semantik faktörler, sosyal statü durumu, cinsiyet ve yaş farklılıkları gibi iletişim sürecini engelleyen çeşitli etmenlerden kaynaklanabilmektedir (Akgöz, Sezgin, 2009).

2.9. İletişimin Yaşamımızdaki Önemi

İletişim belki de yaşamın en önemli parçalarından birisidir. Hayatta kalmak isteyen tüm canlılar, iletişim kurmak zorundadır. Tüm canlılar için hayati bir önemi olan iletişimin, insan yaşamındaki önemi çok daha büyüktür (Sezgin ve Akgöz, 2009).

İletişim diğerleriyle yakınlaşabilmemizi sağlayan en önemli araçtır. İletişim sayesinde çevremizdeki insanları tanıma ve onlara kendimizi tanıtmaya fırsatını bulabiliriz. Bu sayede paylaşımda bulunabilir, birbirimize destek olabiliriz (McMahon, 1997).

İletişim kişilerin kendisinden çok farklı tutum, davranış, özellik ve rollere sahip öteki bireylerle ilişki kurmasını, onları tanımasını sağlar. İletişim kendimizi ve çevremizde olanları değiştirebilmemiz için kullanabileceğimiz çok etkili bir yoldur (Gürgeç, 1997).

İnsanlar iletişimi sadece dinleme aracı ya da konuşma aracı olarak kullanmazlar. İnsanlar iletişim sayesinde toplumsal yaşam içerisinde gereken düzeni sağlarlar. Bu sayede ortaya çıkabilecek kişiler arası çatışmaların önüne geçebilirler, bilgi ve birikimlerini kuşaktan kuşağa aktarma fırsatını bulabilirler (Önder, 2004).

Toplumun bir parçası olarak yaşayan ve bu sayede toplumun diğer bireyleriyle ilişki içerisinde olan tüm insanlar, diğer bireylerle iletişim kurmak zorundadır. Yapısı ve yaradılışı gereği toplumsal bir varlık olan insan, tüm canlılar arasında iletişimi en etkili şekilde kullanandır. İletişim, toplum içerisinde ilişkileri sürdürebilmek, toplumun bir parçası olabilmek için olmazsa olmazlardanır (Mısırlı, 2010).

İletişim toplumsal yaşamın bir parçası olan insan için hayati bir öneme sahiptir. Bu sebeple iletişimin yaşamsal bir zorunluluk olduğu da söylenebilir. İletişim sadece konuşmak değildir. Toplum içerisinde susmak, hiçbir şey yapmamak bile bazen bir mesajdır. İnsanlar

iletişim yoluyla akıllarından geçen dūřıne ve davranışları dışa vurabilirler ve bu sayede fikirlerini diğerk bireylerle paylaşma olanağı bulurlar. Bu sayede diğerk insanlara, kendi fikirlerini değerlendirme olanağı sunarken, diğerk taraftan karşısındaki insanların fikirlerini değerlendirme, yorumlama imkanını elde ederler. Bařka insanlarda bir etki bırakma, onlara yararlı olabilme, onlardan bir fayda sağlayabilme hep iletişim yoluyla gerçekleşir. İnsanların ilişkilerini sūrdūrebilmeleri iletişimin devamlılığına bağlıdır (Tutar ve Yılmaz, 2003).

İletiřimin olmadıđı bir ortamda insanların birlikte yařayabilmeleri, birbirlerini anlayabilmeleri, ortak bir noktada anlařarak yařayabilmeleri pek mūmkūn deđildir. İletiřim insan için temel bir ihtiyaçtır. İnsan nasıl ki temel ihtiyaçlarından olan su ve yiyeceksiz yařayamazsa, iletiřim olmadan sosyal bir varlık olarak yařamını devam ettiremez. Karmařıklařan gūnūmūz dūnyasında, iletiřimin sađladıđı pekçok fırsattan faydalanırız. İletiřim sayesinde olayları özūmlememiz, cevaplar bulmamız, sonuca varmamız daha kolay olur. İletiřim toplumsal yapı içerisinde çok būyūk bir anlam ifade etmektedir. Őyle ki gūnūmūz toplumlarının geliřmiřlik dūzeyleri bile, sađlayabildikleri iletiřim becerileri ūzerinden tanımlanabilmektedir (Tutar ve Yılmaz, 2002).

İletiřim, insanlar ve toplumlar arasında bir kōprū vazifesi gōrūr. İliřkilerin sađlam olması, bu kōprūnūn sađlam olmasıyla mūmkūn olabilecektir. Sađlıklı iliřkiler hem toplumların hem de ūrgūtlerin geliřmesine būyūk katkı sađlayacaktır (Dođan, 2005).

Kiřiler arasında meydana gelebilecek sorunlarda özūm bulabilmenin tek yolu, dođru ve etkili iletiřimdir (Cūcelođlu, 2012).

Yařamımızda bu denli būyūk bir ūneme sahip olan iletiřim, futbol hakemlerin bařarılı bir mūsabaka yōnetmesinde de oldukça ūnemlidir. Etkili iletiřim becerilerine sahip olan bir futbol hakemi, saha içerisindeki oyuncuları anlamakta ve kendisini onlara anlatmakta zorlanmayacak, bunun yanında ekibiyle kurduđu etkili iletiřim sayesinde de ekibinden ūst dūzey fayda sađlayabilecektir. Bu da bařarılı bir mūsabaka yōnetimi sergilemesine būyūk katkı sađlayacaktır.

Hakemin başarılı bir mūsabaka yōnetimi, saha içinde iletişim halinde olduğu oyuncuları anlayabilme, onları tanıyabilme ve duygularını yōnetebilme gibi becerilerin yanında, kural bilgisi, zeka, liderlik ve etkili iletişim becerilerine sahip olmasıyla da yakından ilgilidir. Başarılı ve etkili iletişim becerilerine sahip olan hakemler, saha içerisindeki oyuncuların duygularını ve bakış açılarını kavrayabildikleri gibi, anlayış dolu yaklaşım tarzları ile problemlerin ūstesinden gelerek, adil bir yōnetim sergileyebilirler (S ūl ūn, 2013).

Hakemlerin mūsabaka sırasında oyuncularla ve ekibiyle sađlayacađı etkili iletiřim, oyuncuların ve tūm izleyicilerin adalet ve dođruluk algılarını olumlu yōnde etkileyecektir.

Futbol hakemlerinin başarılı bir müsabaka yönetmesinde önemli etkenlerden bir diğeri de sahip oldukları özgüven düzeyleridir. Özgüveni yüksek bir hakem, şartlar ne olursa olsun herhangi bir etki altında kalmadan, oyun kuralları çerçevesinde doğru bildiği kararı vermekte zorlanmayacaktır. Bununla birlikte kendisine olan özgüveni sayesinde, maç içerisinde verdiği kararlar sonrası ortaya çıkabilecek itiraz ve tepkilerden etkilenmeyerek, doğru bildiği kararın arkasında sonuna kadar durabilecek ve herhangi bir etki altında kalmadan doğru bildiği kararı uygulayarak görevini başarıyla sürdürmeye devam edebilecektir.

2.10. Özgüven

Özgüven, kişinin bir aktiviteyi başarılı şekilde yapabileceğine olan inancı, kişinin kendisinde var olduğuna inandığı yetenek ve gücüne güven duyması, sahip olduğu bu yetenek ve gücüyle birlikte, verdiği kararlara sonuna kadar güvenmesi olarak tanımlanabilir (Feltz, 1998).

Kişi kendisine ne kadar değer verirse ve hayatına yön verebilme konusunda kendisine ne ölçüde inanırsa özgüveni de o düzeyde yüksek olur (Eldeleklioğlu, 2004).

Özgüven genel anlamda bireyin kendini sevmesi, duygularını tanıması, kendi yeteneklerini bilmesi ve kendisine güvenmesidir. Kendisini seven ve kendisiyle barışık olan bireyler, kendilerine güven duyarlar (Kasatura, 1998).

Bir işi başarabileceğimize olan inancımız, kendi yetenek ve özelliklerimizin farkında olmamız ve bunları yeri geldiğinde toplum içerisinde çekinmeden kullanabilmemiz, özgüvenimizle yakından ilgilidir. (Şahin, 2015).

Özgüven, kişiler için son derece önemli olan duygusal bir gerekliliktir. Kendisini yeternice değerli bulmayan kişi, temel gereksinimleri karşılanmadığında sıkıntı içinde yaşar. İnsanların kendi özelliklerinin farkında olması, onları diğer tüm canlılardan ayırt eder. İnsanlar kendilerine oluşturduğu kimlikle kendilerine değer kazandırır. Kişinin kendisine kazandırdığı değer, kimliğini beğenip beğenmediğine karar verme yeteneğine sahip olmasıdır (Mckay ve Fanning, 2016).

Özgüven, kişinin davranışlarıyla ve bedeni ile kendi dünyası üzerinde kurmuş olduğu denetim ve egemenliktir. Bireylerin kurmuş olduğu dış dünya ile ilişkisinde, bu egemenlik ruhunun varlığı ya da yokluğu en önemli etkenlerden biridir. Bunda kişinin içsel, kendine yönelik algılamaları esastır (Gökner, 2015).

Özgüven kişinin toplumsal ilişkilerine yön veren son derece önemli bir kavramdır. Özgüven eksikliği yaşayan kişiler kendilerini toplum içerisinde diğerlerine göre hep eksik ve yetersiz hissederler. Tabi bu durum, özgüven eksikliği olan kişilerin, sosyal ilişkilerinde oldukça büyük sorunlar meydana getirebilmekte ve dolayısıyla kişinin mutluluğunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Kasatura, 1998).

Özgüvene sahip insanlar, iyi şeyler düşünerek, olaylara hep olumlu yönlerinden bakarlar ve bu sayede mutlu olmaya çalışırlar. Bu tür insanlarla ilişki kurmak, onlarla sohbet etmek, diğer insanlara da mutluluk verir. Özgüvene sahip kişiler, diğer insanlar hakkında da genel olarak olumlu düşüncelere sahiptir. Sorunların çözümsüz olmadığına inanırlar, onlar için her zaman bir yol vardır. Kötü ve olumsuz düşünerek enerjilerini boş yere tüketmezler. Bir işe kolay motive olabilirler ve bu sayede karar verme aşamasında da zorlanmazlar. Bu kişiler geriye gitmektense hep ileriye gitmeyi düşünürler. Yaptıkları işlerden keyif alırlar ve hatalarından ders çıkarmayı bilirler. Gelişime de açıktırlar (Lindenfield, 1997).

Uzmanlar, güçlü bir özgüvene sahip olan çocukların, öğrenme yeteneklerinin hızla geliştiği ve çevresindeki bireylerle çok rahat bir şekilde iletişim kurabildikleri görüşünde hemfikirdirler (Beil, 2003).

İç özgüven, bireyin var olan kişiliğini doğru algılaması, bundan memnun olması, dış özgüven ise, iç özgüven duygusuyla dışarıya yansıttığımız görüntü olarak tanımlanabilir (Lindenfield, 1997).

2.10.1. İç Özgüven

Kişinin kendisini sevmesi, kendisinden memnun olması, kendisiyle barışık olması durumudur. İç özgüven 4 alt boyuttan oluşmaktadır (Lindenfield, 1997).

- **Kendini sevmek;** bu bireyler kendilerini önemser ve kendilerine değer verirler. Bir şeyi başardıklarında takdir edilmek isterler ve beklentilerini açık bir şekilde ifade edebilirler. Toplum içinde ilgi görmek isterler ve gördükleri bu ilgi hoşlarına gider. İyi niyetlidirler ve bunu ifade etmekten kaçınmazlar.
- **Kendini tanıma;** bu bireyler güçlü ve zayıf yönlerini bilip bunu kolaylıkla ifade edebilirler. Kendini tanıyan bireyler arkadaş konusunda seçicidirler. Benimsedikleri değerleri vardır. Eleştirilmek onları sinirlendirmez, eleştirileri kabul edip eleştirilen yönlerini değiştirmeye çalışırlar. İhtiyaçları olduğunda yardım almaktan çekinmezler.

- **Kendine açık hedefler koyma;** bu bireyler ne istediklerinin farkındadırlar. Ulaşabilecekleri hedefleri belirleyip bunlara ulaşmak için tek başlarına mücadele ederler. Kendilerini sık sık kontrol eder ve ne kadar geliştiklerini takip edebilirler. Karar vermeleri gerektiği durumlarda çok zorlanmazlar.
- **Pozitif düşünme;** bu bireyler hayata genellikle olumlu bakarlar ve güzel şeyler yaşayacaklarına dair her zaman umutları vardır. Gelecekte yaşayacaklarının geçmişten daha güzel olacağını düşünürler. Her türlü değişikliğe açıktırlar ve bu değişiklikler sayesinde kendilerini geliştirebileceklerine inanırlar. Bir sorunla karşılaştıkları zaman çözmeye çalışırlar çünkü çözümsüz sorun olmadığına inanırlar.

2.10.2. Dış Özgüven

Kişinin çevresindeki bireylere, kendisinden oldukça emin ve hoşnut olduğuna dair gösterdiği davranışlardır. Dış özgüven 3 alt boyuttan oluşmaktadır (Lindenfield, 1997).

- **İletişim;** bu bireyler ne zaman konuşmaları gerektiğini ve ne zaman dinlemeleri gerektiğini bilirler. Beden diline çok hâkimdirler aynı zamanda karşı tarafın ne mesaj vermek istediğini anlarlar. Kalabalık bir grup karşısında konuşmak onları zorlamaz.
- **Kendini iyi ifade edebilme;** bu bireyler söylemek istediklerini açıkça ifade etmekte zorlanmazlar. Sınırlarının ve haklarının farkındadırlar ve bu sınırları aşmazlar. Hem kendini hem de karşısındakini anlama konusunda başarılıdırlar ve yeri geldiğinde karşı tarafın da kendisini anlamasını isterler. İltifat ederler ve kendilerine de iltifat edilmesini isterler. Rahatsız oldukları bir durumu kolayca dile getirebilirler.
- **Duygularını kontrol edebilme;** bireyler olaylara karşı normal tepkiler verir ve duygularını kontrol edebilirler. Hayatlarında yaşamış oldukları mutsuz günlerin kendilerini devamlı engellemesine müsaade etmedikleri için böyle zamanları kolayca atlatırlar. Olumsuz bir durum karşısında kendilerini iyi savunabilirler. İlişkilerinde sevgi ve mutluluğu ararlar.

2.11. Özgüvenin Oluşumu ve Gelişimi

Özgüven, kişinin doğuştan elde edebileceği bir yetenek değildir. Kişiler özgüvenli olarak ya da özgüvensiz olarak dünyaya gelmezler. Özgüven duygusunun oluşumu ve gelişimi, kişinin yaşamı süresince karşılaştığı olaylarla ilişkili bir durumdur (Gökner, 2015).

Gelişmiş toplumlarda, kişilerin refah seviyelerinin onların mutluluğu için yeterli bir sebep olmadığı kanıtlanmış ve bu sebeple kişilik psikolojisi ile ilgili çalışmalar ağırlık kazanmıştır. Yapılan araştırmalar, özgüven sahibi kişilerin ruh sağlıklarının daha iyi olduğunu ve sonucunda, işlerinde daha başarılı ve daha mutlu olduklarını göstermektedir (Soner, 2000).

Özgüven kişinin yaşamıyla şekillenir. Düşük ya da yüksek olabilir. Koşullara, duruma, yaşanmışlıklara göre farklılaşabilen bir duygudur. Kişinin düşük ya da yüksek özgüvene sahip olması, kişinin davranış ve tutumlarını farklı yönlerle çeker (Bilgin, 2011).

Kişinin kendisine değer vermesi, kendisini sevmesi ve kendisini olduğu gibi kabul etmesi, özgüven duygusunun ortaya çıkmasındaki en temel iki noktadır. Kişinin kendisini nasıl gördüğü ya da hissettiği, kendi gözündeki değeri bu noktada oldukça önemlidir.

Pervin ve John (2001)'a göre özgüven, genel bir kişilik özelliğidir, geçici ya da anlık durumlara göre farklılık gösteren bir tutum değildir.

Çocukların kendisine yönelik algılarında, ilk olarak anne-babanın ve çevresinde bulunan kişilerin tutumları oldukça etkilidir. Bir çocuk, arzu ve istekleri karşılandığı müddetçe mutlu olur ve çevresine karşı kendini güçlü ve güvende hisseder. Bulunduğu çevreyi de güvenli bir çevre olarak algılar. Bununla birlikte çocuk ilk yaşlarında büyük bir merak içerisindedir ve sorduğu tüm sorulara cevap verilmesini bekler. Çocuğun bu sorularına, çevrenin verdiği tepkiler onun özgüven gelişimi için son derece önemlidir (Yavuzer, 2002).

Preston (2008), özgüven inşa etmek için öncelikle bireyin kendi özünün farkında olması gerektiğini belirtir. Daha sonra birey şu 4 faktörü kabullenmelidir.

- Güven oluşturmak için amacınızı belli edin ve gerçekleştirmek için söz verin.
- Kısıtlayıcı olmayın.
- Hayal edin ve hayal gücünüzü kullanmaktan çekinmeyin.
- Her zaman güvenliymişsiniz gibi davranın. Ne kadar çok güvenli bir şekilde konuşur ve öyle davranırsanız o kadar güvenli hale gelirsiniz.

Özgüven duygusu, kişilerin yaşamları boyunca psikolojik anlamda daha sağlıklı bireyler olmalarına yardımcı olur. Bu bakımdan, özgüven duygusunu olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek durumların, özellikle anne babalar ve eğitimciler tarafından bilinmesi son derece önemlidir.

Özgüven gelişimi için çocuğun erken yaşlardan itibaren başarılarının ve duygularının desteklenmesi son derece önemlidir. Özgüven gelişimine etki eden faktörler aşağıda belirtilmiştir.

2.11.1. Ana-Baba Tutumları

Çocuğun ilk dünyaya geldiğinde kendisine en yakın olan kişiler anne ve babasıdır. Bu anlamda ailenin tutum ve davranışları, çocuğun özgüven gelişimine etki eden en önemli etmenlerdendir ve çocuğun ileriki dönemde nasıl bir yetişkin birey olacağının ilk adımları bu çevrede atılır. Doğum anından itibaren, çocuğun anne babasıyla güvenli bir ortamda ilişki kurabilmesi ve sonucunda güvenli bir aile ortamında olduğunu hissetmesi, çocuğun psikolojik gelişimi ve ileriki dönemde özgüven sahibi bir birey olabilmesi açısından son derece önemlidir (Eldeleklioğlu, 2004).

Çocuğun özgüveninin gelişiminde erken yaş oldukça önemlidir ve bu dönemde çocuğun ailesiyle kurduğu bağ ileriki yıllarda çocuğun özgüven gelişimini son derece etkiler (Kocaarslan, 2009).

Ailesine ve kendisine güven duyan çocuk, yardım almadan kendi başına bazı işleri başarıyla tamamlayabilir. Bu başarısı sonucunda anne ve babasından olumlu geri bildirim alan çocuğun çabası artarak devam eder ve bu da özgüvenini geliştirir. Sorumluluklarının bilincinde olan aile bireyleri, çocuklarına özgürlükleri için yeterli olanaklar hazırlayarak, çocuklarının güçlü bir kişiliğe sahip olmasına yardımcı olurlar (Yavuzer, 2002).

2.11.2. Akademik Başarı

Çocuğun özgüven gelişiminde okul ortamı son derece etkili olabilmektedir. Özellikle okuldaki öğretmeninin gerek kişilik gerek mesleki özellikleri çocuğun ileriki dönemlerde özgüvenine etki eder. Öğrencisini destekleyen, cesaretlendiren bir öğretmen, onun özgüven gelişimine katkı sağlarken; öğrencisine cesaret vermeyen, onu desteklemeyen bir öğretmen çocuğun özgüven gelişimini engelleyebilir (Yörükoğlu, 1990).

2.11.3. Kendini Değerlendirme ve Çevrenin Etkisi

Kişinin çevresindekilerden aldığı olumlu ya da olumsuz geri dönüşler onun özgüven gelişimine etki eder (Gökner, 2010).

Bireyin kendisi hakkındaki düşünceleri ile çevresindeki kişilerin onun hakkındaki düşünceleri arasındaki farkı algılayış şekli, bireyin özgüvenini büyük ölçüde etkiler. Kendisi hakkındaki olumlu düşüncelere sahip birey, çevresindeki kişilerin beklenti ve isteklerini tam olarak karşılayamadığı düşüncesine kapılırsa, özgüvenini kaybedebilir (Akagündüz, 2006).

2.11.4. Zekâ

Zekâ seviyesi yüksek çocuklar, çabuk öğrenme konusunda sorun yaşamazlar ve bu becerileri onlara diğer arkadaşları arasında ve derslerinde üstünlük sağlar. Çocuğun elde ettiği bu başarıma duygusu, kendisine olan özgüvenini arttırmasına olanak sağlar (Yörükoğlu, 1990).

2.11.5. Fiziksel Görünüm

Kişinin kendinden emin dik duruşu yani çevreye yansıttığı dış görüntüsü, diğer bireyler üzerinde olumlu bir etki yaratır. Bunun farkında olan birey kendini daha güvende ve güçlü hisseder (Hambly, 2003).

Kişinin bedeninden memnun olması, toplum içerisinde kendisini daha kolay ve rahat ifade edebilmesine fırsat sağlar. Bu da beceri ve yeteneklerini daha çok sergileyebilmesine yardımcı olur. Fiziki görünümünden memnun olan birey, toplum içinde var olmaktan, kendisini ifade etmekten çekinmez ve bu sayede kendisini daha güvende hisseder. Bu durum özgüven gelişimine de olumlu yansır. (Gökner, 2010).

2.11.6. Olumsuz Baskı ve Disiplin Yöntemleri

Çocukluk döneminde kişinin ailesi ve çevresindekilerden gördüğü disiplin yöntemleri, kişinin tüm yaşamını etkileyebilir. Disiplin amaçlı kullanılan yöntemler, çocuğun gelişimi açısından sağlıklı yöntemlerse, ileriki dönemlerde bu kişiler toplumla özdeşleşebilen,

çevresiyle uyum sorunu olmayan, sağlıklı ve özgüvenli bireyler haline gelebilirler. Ancak bunun tersi durumlarda, çocukluk döneminde ailesi ve çevresi tarafından kullanılan hatalı ve eksik disiplin yöntemleri, çocuğun psikolojisini oldukça olumsuz yönde etkiler ve sonucunda toplumla uyum sorunu yaşayan, sosyalleşemeyen, içine kapanık, özgüveni gelişmemiş bireyler ortaya çıkabilir (Gökner, 2010).

2.11.7. Sorumluluk

Çocuğun sorumluluk duygusunu sağlamak için, ona yaşına uygun yapabileceği görevler vermek ve bir görevi başardığında onu daha da cesaretlendirmek son derece önemlidir. Bu şekilde çocuğun bir işi başarabileceğine olan inancı artar ve kendisine olan güveni de pekişir (Başoğlu, 2007).

2.11.8. Diğer Faktörler

Yaşam boyunca kişinin karşılaşılabileceği evlenme, boşanma, iş, stres, hastalık vb. pek çok durum onun özgüven gelişimine olumlu ya da olumsuz etki edebilir (Gökner, 2010).

2.12. Özgüveni Düşük Bireylerin Özellikleri

Özgüven, kendimiz hakkındaki sahip olduğumuz genel düşüncüyü, kendimizi nasıl değerlendirip yargıladığımızı ve kendimize biçtiğimiz değeri ifade eder (Fennell, 2017).

Kendine güven sorunu yaşayan kişiler, pasif-içe dönük ya da baskıcı-saldırgan özellikler gösterirler. Pasif ve içe dönük yapıda olan kişiler, toplum önünde olmaktan hoşlanmazlar ve toplumdan kendilerini soyutlarlar, ellerinden geldiğince geri planda yer almaya çalışırlar ve çoğu zaman başkalarının etkisi altında hayatlarını devam ettirirler. Bu kişiler bağımlı kişilik yapısına sahiptirler. Baskıcı ve saldırgan olanlar, çevresindeki kişilere karşı anlayışsız ve oldukça kabadırlar. Bu kişiler kendilerine hiç güvenmediklerinden, karşısındakilere de hiç güvenmezler ve hemen her şeyden korku ve endişe duyarlar. Karşılarındaki insanlardan duydukları korku ve endişe sonucu, saldırgan tavırlar sergilerler ve bulundukları ortamlarda bir korku oluşturarak, bu durumlarını gizlemeye ve üstünlük kurmaya çalışırlar (Duygulu, 2008).

Özgüveni düşük bireyler, kendilerini her zaman başarısız, güçsüz ve değersiz olarak görürler. Bu kişiler kendilerini değersiz ve önemsiz olarak düşündüklerinden, hep bir reddedilme korkusu içinde yaşarlar. Karşılaşabilecekleri sorunlarla mücadele edecek güçleri olmadığını düşünerek insanlardan kaçarlar. Herşey onları kolayca etkiler, kendilerinin bir fikri yoktur ve başkalarına bağımlı bir hayat sürerler (Kurtuldu, 2007).

Değersiz olduğunu düşünen insanlar, başkalarına karşı gerçeğin dışında bir üstünlük kurabilmek adına büyük çaba harcarlar ve enerjilerinin büyük bir kısmını bu amaçlarını gerçekleştirmek için kullanırlar (Geçtan, 1999).

Düşük özgüven duygusuna sahip olan bireyler, neleri yapıp neleri yapamayacakları konusunda kendilerini yeterince tanıyamazlar. Karşılaştığı bir işi yapabilecek yeterlik ve beceriye sahip olduğu halde o işi yapmakta tereddüt edebilirler. Yeni bir ortam veya yeni bir durumla ve insanlarla karşılaşmak onları huzursuz edebilir (Lindenfield, 1997).

Özgüveni yeterince gelişmemiş bireyler, bulundukları ortamlarda huzursuzluk yaşamamak için, özgüveni gelişmiş bireylerden sürekli olarak uzak olmaya çalışırlar. Çünkü özgüveni yüksek bireylerle bir arada olduklarında, kendi güvensizliklerinin çok daha fazla farkına varırlar (Lauster, 2003).

Napoli ve diğerleri düşük özgüvene sahip bireylerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (Acuner, 2012).

- Eleştiriyi asla kabul edemezler, bunu gelişimleri için kullanmazlar.
- Karar almada zorlanırlar ve belirlenmiş kuralların dışına çıkmaya cesaretleri yoktur.
- Risk almaktan çekinirler, korkak davranırlar.
- Değişimi asla kabul etmezler. Aynı çevre, aydın yol, aynı kişiler vb.
- Başkalarının gücüne inanmazlar ve bundan faydalanmak istemezler.
- Kendi becerilerinin farkına varamazlar.
- Başkalarının başarılarıyla ayakta kalmaya çalışırlar (kahraman hayranlığı),
- Dış görünüşe fazlasıyla önem verme eğilimindedirler ve marka takıntıları vardır (gösterişli ev sahibi olmak, gösterişli araba sahibi olmak).
- Temizlik, düzenli olma gibi konularda zorlayıcı olma eğilimi.
- Diğer insanlarla hep bir yarış içerisindeyler (kendilerini başkalarına gösterebilmek için hep başarılı olma, kazanma isteği).
- Kaybetmenin değersizlik olduğu düşüncesiyle yaşarlar ve ilk kaybettiğinde pes ederler.
- Sürekli eleştirme, hata arama eğilimindedirler.
- Kendilerini başkalarına kanıtlamak için sürekli çalışırlar.

2.13. Özgüveni Yüksek Bireylerin Özellikleri

Özgüveni yüksek olan kişiler öncelikle neyi yapabileceklerini, neyi yapamayacaklarını iyi bilirler yani yeteneklerinin farkındadırlar. Hedefleri gerçekçi olduğundan bunları başarabilme ihtimalleri de oldukça yüksektir. Sorumluluk sahibidirler ve sorumluluk almaktan kaçmazlar. Tercihin kendilerinde olduğunu bilir ve ona göre davranırlar (Gökner, 2007).

Özgüveni yüksek bireyler, pek çok avantaja sahiptirler. En önemlisi bu bireyler, kendilerine saygı duyarlar ve kendilerini severler. Kendi yeteneklerinin farkındadırlar ve karşılaştıkları zorluklar karşısında hemen pes etmeyerek mücadele edebilirler. Kolay kolay umutsuzluğa düşmezler, çünkü güçlerinin farkındadırlar. Bu kişiler kendi değerlerinin farkındadırlar ve çevreleriyle ilişki kurmakta zorlanmazlar. Yüksek özgüven sahibi bireyler hem eğitim hem de iş hayatında diğer bireylere nazaran daha başarılı olurlar (Doğan, 2006).

Özgüven sahibi kişiler, başarmaya istekli, kendilerine son derece güvenen, zorluklar karşısında hemen yılmayan, kararlı ve kendinden emin, insanlarla rahatça ilişki kurabilen, fikirlerini ve düşüncelerini her ortamda rahat bir şekilde ifade edebilen bir yapıya sahiptirler. Bu kişiler kendilerine saygı duyarlar ve değer verirler (Mağden ve Aksoy, 1993).

Özgüveni yüksek bireyler, kendilerinden emindirler, aynı zamanda kendilerine güvenleri tamdır. Bağımlı kişilik yapılarıyla değil bağımsız kişilik yapılarıyla bilinirler.

Frank'a (1996) göre özgüveni yüksek bireyler yapıcıdırlar ve olaylara olumlu bir açıdan bakmayı bilirler. Onlar her zaman değerlidirler ve bir işi başarabileceklerine olan inançları tamdır.

Özgüven duygusu gelişmiş bireyler, başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğünü önemsemezler. Bunun yerine, kazandığı benlik duygusundan dolayı kendisini kişiliği ile uyum içerisinde hissetmektedirler (Lauster, 2003).

Özgüvene sahip bireyler, bir işi yaparken yapabileceğinin en iyisini yapmak için çabalar ve işi sonuçlandırmadan asla bırakmazlar. Bu bireyler bir işi yapamadığında mazeret üretmek yerine yeniden deneme girişiminde bulunurlar. Hatalardan dert yanmak yerine sonuçlardan ders çıkarırlar. Birçok sorunla tek başına baş edebilirler (Lindenfield, 1997).

Tüm bunlara karşın, gereğinden fazla yüksek özgüven duygusu içinde bulunan bireylerin sınırlara tahammül edemedikleri, yetenekleri hakkında gerçekçi olmayan düşüncelere kapıldıkları, yapabileceklerinin üzerinde sorumluluk kendilerine yükledikleri bilinmektedir. Ayrıca bu bireyler, her şeyin en iyisini yaptıklarını ve bildiklerini düşünürler, önerileri göz ardı ederler ve yardım etmek isteyenleri geri çevirirler (Lindenfield, 1997).

Napoli ve diğçerleri yüksek özgüvene sahip bireylerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (Acuner, 2012).

- Hata riskini göze alabilirler, yeniliklere ve fırsatlara açıktırlar.
- Başkalarına bir şey ispatlamak için uğraşmazlar.
- Sorumluluktan kaçınmazlar. Bahane aramazlar.
- Diğçer insanların başarılarına değçer verirler, küçümsemezler.
- Niceliğçe değçil, niteliğçe önem verir.
- Takım çalışmasına önem verir. Takımda bulunanlara saygı duyar.
- Hayatta bir denge bulurlar (iş, eğlence, yalnızlık vb.).

Kendisine güveni olan, özgüveni yüksek hakemler, zorlu ve stresli durumlarla karşılaştıklarında kontrolü yitirmezler ve hatalı kararları olsa bile müsabaka süresince kendilerine olan güvenlerini asla kaybetmezler (Weinberg, 1990). Özgüveni yüksek olan hakemler, zor ve stresli anlarda karar vermeleri gerektiğçinde, üzerlerinde oluşabilecek baskılardan hiçbir şekilde etkilenmezler ve doğru bildiğçi kararı vermekten çekinmezler. Bu da saha içerisinde karar verici konumundaki hakemin, başarılı bir müsabaka yönetebilmesinin en önemli şartlarından birisidir.

Özgüveni düşük, cesaretini kaybetmiş bir hakem, müsabaka esnasında özellikle kritik kararlar verilmesi gereken stresli anlarda etkin davranışlar sergileyemez ve bunun sonucunda doğru bildiğçi kararı vermekte bile zorluklar yaşayabilir. Şüphesiz ki, özgüveni yeterince gelişmemiş, risk almaktan korkan, zorlu ve stresli anlarda panikleyen, mücadele etme gücünü kendinde bulamayan, cesaretsiz bir hakemin, başarılı bir müsabaka yönetimi sergilemesi mümkün değildir (Satman, 2015).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma deseni, tarama türünde kurgulanan araştırma, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlayan, ilişkisel tarama modeli özelliklerini taşıyan bir çalışmadır. Bu tür çalışmalarda sebep-sonuç ilişkilerine yönelik kesin çıkarımlarda bulunulması mümkün olmasa bile, olası sebep sonuç ilişkileri ile ilgili faydalı çıkarımlar yapılabilmektedir (Karasar, 2009). Araştırma modeli, söz konusu değişkenler açısından yaş, klasman durumu, eğitim durumu, meslek durumu, hakemlik süresi, lisanslı olarak futbol oynama durumu, yabancı dil bilgisi, medeni durum ve aylık gelir durumu değişkenlerine göre oluşan farklılıklar ele alındığı için karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli özelliklerini de barındırmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemleri oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini, 2018-2019 futbol sezonunda, Aydın ilinde farklı klasmanlarda (Süper lig hakemi, Süper lig yardımcı hakemi, A klasman hakemi, A klasman yardımcı hakemi, B klasman hakemi, B klasman yardımcı hakemi, C klasman hakemi, C klasman yardımcı hakemi, Bölgesel hakem, Bölgesel yardımcı hakem ve İl hakemi) görev yapan 445 futbol hakemi arasından, rastgele örnekleme metodu ile belirlenmiştir. Kayıp veriler dikkate alınarak, gönüllü olan 250 futbol hakemi çalışmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Güç analizi sonucu evrenden elde edilen örneklem 206 kişi olarak bulunmuştur. Ancak veri toplama sürecinde yaşanabilecek olası problemler (Katılımcıların ölçeği gereği gibi doldurmaması, hatalı ya da eksik doldurması vb.) nedeniyle 250 futbol hakemine ulaşılmıştır. Çalışmanın örneklemini hesaplanırken, (evreni bilinen örneklem olduğu için);

$n = (Nt \cdot 2 \cdot p \cdot q) / (d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q)$ formülü kullanılmıştır.

Yapılan hesaplamada araştırmanın örneklemini;

$$n = (445 \cdot 1,96^2 \cdot 50 \cdot 50) / (5^2 \cdot 445 - 1) + 1,96^2 \cdot 50 \cdot 50 = 206 \text{ olarak bulunmuştur.}$$

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama araçları olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen ve 9 maddeden oluşan Kişisel Bilgi Formu, Korkut (1996) tarafından geliştirilen ve 25 maddeden oluşan İletişim Becerileri Ölçeği ve Akın (2007) tarafından geliştirilen ve 33 maddeden oluşan Özgüven Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin sosyo demografik özelliklerini belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan; yaş, klasman durumu, eğitim durumu, meslek durumu, hakemlik süresi, lisanslı olarak futbol oynama durumu, yabancı dil bilgisi, medeni durum ve aylık gelir durumu sorularından oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır (EK-1).

3.3.2. İletişim Becerileri Ölçeği (İBDÖ)

Çalışmada, futbol hakemlerinin iletişim beceri düzeylerini belirlemek için Korkut (1996) tarafından geliştirilen ve 25 maddeden oluşan “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” (İBDÖ) kullanılmıştır (EK-2). Tek alt boyutu bulunan ölçeğin, Cronbach alfa katsayısı 0,89 olarak bulunmuştur. Olumsuz maddesi bulunmayan, 5’li likert tipindeki ölçek “Her zaman (5), sıklıkla (4), bazen (3), nadiren (2) ve hiçbir zaman (1)” olmak üzere derecelendirilmiş seçeneklerden oluşmaktadır. Ölçeklerden elde edilen ortalama puanların yorumlanması, 1.00-1.80 çok düşük, 1.81-2.60 düşük, 2.61-3.40 orta, 3.41-4.20 yüksek, 4.21-5.00 çok yüksek şeklinde puan aralıklarına göre yapılmıştır.

3.3.3. Özgüven Ölçeği

Çalışmada, futbol hakemlerinin özgüven düzeylerini belirlemek amacıyla, Akın (2007) tarafından geliştirilen ve 33 maddeden oluşan Özgüven Ölçeği kullanılmıştır (EK-3). Ölçek 5 dereceli likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçekte olumsuz madde bulunmamakta, ölçekten elde edilen yüksek puan, yüksek özgüveni göstermektedir. Ölçeğin, iç özgüven ve dış özgüven

olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. Bunlardan iç özgüven; 1, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 30, 32, dış özgüven ise 2, 6, 8, 11, 13, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 29, 31, 33 numaralı maddelerden oluşmaktadır. Özgüven ölçeğinin Cronbach alfa katsayıları, iç özgüven alt ölçeği için 0,83 ve dış özgüven alt ölçeği için 0,85 olarak bulunmuşken, ölçeğin bütün için Cronbach alfa katsayısı 0,83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayıları ölçeğin bütünü için 0,94, iç özgüven alt ölçeği için 0,97 ve dış öz-güven için 0,87 olarak bulunmuştur (Akın, 2007). İç özgüven, kişilerin kendilerine yönelik özgüvenleriyle ilişkilidir ve bireyin kendini sevmesi, tanınması, açık hedefler belirlemesi, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi gibi özelliklerini değerlendirmektedir. Dış özgüven ise, bireylerin dış çevresi ve sosyal yaşamlarına yönelik özgüvenleriyle ilişkilidir ve bireyin çevresiyle rahatça iletişim kurabilmesi, kendini kolay biçimde ifade edebilmesi, duygularını kontrol edebilmesi ve gerektiğinde risk alabilmesi gibi özellikleri barındırır.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışma başlamadan önce, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır (Ek-4). (Etik kurul no: 53043469/2018/ 1490)

Araştırma verilerinin toplanmasına yönelik olarak, uygulamanın yapılacağı Aydın ilinde görev yapan futbol hakemleri için, Aydın İl Hakem Kurulu Başkanlığı'ndan ölçek uygulama izni alınmıştır (Ek-5).

Çalışmaya katılan tüm katılımcıların ölçek uygulamaları, uygulama izni alınan Aydın ilinde, antrenmanların yapıldığı Adnan Menderes Stadında, antrenman öncesinde hakemlerin çalışmalarını aksatmayacak şekilde yapılmıştır.

Çalışmaya gönüllü olarak katılan tüm hakemlere, yapmış olduğumuz bu araştırmanın bilimsel bir amaç niteliği taşıdığı, bu yüzden anketlere verdikleri cevaplarda samimi ve dürüst olmalarının son derece önem arz ettiği, sözlü ve yazılı olarak belirtilmiştir.

Araştırmada katılımcılara uygulanan, Kişisel Bilgi Formu, İletişim Becerileri Ölçeği ve Özgüven Ölçeği öncesinde, uygulama prosedürü araştırmacı tarafından futbol hakemlerine ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Çalışmada gönüllü olarak yer alan katılımcılar bilgilendirilmiş, katılımcıların gönüllü onam formunu doldurmalarının ardından anketler uygulanmıştır. Katılımcılara sırasıyla, kişisel bilgi formu, iletişim becerileri ölçeği ve özgüven ölçeği dağıtılarak eksiksiz olarak doldurmaları istenmiştir.

En son aşamada katılımcılar tarafından doldurulan anketler, tek tek gözden geçirilmiş, eksik, hatalı ve gelişigüzel doldurulduğu anlaşılan anketler, değerlendirmeye alınmamış ve analizlere dahil edilmemiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri, SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 23.00 istatistik paket programında analiz edilmiştir.

Farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin çeşitli değişkenler dikkate alınarak iletişim becerileri ve özgüven düzeylerinin ikili gruplarının karşılaştırılmasında, veriler normal dağılım gösterdiğinden, bağımsız gruplar için t testi (independent samples t-testi), ikiden fazla gruplar arasındaki farklılıklar ve çoklu karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (one way anova) kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında, gruplar arası anlamlı bir farklılığın olduğu durumlarda, ortaya çıkan bu farklılığın hangi gruplar lehine olduğunu tespit edilmesinde, Post-Hoc testlerinden “Tukey” testinden faydalanılmıştır.

Futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için basit korelasyon analizi kullanılmıştır.

Yapılan analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Yorumlar, tablolar ile desteklenmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Futbol Hakemlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan hakemlere ilişkin sosyo-demografik veriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Futbol Hakemlerine İlişkin Sosyo-Demografik Veriler

Değişkenler	Değerler	N	%
Yaş	18-21	45	21,4
	22-25	49	23,3
	26-29	37	17,6
	30-33	54	27,6
	34 ve üzeri	21	10,0
Klasman Durumu	İl Hakemi	102	49,5
	Bölgesel Hakem	49	24,3
	C Klasman Hakemi	28	13,3
	B Klasman Hakemi	11	5,2
	A Klasman ve Süper lig hk.	16	7,6
Eğitim Durumu	Lise	69	34,8
	Ön lisans	41	19,5
	Lisans	82	39,0
	Yüksek Lisans-Doktora	14	6,7
Meslek Durumu	Öğrenci	49	21,9
	Kamu Personeli	68	33,8
	Serbest Meslek	74	37,1
	İşsiz	15	7,1
Hakemlik Süresi	1-3 yıl	50	23,8
	4-6 yıl	30	14,3
	7-9 yıl	53	25,2
	10-12 yıl	46	23,8
	13 yıl ve üstü	27	12,9
Futbol Oynama Durumu	Futbol Oynadım	119	58,6
	Futbol Oynamadım	87	41,4
Yabancı Dil Bilgisi	Evet	122	60,0
	Hayır	84	40,0
Medeni Durum	Evli	72	36,2
	Bekar	134	63,8
Gelir Durumu	1500 ve altı	53	25,2
	1501-3000	28	13,3
	3001-4500	62	31,4
	4501-6000	36	17,1
	6001 ve üzeri	27	12,9

Tablo 1’de araştırmaya katılan futbol hakemlerine ait sosyo demografik veriler incelendiğinde, futbol hakemlerinin yaş dağılımına göre, %21,4’ünün 18-21 yaş aralığında, %23,3’ünün 22-25 yaş aralığında, %17,6’sının 26-29 yaş aralığında, %27,6’sının 30-33 yaş aralığında, %10’unun 34 yaş ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. Klasmanlarına

göre dağılımında, %49,5'inin il hakemi, %24,3'ünün bölgesel hakem, %13,3'ünün C klasman hakemi, %5,2'sinin B klasman hakemi, %7,6'sının A klasman ve Süper lig hakemi oldukları görülmektedir. Eğitim düzeylerine göre dağılımında, %34,8'inin Lise, %19,5'inin Ön Lisans, %39'unun Lisans, %6,7'sinin Yüksek Lisans ve Doktora mezunu oldukları görülmektedir. Mesleklerine göre dağılımında %21,9'unun Öğrenci, %33,8'inin Kamu Personeli, %37,1'inin Serbest Meslek Çalışanı, %7,1'inin İşsiz olduğu görülmektedir. Hakemlik sürelerine göre dağılımında %23,8'inin 1-3 yıl, %14,3'ünün 4-6 yıl, %25,2'sinin 7-9 yıl, %23,8'inin 10-12 yıl, %12,9'unun 13 yıl ve üzeri aralığında oldukları görülmektedir. Lisanslı olarak futbol oynamalarına göre dağılımında, %58,6'sının lisanslı olarak futbol oynadığı, %41,4'ünün lisanslı olarak futbol oynamadığı görülmektedir. Yabancı dil bilgisine göre dağılımında %60'ının yabancı dil bilgisinin olduğu, %40'ının yabancı dil bilgisinin olmadığı görülmektedir. Medeni durumlarına göre dağılımında %36,2'sinin evli, %63,8'inin bekar oldukları görülmektedir. Aylık gelirlerine göre %25,2'sinin 1500 TL ve altı, %13,3'ünün 1501-3000 TL, %31,4'ünün 3001-4500 TL, %17,1'inin 4501-6000 TL, %12,9'unun 6001 ve üzeri aralığında oldukları görülmektedir.

4.2. Futbol Hakemlerinin İletişim Becerilerinin, Sosyo Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi

Futbol hakemlerinin yaş durumlarına göre iletişim becerilerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Futbol Hakemlerinin Yaş Durumlarına Göre İletişim Becerilerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Yaş	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
18-21	45	2,26	0,16	50,267	0,00	5-1
22-25	49	2,85	0,73			5-2
26-29	37	3,84	0,39			5-4
30-33	54	3,13	0,79			3-1
34 ve üzeri	21	3,93	0,30			3-2
Toplam	206	3,08	0,81			

Tablo 2’de futbol hakemlerinin yaş durumu değişkeni incelendiğinde, iletişim beceri düzeyi puanlarına göre, en yüksek ortalama değerin 3,93 ile 34 yaş ve üzeri futbol hakemlerine ait olduğu, sonrasında sırasıyla 3,84 ortalama ile 26-29 yaş arası futbol hakemlerinin, 3,13 ortalama ile 30-33 yaş arası futbol hakemlerinin, 2,85 ortalama ile 25-26 yaş futbol hakemlerinin ve son olarak 2,26 ortalama ile 18-21 yaş aralığındaki futbol hakemlerinin geldiği görülmektedir. Futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, yaşları ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi ($p=0,00$) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($f=50,267$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi yaş grubundaki futbol hakemleri arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, 34 yaş ve üzeri futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, 30-33 yaş, 22-25 yaş ve 18-21 yaş aralığındaki futbol hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca 26-29 yaş üstü futbol hakemlerinin iletişim beceri düzeyleri puan ortalamalarının, 18-21 yaş ve 22-25 yaş aralığındaki futbol hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol Hakemlerinin klasman durumlarına göre, iletişim becerilerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Futbol Hakemlerinin Klasman Durumlarına Göre İletişim Becerilerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Klasman Durumu	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
İl	102	2,67	0,66	36,547	0,00	
Bölgesel	49	3,03	0,72			5-1
C Klasman	28	3,70	0,57			5-2
B Klasman	11	3,96	0,55			4-1
A Kls ve Super lig	16	4,25	0,26			4-2
Toplam	206	3,08	0,81			3-1

($p<0,05$)

Tablo 3’de futbol hakemlerinin klasman durumu değişkeni incelendiğinde, iletişim beceri düzeyi puan ortalamalarına göre en yüksek ortalama değerin, 4,25 ortalama ile A Klasman ve Süper Lig Hakemlerine ait olduğu, sonrasında sırasıyla 3,96 ortalama ile B Klasman Hakemlerinin, 3,70 ortalama ile C Klasman Hakemlerinin, 3,03 ortalama ile Bölgesel

Hakemlerin ve son olarak 2,67 ortalama ile İl Hakemlerinin takip ettiği görülmektedir. Futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, klasman durumları ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi ($p=0,00$) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($f=36,547$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi klasmanda görev yapan futbol hakemleri arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, A Klasman ve Süper Lig Hakemleri ile B Klasman Hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, İl Hakemleri ve Bölgesel Hakemlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, C Klasman Hakemlerin iletişim beceri düzeyi puan ortalamalarının, İl Hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin eğitim durumlarına göre iletişim becerilerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Futbol Hakemlerinin Eğitim Durumlarına Göre İletişim Becerilerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Eğitim Durumu	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
Lise	69	2,54	0,60	40,368	0,00	4-1
Ön Lisans	41	2,88	0,74			4-2
Lisans	82	3,50	0,68			4-3
Yüksek Lisans-Doktora	14	4,10	0,28			3-1
Toplam	206	3,08	0,81			3-2

($p<0,05$)

Tablo 4’de futbol hakemlerinin eğitim durumu değişkeni incelendiğinde, iletişim beceri düzeyi puanlarına göre en yüksek ortalama değer 4,10 ortalama ile yüksek lisans ve doktora mezunu hakemlere, sonrasında sırasıyla 3,50 ortalama ile lisans mezunu, 2,88 ortalama ile ön lisans mezunu, 2,54 ortalama ile lise mezunu hakemlere ait olduğu görülmektedir. Futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, eğitim durumları ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi ($p=0,00$) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($f=40,368$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi eğitim durumunda olanlar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, Yüksek Lisans-Doktora mezunu olan futbol hakemlerinin iletişim becerileri

düzeyi puan ortalamalarının Lisans, Önlisans ve Lise mezunu futbol hakemlerinin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, Lisans mezunu futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının Önlisans ve Lise mezunu futbol hakemlerinin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin meslek durumlarına göre, iletişim becerilerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Futbol Hakemlerinin Meslek Durumlarına Göre İletişim Becerilerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Meslek	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
Öğrenci	49	2,38	0,37	25,797	0,00	2-1
Kamu Personeli	68	3,44	0,83			2-4
Serbest Meslek	74	3,27	0,73			3-1
Çalışmıyor	15	2,58	0,64			3-4
Toplam	206	3,08	0,81			

(p<0,05)

Tablo 5’de futbol hakemlerinin meslek durumu değişkeni incelendiğinde, ölçeğin iletişim beceri düzeyi puanlarına göre en yüksek ortalama değer 3,44 ortalama ile Kamu Personeli olan futbol hakemleri, sonrasında sırasıyla 3,27 ortalama ile Serbest Meslek sahibi futbol hakemleri, 2,58 ortalama ile çalışmayan futbol hakemleri ve son olarak 2,38 ortalama ile Öğrenci olan futbol hakemleri olduğu görülmektedir. Futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, meslek durumları ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi (p=0,00) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (f=25,797, p<0,05). Bu farklılığın hangi meslek grubunda olan futbol hakemleri arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, kamu personeli olan futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, öğrenci ve çalışmayan futbol hakemlerinin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanında, serbest çalışan futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, çalışmayan ve öğrenci olan futbol hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin hakemlik süresi değişkenine göre iletişim becerilerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Futbol Hakemlerinin Hakemlik Sürelerine Göre İletişim Becerilerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Hakemlik Süresi (Yıl)	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
1-3	50	2,25	0,15	53,481	0,00	5-1
4-6	30	2,70	0,66			5-2
7-9	53	3,55	0,62			5-3
10-12	46	3,19	0,74			5-4
13 Yıl ve Üzeri	27	3,94	0,53			3-1
Toplam	206	3,08	0,81			3-2

(p<0,05)

Tablo 6'da futbol hakemlerinin hakemlik süresi değişkeni incelendiğinde, ölçeğin iletişim beceri düzeyi puanlarına göre, en yüksek ortalama değer 3,94 ortalama ile hakemlik süresi 13 yıl ve üzeri olan futbol hakemlerine, sonrasında sırasıyla 3,55 ortalama ile 7-9 yıl aralığında olan futbol hakemlerine, 3,19 ortalama ile 10-12 yıl aralığında olan futbol hakemlerine, 2,70 ortalama ile 4-6 yıl arası futbol hakemlerine ve son olarak 2,25 ortalama ile 1-3 yıl arası görev yapan futbol hakemlerine ait olduğu görülmüştür. Futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, hakemlik süreleri ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi ($f=53,481$, $p=0,00$) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bu farklılığın hangi hakemlik süresinde olanlar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, hakemlik süresi 13 yıl ve üzeri olan futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, hakemlik süresi 10-12 yıl, 7-9 yıl, 4-6 yıl ve 1-3 yıl olan futbol hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca hakemlik süresi 7-9 yıl olan futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, hakemlik süresi 1-3 yıl ve 4-6 yıl olan futbol hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin lisanslı olarak futbol oynama durumuna göre iletişim becerilerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için t-testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Futbol Hakemlerinin Lisanslı Olarak Futbol Oynama Durumlarına Göre İletişim Becerilerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Lisanslı Olarak Futbol Oynama Durumu	N	X	Ss±	Sh _{$\bar{x}$}	t	P
Evet	119	3,23	0,85	0,07	3,134	0,00
Hayır	87	2,88	0,72	0,06		

(p<0,05)

Tablo 7’de futbol hakemlerinin iletişim becerileri puan ortalamaları ile lisanslı olarak futbol oynama durumu değişkenlerine göre yapılan bağımsız gruplar t testi sonucunda (p=0,00), lisanslı olarak futbol oynamış hakemler lehine anlamlı bir fark görülmüştür (p>0,05).

Bu sonuca göre, daha önce lisanslı olarak futbol oynayan futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin ($\bar{x}$ =3,23), daha önce lisanslı olarak futbol oynamamış futbol hakemlerinin iletişim becerilerine ($\bar{x}$ =2,88) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin yabancı dil bilgi durumuna göre, iletişim becerilerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için t-testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Futbol Hakemlerinin Yabancı Dil Bilgi Durumlarına Göre İletişim Becerilerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Yabancı Dil Bilgisi	N	X	Ss±	Sh _{$\bar{x}$}	t	P
Evet	122	3,35	0,81	0,07	6,492	0,00
Hayır	84	2,68	0,65	0,07		

(p<0,05)

Tablo 8’de futbol hakemlerinin iletişim becerileri puan ortalamaları ile yabancı dil bilgisi değişkenlerine göre yapılan bağımsız gruplar t testi sonucunda (p=0,00), yabancı dil bilgisi olan futbol hakemlerinin lehine anlamlı bir fark görülmüştür (p>0,05).

Bu sonuca göre, yabancı dil bilgisi olan futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin ($\bar{x}$ =3,35), yabancı dil bilgisi olmayan futbol hakemlerinin iletişim becerilerine ($\bar{x}$ =2,68) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin medeni durumlarına göre, iletişim becerilerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için t-testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Futbol Hakemlerinin Medeni Durumlarına Göre İletişim Becerilerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Medeni Durum	N	X	Ss±	Sh _{$\bar{x}$}	t	P
Evli	72	3,49	0,75	0,08	5,733	0,00
Bekar	134	2,86	0,76	0,06		

(p<0,05)

Tablo 9’da futbol hakemlerinin iletişim becerileri puan ortalamaları ile medeni durumu değişkenlerine göre yapılan bağımsız gruplar t testi sonucunda (p=0,00), evli olan futbol hakemleri lehine anlamlı bir fark görülmüştür (p>0,05).

Bu sonuca göre, evli olan futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin ($\bar{x}$ =3,49), bekar olan futbol hakemlerinin iletişim becerilerine ($\bar{x}$ =2,86) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin gelir durumlarına göre iletişim becerilerinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Futbol Hakemlerinin Gelir Durumlarına Göre İletişim Becerilerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Gelir Durumu	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
1500 TL ve altı	53	2,32	0,31	82,764	0,00	5-1
1501-3000 TL	28	2,60	0,64			5-2
3001-4500 TL	62	3,08	0,73			5-3
4501-6000 TL	36	3,82	0,17			4-1
6001 TL ve üstü	27	4,13	0,25			4-2
Toplam	206	3,08	0,81			4-3
						3-1

(p<0,05)

Tablo 10’da futbol hakemlerinin gelir düzeyi değişkenleri incelendiğinde, ölçeğin iletişim beceri düzeyi puanlarına göre en yüksek ortalama değerin, 4,13 ortalama ile 6001 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip hakemler olduğu, bu gelir gurubunu sırasıyla, 3,82 puan ortalamasıyla 45001-6000 TL gelire sahip hakemler, 3,08 puan ortalamasıyla 3001-4500 TL gelire sahip hakemler, 2,60 puan ortalamasıyla 1501-3000 TL gelire sahip hakemler ve son olarak da 2,32 puan ortalamasıyla 1500 TL ve altı gelire sahip hakemler olduğu görülmüştür. Futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, gelir düzeyleri ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi (p=0,00)

olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($f=82,764$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi gelir düzeyindeki hakemler arasında olduğunu belirlemek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, aylık geliri 6001 TL ve üstü olan futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, aylık geliri 3501-4500 TL, 1501-3000 TL ve 1500 TL altında olan hakemlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, aylık geliri 4501-6000 TL olan futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, aylık geliri 3001-4500 TL, 1501-3000 TL ve 1500 TL altında olan hakemlere göre, aylık geliri 3001-4500 TL olan futbol hakemlerinin iletişim becerileri düzeyi puan ortalamalarının, aylık geliri 1500 TL ve altında olan hakemlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

4.3. Futbol Hakemlerinin Özgüven Düzeylerinin, Sosyo Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi

Futbol hakemlerinin yaşlarına göre özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, sonuçlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Futbol Hakemlerinin Yaş Durumlarına Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Yaş	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
18-21	45	2,53	0,14	57,725	0,00	5-1
22-25	49	3,09	0,53			5-2
26-29	37	3,69	0,23			5-3
30-33	54	3,34	0,63			5-4
34 Yaş ve üzeri	21	4,05	0,21			4-1
Toplam	206	3,24	0,64			4-2

($p<0,05$)

Tablo 11 incelendiğinde, ölçeğin özgüven düzeyi puanlarına göre en yüksek ortalama değerin 4,05 ile 34 yaş ve üzeri futbol hakemlerine ait olduğu, sonrasında sırasıyla 3,69 ortalama ile 26-29 yaş, 3,34 ortalama ile 30-33 yaş, 3,09 ortalama ile 22-25 yaş, 2,53 ortalama ile 18-21 yaş arası futbol hakemlerinin geldiği görülmektedir. Futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, yaşları ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way

Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi ($p=0,00$) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($f=57,725$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi yaş grubundaki futbol hakemleri arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Post Hoc testlerinden Tukey testine göre, 34 yaş ve üzeri futbol hakemlerinin özgüven düzeyi ölçek puanlarının, 30-33 yaş, 26-29 yaş, 22-25 yaş ve 18-21 yaş arasında yer alan futbol hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca 26-29 yaş arası futbol hakemlerinin özgüven düzeyi ölçek puanlarının, 18-21 ve 22-25 yaş arası futbol hakemlerinin özgüven düzeyi ölçek puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin klasman durumlarına göre özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, sonuçlar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Futbol Hakemlerinin Klasman Durumlarına Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Klasman Durumu	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
İl	102	2,93	0,59	33,386	0,00	5-1
Bölgesel	49	3,26	0,48			5-2
C klasman	28	3,47	0,31			5-3
B Klasman	11	4,03	0,02			4-1
A Klasman ve Süper lig	16	4,24	0,22			4-2
Toplam	206	3,24	0,64			4-3
						3-1

($p<0,05$)

Tablo 12’de futbol hakemlerinin klasman durumu değişkenleri incelendiğinde, ölçeğin özgüven düzeyi puanlarına göre, en yüksek ortalama değer 4,24 ortalama ile A Klasman ve Süper Lig Hakemlerine ait olduğu, sonrasında sırasıyla 4,03 ortalama ile B Klasman Hakemlerinin, 3,47 ortalama ile C Klasman Hakemlerinin, 3,26 ortalama ile Bölgesel Hakemlerin, 2,93 ortalama ile İl Hakemlerinin geldiği görülmektedir. Futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, klasman durumları ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi ($p=0,00$) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($f=33,386$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi klasmanda görev yapan futbol hakemleri arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, A Klasman ve Süper lig Hakemlerinin özgüven düzeyi ölçek puan ortalamalarının, İl, Bölgesel lig ve C Klasman Hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca B Klasman

Hakemlerinin özgüven düzeyi ölçek puan ortalamalarının, İl, Bölgesel lig ve C Klasman Hakemlerine göre, C Klasman Hakemlerinin özgüven düzeyi ölçek puan ortalamalarının, İl Hakemlerinin özgüven düzeyi ölçek puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin eğitim durumlarına göre, özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, sonuçlar Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. Futbol Hakemlerinin Eğitim Durumlarına Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Eğitim Durumu	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
Lise	69	2,81	0,52	44,274	0,00	4-1
Ön Lisans	41	3,06	0,63			4-2
Lisans	82	3,58	0,42			4-3
Yüksek Lisans-Doktora	14	4,05	0,34			3-1
Toplam	206	3,24	0,64			3-2

(p<0,05)

Tablo 13’de futbol hakemlerinin eğitim durumu değişkenleri incelendiğinde, ölçeğin özgüven düzeyi puanlarına göre en yüksek ortalama değerin, 4,05 ortalama ile yüksek lisans-Doktora mezunu hakemler, sonrasında sırasıyla 3,58 ortalama ile lisans mezunu, 3,06 ortalama ile ön lisans mezunu, 2,81 ortalama ile lise mezunu hakemler olduğu görülmüştür. Futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, eğitim durumları ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi (p=0,00) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (f=44,274, p<0,05). Bu farklılığın hangi eğitim durumunda olanlar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, Yüksek Lisans-Doktora mezunu olan futbol hakemlerinin özgüven düzeyi puan ortalamalarının Lisans, Önlisans ve Lise mezunu futbol hakemlerinin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, Lisans mezunu futbol hakemlerinin özgüven düzeyi puan ortalamalarının Önlisans ve Lise mezunu futbol hakemlerinin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin meslek durumlarına göre özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Futbol Hakemlerinin Meslek Durumlarına Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Meslek Durumu	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
Öğrenci	49	2,62	0,04	34,491	0,00	3-1
Kamu Personeli	68	3,51	0,07			3-4
Serbest Meslek	74	3,48	0,06			2-1
Çalışmıyor	15	2,81	0,13			2-4
Toplam	206	3,24	0,64			

(p<0,05)

Tablo 14’de futbol hakemlerinin meslek durumu değişkenleri incelendiğinde, ölçeğin özgüven düzeyi puanlarına göre, en yüksek ortalama değer 3,51 ortalama ile kamu personeli, sonrasında sırasıyla 3,48 ortalama ile serbest meslek çalışanı, 2,81 ortalama ile çalışmayan ve son olarak 2,62 ortalama ile öğrenci olan futbol hakemleri olduğu görülmektedir. Futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, meslek durumları ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi (p=0,00) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (f=34,491, p<0,05). Bu farklılığın hangi meslek grubunda olan futbol hakemleri arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, serbest meslek sahibi futbol hakemleri ile kamu personeli olan futbol hakemlerinin özgüven düzeyi puan ortalamalarının, öğrenci ve çalışmayan futbol hakemlerinin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin hakemlik sürelerine göre özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, sonuçlar Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 15. Futbol Hakemlerinin Hakemlik Sürelerine Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Hakemlik Süresi (Yıl)	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
1-3	50	2,52	0,14	80,346	0,00	5-1
4-6	30	2,89	0,49			5-2
7-9	53	3,57	0,14			5-3
10-12	46	3,42	0,62			5-4
13 ve üzeri	27	4,00	0,42			4-1
Toplam	206	3,24	0,64			4-2
						3-1
						3-2

Tablo 15’de futbol hakemlerinin hakemlik süresi değişkenleri incelendiğinde, ölçeğin özgüven düzeyi puanlarına göre, en yüksek ortalama değer 4,00 ortalama ile hakemlik süresi 13 yıl ve üzeri olan futbol hakemlerine, sonrasında sırasıyla 3,57 ortalama ile 7-9 yıl arası futbol hakemlerine, 3,42 ortalama ile 10-12 yıl arası futbol hakemlerine, 2,89 ortalama ile 4-6 yıl arası futbol hakemlerine ve son olarak 2,52 ortalama ile 1-3 yıl arası futbol hakemlerine ait olduğu görülmüştür. Futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, hakemlik yaptıkları süre ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi ($p=0,00$) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($f=80,346$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi hakemlik süresi aralığında görev yapanlar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, buna göre ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, hakemlik süresi 13 yıl ve üzeri olan futbol hakemlerinin özgüven düzeyi puan ortalamalarının, hakemlik süresi 10-12 yıl, 7-9 yıl, 4-6 yıl ve 1-3 yıl olan futbol hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca hakemlik süresi 10-12 yıl olan futbol hakemlerinin özgüven düzeyi puan ortalamalarının, hakemlik süresi 1-3 yıl ve 4-6 yıl olan futbol hakemlerine göre, hakemlik süresi 7-9 yıl olan futbol hakemlerinin özgüven düzeyi puan ortalamalarının, 1-3 ve 4-6 yıl olan futbol hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin lisanslı olarak futbol oynama durumuna göre özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için t-testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Futbol Hakemlerinin Lisanslı Olarak Futbol Oynama Durumlarına Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Lisanslı Olarak Futbol Oynama	N	X	Ss±	Sh _{$\bar{x}$}	t	p
Evet	119	3,34	0,63	0,05	2,575	0,01
Hayır	87	3,11	0,62	0,06		

($p<0,05$)

Tablo 16’da futbol hakemlerinin özgüven düzeyleri puan ortalamaları ile lisanslı olarak futbol oynama durumu değişkenlerine göre yapılan bağımsız gruplar t testi sonucunda ($p=0,01$), lisanslı olarak futbol oynamamış hakemler lehine anlamlı bir fark görülmüştür ($p>0,05$).

Bu sonuca göre, daha önce lisanslı olarak futbol oynamış futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin ($\bar{X}=3,34$), daha önce lisanslı olarak futbol oynamamış futbol hakemlerinin özgüven düzeylerine ($\bar{X}=3,11$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin yabancı dil bilgi durumuna göre özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için t-testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Futbol Hakemlerinin Yabancı Dil Bilgi Durumlarına Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Yabancı Dil Bilgisi	N	X	Ss±	Sh _{$\bar{x}$}	t	p
Evet	122	3,43	0,59	0,05	5,604	0,00
Hayır	84	2,96	0,60	0,06		

(p<0,05)

Tablo 17’de futbol hakemlerinin özgüven düzeyi puan ortalamaları ile yabancı dil bilgisi değişkenlerine göre yapılan bağımsız gruplar t testi sonucunda (p=0,00), yabancı dil bilgisine sahip hakemler lehine anlamlı bir fark görülmüştür (p>0,05).

Bu sonuca göre, yabancı dil bilgisine sahip olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin ($\bar{X}=3,43$), yabancı dil bilgisine sahip olmayan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerine ($\bar{X}=2,96$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin medeni durumlarına göre özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için t-testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Futbol Hakemlerinin Medeni Durumlarına Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Medeni Durum	N	X	Ss±	Sh _{$\bar{x}$}	t	P
Evli	72	3,63	0,58	0,06	7,410	0,00
Bekar	134	3,02	0,56	0,04		

(p<0,05)

Tablo 18’de futbol hakemlerinin özgüven düzeyi puan ortalamaları ile medeni durumu değişkenlerine göre yapılan bağımsız gruplar t testi sonucunda ($p=0,00$), evli olan futbol hakemleri lehine anlamlı bir fark görülmüştür ($p>0,05$).

Evli olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin ($\bar{x}=3,63$), bekar olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerine ($\bar{x}=3,02$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbol hakemlerinin gelir durumlarına göre özgüven düzeylerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi için Anova testi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Futbol Hakemlerinin Gelir Durumlarına Göre Özgüven Düzeylerine İlişkin Anova Testi Sonuçları

Gelir Durumu	N	X	Ss ±	F	p	Tukey
0-1500 TL	53	2,59	0,26	122,597	0,00	5-1
1501-3000 TL	28	2,82	0,50			5-2
3001-4500 TL	62	3,28	0,44			5-3
4501-6000 TL	36	3,78	0,14			4-1
6001 TL-üstü	27	4,15	0,19			4-2
Toplam	206	3,24	0,64			4-3
						3-1
						3-2

($p<0,05$)

Tablo 19’da futbol hakemlerinin gelir düzeyi değişkenleri incelendiğinde, ölçeğin özgüven düzeyi puanlarına göre en yüksek ortalama değerin, 4,15 ortalama ile 6001 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip hakemler olduğu, bu gelir gurubunu sırasıyla, 3,78 puan ortalamasıyla 4501-6000 TL gelire sahip hakemler, 3,28 puan ortalamasıyla 3001-4500 TL gelire sahip hakemler, 2,82 puan ortalamasıyla 1501-3000 TL gelire sahip hakemler ve son olarak da 2,59 puan ortalamasıyla 0-1500 TL gelire sahip hakemler olduğu görülmüştür. Futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, gelir düzeyleri ile aralarında bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi ($p=0,00$) olarak bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($f=122,597$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi gelir düzeyindeki hakemler arasında olduğunu belirlemek amacıyla, Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış, ölçekten elde edilen ortalama değerler incelendiğinde, aylık geliri 6001 TL ve üstü olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, aylık geliri 3501-4500 TL, 1501-3000 TL, 1500 TL ve altında olan hakemlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, aylık geliri 4501-6000 TL olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, aylık geliri 3001-4500 TL,

1501-3000 TL, 1500 TL ve altında olan hakemlere göre, aylık geliri 3001-4500 TL olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, aylık geliri 1501-3000 TL, 1500 TL ve altında olan hakemlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

4.4. Futbol Hakemlerinin İletişim Becerileri ile Özgüven Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile iç özgüven ve dış özgüven düzeyleri arasında ilişki olup olmadığına yönelik yapılan basit korelasyon analizi Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Futbol Hakemlerinin İletişim Becerileri ile İç Özgüven ve Dış Özgüven Düzeyleri Arasındaki Basit Korelasyon Analizi Sonuçları

		İletişim	İç özgüven	Dış özgüven
İletişim	Pearson Correlation	1	,912**	,866**
	Sig. (1-tailed)		,000	,000
	N	206	206	206
İç özgüven	Pearson Correlation	,912**	1	,926**
	Sig. (1-tailed)	,000		,000
	N	206	206	206
Dış özgüven	Pearson Correlation	,866**	,926**	1
	Sig. (1-tailed)	,000	,000	
	N	206	206	206

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

Tablo 20 incelendiğinde, farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin, iletişim becerileri ile özgüven düzeyleri arasında 0,01 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, özgüven düzeyi ölçeği alt boyutlarından olan iç özgüven ile pozitif yönlü ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkisi olduğu ($r = ,912^{**}$, $p < ,000$), özgüven ölçeği alt boyutlarından bir diğeri olan dış özgüven ile pozitif yönlü ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkisi olduğu ($r = ,866^{**}$, $p < ,000$) görülmektedir.

Ayrıca, iç özgüven ve dış özgüven düzeyleri arasında 0,01 düzeyinde pozitif yönlü, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ($r = ,926^{**}$, $p < ,000$) görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada, farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeyleri ile, hakemlerin yaş, klasman durumu, eğitim durumu, meslek durumu, hakemlik süresi, lisanslı olarak futbol oynama durumu, yabancı dil bilgisi, medeni durum bilgisi ve aylık gelir durumu değişkenleri arasında bir farkın ortaya çıkıp çıkmadığı; futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile özgüven düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmış ve elde edilen bulgular literatürde yer alan benzer çalışmalar incelenerek tartışılmıştır.

Araştırmada, futbol hakemlerinin iletişim beceri düzeyleri ile yaş değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 2). Araştırmaya katılan 34 yaş ve üzeri futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, 30-33 yaş, 22-25 yaş ve 18-21 yaş futbol hakemlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, 26-29 yaş aralığındaki futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, 22-25 yaş ve 18-21 yaş futbol hakemlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre futbol hakemlerinin yaşları ilerledikçe iletişim becerilerinin arttığı sonucuna varılmıştır.

Özdayı (2013)'nın yapmış olduğu “Futbol Hakemlerinin Duygusal Zeka ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu benzer bir çalışmada, 18-23 yaş arasındaki futbol hakemlerinin iletişim beceri düzeylerinin, 24-29 yaş ile 36 yaş ve üzeri hakemlerin iletişim beceri düzeylerine göre anlamlı oranda düşük olduğu belirtilmiştir.

Uyar (2018)'in yapmış olduğu “Serbest Zaman Kuruluşlarından Yararlanan Gençlerin Sosyalleşme Düzeyleri ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi” konulu çalışmada, 17-20, 21-24, 25-28 yaş grubunda yer alan gençlerin, 13-16 yaş grubunda yer alan gençlere göre iletişim becerilerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, çalışmamızı destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, iletişim beceri düzeyleri ile görev yaptıkları klasman durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 3). Araştırmaya katılan A klasman-Süper lig hakemleri ve B klasman hakemlerinin iletişim becerilerinin, İl hakemleri ve Bölgesel lig hakemlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca C Klasman hakemlerinin iletişim becerilerinin, İl hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlardan, futbol hakemlerinin görev yaptıkları klasman yükseldikçe, hakemlik kariyerleri arttıkça, iletişim becerilerinin arttığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, iletişim beceri düzeyleri ile eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 4). Araştırmaya katılan Yüksek lisans-Doktora mezunu futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, lisans, önlisans ve lise mezunu hakemlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca lisans mezunu futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, önlisans ve lise mezunlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonu çardan, futbol hakemlerinin eğitim düzeyleri arttıkça, iletişim becerilerinin arttığı görülmektedir.

Tekeli (2018) tarafından yapılan “Elit düzey kadın ve erkek voleybolcular ile basketbolcuların iletişim becerileri” konulu çalışmada, ön lisans mezunu sporcuların iletişim beceri puanları ile, lisans mezunu sporcuların iletişim beceri puanları arasında, ön lisans mezunu sporcular lehine anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Yine aynı şekilde, lisansüstü sporcuların iletişim beceri puanları ile lisans mezunu sporcuları iletişim beceri puanları arasında, lisansüstü eğitim görmüş sporcular lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen bu sonu çar, çalışmada bulduğumuz, futbol hakemlerinin eğitim düzeyleri arttıkça, iletişim beceri düzeyleri de artmaktadır sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, iletişim beceri düzeyleri ile meslek durumları değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 5). Kamu personeli ve serbest meslek çalışanı olan futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, öğrenci ve çalışmayan futbol hakemlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Hakemlik yaparken, aynı zamanda bir meslek sahibi olarak çalışma hayatında yer alan kişilerin iletişim becerilerinin, çalışmayan ve öğrenci olan hakemlere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, iletişim beceri düzeyleri ile hakemlik yılı değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 6). Araştırmaya katılan futbol hakemlerinden, hakemlik süresi 13 yıl ve üzeri olan futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, hakemlik süresi 1-3, 4-6, 7-9, 10-12 yıl olan hakemlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, hakemlik süresi 7-9 yıl olan hakemlerin iletişim becerilerinin, hakemlik süresi 1-3 ve 4-6 yıl aralığında olan hakemlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Çalışkan (2018) tarafından yapılan “Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerinin incelenmesi” konulu araştırmada, sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerinin, kıdem değişkeni açısından anlamlı olarak farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Aynı şekilde Boldurmaz (2000) “İlköğretim okullarındaki sınıf yönetimi süreçlerinin değerlendirilmesi” çalışmasında, deneyimli öğretmenlerin genç öğretmenlere göre iletişim becerilerini kullanmada daha rahat ve hazırlıklı olduğu sonucuna varmıştır.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, iletişim beceri düzeyleri ile geçmişte lisanslı olarak futbol oynama durumu değişkenleri incelendiğinde, daha önce lisanslı olarak futbol oynamış olanlar lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 7).

Arslan ve ark (2006) “Beden eğitimi ve spor yüksek okulunda amatör ve profesyonel spor yapan öğrencilerle, spor yapmayan öğrencilerin kişilik özelliklerinin incelenmesi” adlı çalışmada, profesyonel anlamda lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin, amatör olarak spor yapan öğrencilere göre daha dışa dönük davranışlar sergiledikleri belirtilmiştir.

Öztürk (2011) yaptığı benzer bir çalışmada, amatör ve profesyonel olarak spor yapan öğrencilerin, spor yapmayan öğrencilere oranla daha dışa dönük davranışlar gösterdiklerini belirtmiştir.

Dışa dönük bireyler, insanlarla ilişki kurmayı seven, içine kapanık olmaktansa, diğer insanlarla iletişim halinde olmayı tercih eden bireyler olarak bilinirler (Karancı ve ark, 2007). Spor yapan ve bunun sonucunda dışa dönük davranışlar sergileyen bireylerin, çevresindeki insanlarla sürekli olarak etkileşim ve iletişim halinde bulundukları ve bu sayede iletişim becerilerini geliştirdikleri düşünülebilir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, iletişim beceri düzeyleri ile yabancı dil bilgisi değişkenleri incelendiğinde, yabancı dil bilgisi olan hakemler lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 8).

Bu sonuca göre, yabancı dil bilgisi olan futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, yabancı dil bilgisi olmayan futbol hakemlerinin iletişim becerilerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, iletişim beceri düzeyleri ile medeni durum değişkenleri incelendiğinde, bekar olan futbol hakemleri lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 9).

Bulut (2003)’un yapmış olduğu “İlköğretim sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi” konulu çalışmada, öğretmenlerin medeni durumları ile iletişim becerileri toplam puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Korkut (2005) tarafından yapılan “Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi” adlı çalışmada, kişilerin medeni durumlarının iletişim becerilerinde bir fark yaratmadığı, bunun nedeninin, bekar ya da evli olmanın kişilerin iletişim becerilerinde fark yaratan bir değişken olmaması şeklinde yorumlanmıştır.

Ateş (2018) “Profesyonel basketbol ve voleybolcuların antrenör iletişim beceri düzeyleri algısı ve sporcuların kaygı düzeylerinin araştırılması” başlıklı çalışmada, evli

sporcuların bekar sporculara oranla antrenörlerinin iletişim becerilerini daha başarılı seviyede algıladıklarını belirtmiştir. Buna gerekçe olarak da evli olan kişilerin toplumsal yaşam içerisinde daha fazla sorumluluk sahibi olmalarını ve bu yüzden diğer insanlarla daha fazla etkin iletişim kurmaya gereksinim duymaları olarak belirtmiştir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, iletişim beceri düzeyleri ile gelir durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 10). Araştırmaya katılan futbol hakemlerinden, gelir düzeyi 6001 TL ve üstü olan futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, gelir düzeyi, 3001-4500 TL, 1501-3000 TL ve 1500 TL altı olan hakemlerden yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, gelir düzeyi 4501-6000 TL olan futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, gelir düzeyi, 3001-4500 TL, 1501-3000 TL ve 1500 TL altı olan hakemlerden yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonu çar, futbol hakemlerinin gelir düzeyi arttıkça, iletişim becerilerinin de arttığını göstermektedir.

Özdayı (2001) tarafından yapılan “Futbol hakemlerinin duygusal zeka ve iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” konulu araştırmaya göre, 500-1000 TL aylık geliri olan futbol hakemlerinin iletişim beceri düzeyleri, 1500-2000 TL ve 2001-2500 TL geliri olan hakemlerin iletişim beceri düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. 1001-1500 TL aylık geliri olan futbol hakemlerinin iletişim beceri düzeyleri, 1501-2000 TL ve 2001 TL ve üzeri aylık geliri olan hakemlerin iletişim beceri düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. 2001-2500 TL aylık geliri olan futbol hakemlerinin iletişim beceri düzeyleri, 2501 TL ve üzeri aylık gelire sahip olan hakemlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Köker ve ark. (2005) tarafından yapılan “Ergenlerin ana babaları ile iletişimlerini algılama düzeyleri” konulu çalışmada, sosyo-ekonomik durumun iletişim düzeyini etkilemediği belirtilmiştir.

Saygıdeğer (2004) tarafından yapılan “Benlik saygı düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre iletişim becerilerine ilişkin algılarının incelenmesi” adlı çalışmada, kişilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ifade edilmektedir. Bu sonuç, çalışmamızı destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile yaş değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 11). Araştırmaya katılan futbol hakemlerinden, 34 yaş ve üstü olanların özgüven düzeylerinin, 18-21, 22-25, 26-29 ve 30-33 yaş hakemlerden yüksek olduğu, 30-33 yaş futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, 18-21 yaş, 22-25 yaş futbol hakemlerine göre yüksek olduğu görülmüştür. Buradan futbol hakemlerin yaşları ilerledikçe özgüven düzeylerinin arttığı sonucuna varılmaktadır. Ortaya çıkan bu

durumun, uzun yıllar hakemlik yapan kişilerin, yaşamları ve hakemlik hayatları boyunca kazandıkları deneyimlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Güventürk (2017) yapmış olduğu bir çalışmada, 55 yaş ve üzerinde olan yetişkin bireylerin özgüven düzeylerinin, daha küçük yaşlarda olan bireylere nazaran daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Bilgin (2011)'in yaptığı “Ergenlerde özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” adlı çalışmada, 17 yaş ve üzeri ergenlerin özgüven düzeylerinin, 16 yaş ve altı ergenlere oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Şahin (2016)'in yaptığı “Sporcu ve sporcu olmayan bedensel engelli bireylerin özgüven ve sosyal istenirlik durumlarının karşılaştırılması” adlı çalışmada, 15-19 yaş arasındaki bedensel engelli sporcuların, kendilerinden daha büyük yaştaki sporculara oranla özgüven düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuçlar çalışmamızı destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile klasman durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 12). Araştırmaya katılan futbol hakemlerinden, A klasman ve Süper lig hakemlerinin özgüven düzeylerinin, B klasman, C klasman, Bölgesel Lig ve İl hakemlerine göre yüksek olduğu, B klasman hakemlerinin özgüven düzeylerinin, C klasman, Bölgesel lig ve il hakemlerinden yüksek olduğu, C klasman hakemlerinin özgüven düzeylerinin, il hakemlerinden yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Özgüven kişinin başarıya ulaşmasında en önemli etmenlerden biridir. Özgüveni yüksek olan bireyler kararlı ve kendinden emin duruşlarıyla kendilerini her ortamda belli ederler. Saha içerisinde karar verme yetkisine sahip olan kişi de hakemlerdir ve saha içerisinde kimseden etkilemeden doğru bildiği kararı verebilen hakemler başarılı hakem olarak tanımlanır. Araştırmamıza katılan hakemlerden en üst klasmanda yer alan Süper Lig ve A Klasman Hakemlerinin özgüven düzeylerinin diğer hakemlere göre yüksek çıkması beklenen bir sonudur.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı bir farklı olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 13). Araştırmaya katılan futbol hakemlerinden, Yüksek lisans ve Doktora mezunu futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, lisans, ön lisans ve lise mezunu hakemlere göre, lisans mezunu hakemlerin özgüven düzeylerinin, önlisans ve lise mezunu hakemlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Şahin (2016)'in yaptığı “Sporcu ve sporcu olmayan bedensel engelli bireylerin özgüven ve sosyal istenirlik durumlarının karşılaştırılması” adlı çalışmada, bedensel engelli katılımcıların eğitim düzeylerinin artmasıyla birlikte, özgüven düzeylerinin de arttığı belirtilmiştir. Bu sonuç çalışmamızı destekler niteliktedir.

Aksu (2017), çalışmada elde ettiğimiz bu veriden farklı olarak, futbol hakemleriyle ilgili yaptığı benzer bir çalışmada, futbol hakemlerinin eğitim durumları ve özgüvenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile meslek durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 14). Kamu personeli ve serbest meslek çalışanı olarak bir mesleğe sahip olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, öğrenci ve çalışmayan hakemlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aksu (2016)'nın futbol hakemleriyle ilgili yaptığı benzer bir çalışmada, devlet dairelerinde çalışan futbol hakemleri ile serbest ve özel sektörde çalışan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, öğrenci olan futbol hakemlerine oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu sonuç, araştırmada elde ettiğimiz sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile hakemlik yılı değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 15). Hakemlik süresi 13 yıl ve üzeri olan hakemlerin özgüven düzeylerinin, hakemlik süresi 10-12, 7-9, 4-6 ve 1-3 yıl olanlara göre yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, hakemlik süresi 10-12 yıl olan hakemlerin özgüven düzeylerinin, hakemlik süresi 4-6 ve 1-3 yıl olan hakemlerden yüksek olduğu, hakemlik süresi 7-9 yıl olan hakemlerin özgüven düzeylerinin, hakemlik süresi 4-6 ve 1-3 yıl olan hakemlerden yüksek olduğu görülmüştür.

Merey (2010) “Yetişkinlerde özgüven duygusu ile anksiyete düzeyi arasındaki ilişkinin karşılaştırması ve kültürlerarası bir yaklaşım” adlı çalışmasında, 6-15 yıl arası çalışanların özgüven düzeylerinin, 0-5 yıl çalışma deneyimine sahip bireylere oranla daha yüksek olduğunu belirtmiş, bunun nedeni olarak da 0-5 yıl çalışma deneyimi olanların mesleğe alışma, uyum ve benzeri sebeplerle özgüvenlerinin düşük, 6-15 yıl arası çalışma hayatı olanların oturmuş bir kariyer ve tecrübeleri sayesinde daha yüksek özgüvene sahip olduklarını belirtmiştir.

Futbol hakemliği, kişinin doğuştan elde edebileceği bir yetenek değildir. Hakemler zaman içerisinde, müsabakalara çıktıkça hakemliklerini geliştirebilirler ve başarılı bir hakem olma yolunda ilerleyebilirler. Hakemliğe yeni başlayan kişiler, müsabakalarda görev aldıkça ve başarılı oldukça kendi yeteneklerinin farkına varmaya, başarılı bir hakem olacaklarına inanmaya başlarlar. Bu inanç, onların görev aldıkları her yeni müsabakaya daha büyük bir özgüvenle çıkmalarına yardımcı olur. Araştırmada elde ettiğimiz, futbol hakemlerinin özgüven

düzeylerinin, hakemlik yaptıkları süre arttıkça yükseldiği bulgusu, kişilerin hakemlik süreleri arttıkça, daha çok müsabakada görev alması ve sonucunda kendi güç ve yeteneklerinin farkına vararak, daha iyi bir hakem olabileceklerine olan inançlarının artması ile açıklanabilir. Nitekim Feltz (1988)'de özgüveni, bireyin bir işi başarabileceğine olan inancı ve kendi yeteneğine, gücüne ve kararlarına güvenmesi olarak tanımlamıştır.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile daha önce lisanslı olarak futbol oynama durumu değişkenleri arasında, daha önce lisanslı olarak futbol oynamış hakemler lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 16).

Bu sonuca göre daha önce lisanslı olarak futbol oynamış futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, daha önce lisanslı olarak futbol oynamamış hakemlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sun (2015)'un yaptığı “Sporun lise öğrencilerinin özgüven düzeylerine etkisi” adlı çalışmada, lisanslı olarak spor yapan lise öğrencilerinin özgüven düzeylerinin, spor yapmayan lise öğrencilerine oranla daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Türkiye Futbol Federasyonu tarafından yayınlanan Merkez Hakem Kurulu Talimatına göre (Ocak 2016) “Durumlarını belgelemek koşulu ile Milli Takımlarda oynamış futbolcular veya Profesyonel Liglerde en az 2 sezon oynamış lisanslı futbolcular için hakemliğe giriş ve klasmanlar arası geçişlerde yaş sınırı dikkate alınmaz. Bu futbolcularda klasman terfilerinde hakemlik süresi şartı aranmaz ve Aday Hakem Kursunda başarılı olanlar bir sezon İl Hakemi olarak görev yaptıktan sonra, MHK uygun gördüğü takdirde CKH kadrosuna dahil edilebilir. Sürelerin belirlenmesinde TFF kayıtları esastır” ibaresi yer almaktadır ve bu madde ile hakemliğe giriş şartlarında daha önce lisanslı olarak futbol oynamış kişilere, hakemliğe giriş ve klasman yükselmelerinde öncelik sağlanmıştır.

Pepe ve ark (1999)'nın “Futbol hakemlerinin hakemlik geçmişlerinin ve sporculuk geçmişlerinin tutarlı karar vermedeki etkisinin incelenmesi” adlı çalışmasında, araştırmaya katılan hakemlerin %63,5'i, geçmişte oynadıkları futbolun, hakemlik yaparken verdikleri kararlara olumlu etkisinin olduğunu söylemişlerdir.

Daha önce gerek milli takım düzeyinde gerekse de lisanslı olarak amatör ve profesyonel liglerde futbol oynamış kişilerin, futbolun içinden gelmiş, futbolu daha iyi bilen kişiler olabileceği varsayıldığında, daha önce hiç futbol oynamamış, futbolun doğasını yeterince bilmeyen kişilere göre, hakemlik hayatlarında daha özgüvenli ve kendinden emin davranışlar sergileyebilecekleri ve bunun sonucunda daha başarılı olabilecekleri düşünülebilir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile yabancı dil bilgisi değişkenleri arasında, yabancı dil bilgisi olan hakemler lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 17).

Bu sonuca göre, yabancı dil bilgisine sahip olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, yabancı dil bilgisine sahip olmayan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dinç (2017) “Futbol hakemlerinin klasmanlarına göre mesleki yeterliliklerinin değerlendirilmesi” adlı çalışmada, yabancı dil bilgisine sahip olan futbol hakemlerinin, yabancı dil bilmeyen futbol hakemlerine oranla mesleki vizyonlarının daha geniş olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçtan, mesleki vizyonu geniş, geleceğe dair hedefleri doğrultusunda yılmadan çalışan, amaçlarını belirlemiş ve bu sayede bu hedeflere ulaşmaya daha yakın olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin daha yüksek olabileceği düşünülebilir.

Merkez Hakem Kurulu Talimatında (Ocak 2016), futbol hakemlerinin klasman kadrolarının belirlenme kriterlerinden bir tanesi, yabancı dil bilgi düzeyi olarak belirlenmiştir. Talimattaki bu kriter sonucunda, Merkez Hakem Kurulu ve İl Hakem Kurulları, geleceğe yönelik başarılı hakemlerin keşfedilmesi ve yetiştirilmesi anlamında, yabancı dil bilgisine sahip hakemler lehine pozitif bir ayrıcalık sergilemekte, bu hakemlerin gelişimlerine, hakemlik becerilerine katkı sağlamak amacıyla onlara gereken desteği sağlamaktadır. İlgili kurulların bu desteğinin, yabancı dil bilgisine sahip olan futbol hakemlerinin, özgüven düzeylerine katkı sağladığı sonucuna varılabilir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile medeni durum değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 18). Bu sonuca göre, araştırmaya katılan futbol hakemlerinden evli olanların özgüven düzeylerinin, bekar olanların özgüven düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Merey (2010) “Yetişkinlerde özgüven duygusu ile anksiyete düzeyi arasındaki ilişkinin karşılaştırması ve kültürlerarası bir yaklaşım” adlı çalışmada, evli olan bireylerin, bekar ve boşanmış olan bireylere oranla özgüvenlerinin daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Branden (1969) özgüvenin mutlu olma, değerli görülme ve değerli hissetme sonucunda kazanılan güven duygusuyla yakın ilişkili olduğunu belirtmiştir. Evlilik toplumumuz tarafından kutsal bir müessese olarak adlandırılmakta ve toplumun evli olan bireylere karşı yaklaşımı, bekar olan bireylere nazaran genel anlamda daha olumlu olmaktadır. Kişilerin evli olan bireylere, bekar olanlara kıyasla daha olumlu bir bakış açısıyla yaklaştıkları, bu kişileri daha değerli gördükleri söylenebilir. Araştırma sonucunda elde ettiğimiz, evli olan hakemlerin, bekar olan hakemlere kıyasla özgüvenlerinin yüksek bulunması, toplumun evli bireylere daha pozitif

bakış açısıyla yaklaşması ve bunun sonucunda kişilerin kendilerini daha iyi ve değerli hissetmeleri ile açıklanabilir.

Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin, özgüven düzeyleri ile gelir durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 19). Aylık geliri 6001 TL ve üzeri olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, aylık geliri 1500 TL ve altı, 1501-3000 TL, 3001-4500 TL, 4501-6000 TL olan hakemlere göre daha yüksek olduğu, aylık geliri 4501-6000 TL olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, aylık geliri 1500 TL ve altı, 1501-3000 TL, 3001-4500 TL olan hakemlere göre daha yüksek olduğu, aylık geliri 3001-4500 TL olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, aylık geliri 1500 TL ve altı, 1501-3000 TL olan hakemlere göre daha yüksek olduğu, aylık geliri 1501-3000 TL olan futbol hakemlerinin özgüven düzeylerinin, aylık geliri 1500 TL ve altı olan hakemlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

İbrahim (2018) yaptığı “Düzenli olarak fitness salonlarına devam eden bireylerin özgüven düzeylerinin farklı spor branşlarındaki sporcularla karşılaştırılması” başlıklı çalışmada, gelir düzeyi 4000 TL ve üzeri olan bireylerin özgüven düzeylerinin, gelir düzeyi 1001-2000 TL ve 2001-4000 TL olanlara oranla daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Bu sonuç, çalışmada ortaya koyduğumuz, futbol hakemlerinin gelir düzeyi arttıkça özgüvenlerinin de arttığı sonucunu destekler niteliktedir.

Futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan basit korelasyon analizi incelendiğinde, pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0,05$, Tablo 20). Futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin, özgüven düzeyi ölçeği alt boyutlarından olan iç özgüven ile pozitif yönlü ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkisi olduğu ($r=,698^{**}$, $p<,000$), özgüven ölçeği alt boyutlarından bir diğeri olan dış özgüven ile pozitif yönlü ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkisi olduğu ($r=,912^{**}$, $p<,000$) görülmektedir. Ayrıca, futbol hakemlerinin, iç özgüven ve dış özgüven düzeyleri arasında 0,01 düzeyinde pozitif yönlü yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ($r=,949^{**}$, $p<,000$) görülmüştür.

Koç (2014), kişinin iletişim becerilerinin, özgüven düzeyiyle oldukça yakından ilgili olduğunu söylemiş ve bireyin ihtiyaçlarını, duygularını, beklentilerini, çevresindekilere rahatlıkla, özgürce söyleyebildiği oranda sağlıklı iletişim kurabileceğini belirtmiştir.

Bilgin (2011), “Ergenlerde özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” adlı çalışmada, özgüveni yüksek olan bireylerin, çevresindeki insanlarla başarılı bir şekilde iletişim kurabildiklerini, bu sayede çevreleriyle etkin ve anlamlı ilişkiler geliştirebildiklerini belirtmiştir.

Bu alışmalar, futbol hakemlerinin iletişim becerileriyle, zgven düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucunu destekler niteliktedir.

Lindenfield (2004), zgveni i zgven ve dış zgven olarak ikiye ayırmış, i özgüveni kendimizden memnun olmamız, dış özgüveni ise, i zgvenimizin etkisiyle dış çevreye yansıttığımız görüntümüz olarak tanımlamıştır. Bu tanıma göre, i zgven ve dış zgven arasında, pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir ve araştırma sonucunda elde ettiğimiz, futbol hakemlerinin i özgüvenleri ve dış özgüvenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu destekler niteliktedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Pek çok insan tarafından ilgiyle takip edilen futbol müsabakalarında, karar verme yetkisini tek başına elinde bulunduran futbol hakemlerinin, oyunun ne denli önemli bir parçası olduğu ortadadır. Bir futbol müsabakasının önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde oynanarak, adil şekilde sonuçlanması, saha içerisindeki hakemin oyun kuralları bilgisi ve sahip olduğu bazı beceriler ile yakından ilgilidir.

İletişim ve özgüven, kişilerin toplumla olan ilişkilerinde çok önemli bir yere sahiptir. İletişim becerileri gelişmiş, özgüveni yüksek kişiler, toplum içerisinde kendilerini kolayca ifade edebilirler ve bu kişiler özgüvenleri sayesinde kendinden emin ve kararlı duruşlarıyla toplum içerisinde hemen dikkat çekerler.

Saha içerisinde tarafsız bir gözle, kimsenin etkisi altında kalmadan kuralları uygulamakla görevli olan futbol hakemlerinin, müsabaka süresince oyuncularla ve hakem ekibiyle sürekli bir iletişim ve etkileşim içerisinde bulundukları da göz önüne alındığında, futbol hakemlerinin iletişim becerilerinin ve özgüven düzeylerinin yüksek olması, onların saha içerisindeki performanslarını etkileyen en önemli etmenlerdendir.

Bu varsayımdan yola çıkarak yaptığımız çalışmada, farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeyleri, sosyo demografik özelliklerine göre incelenmiş, bunun yanında iletişim becerileri ile özgüven düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin, iletişim becerileri ve özgüven düzeylerinin, sahip oldukları sosyo demografik özelliklere göre değişebileceği hipotezinden yola çıkılarak yapılan bu çalışmanın sonucunda;

Farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeylerinin; hakemlerin yaş, klasman durumu, eğitim durumu, meslek durumu, hakemlik süresi, lisanlı olarak futbol oynama durumu, yabancı dil bilgisi, medeni durumu ve aylık gelir durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür.

Araştırma sonucunda, yaşı büyük, eğitim düzeyi yüksek, hakemlik süresi uzun, gelir durumu yüksek, üst klasmanlarda görev yapan, daha önce lisanslı olarak futbol oynamış, yabancı dil bilen, meslek sahibi olan, evli hakemlerin iletişim becerilerinin ve özgüven düzeylerinin; yaşı küçük, eğitim düzeyi düşük, hakemlik süresi kısa, gelir durumu düşük, alt

klasmanlarda görev yapan, daha önce lisanslı olarak futbol oynamamış, yabancı dil bilmeyen, meslek sahibi olmayan, bekar futbol hakemlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile özgüvenleri arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu, futbol hakemlerinin iletişim becerileri arttıkça özgüvenlerinin arttığı aynı şekilde özgüvenleri arttıkça iletişim becerilerinin arttığı görülmüştür.

6.2. Öneriler

Yapılan bu çalışmanın sonucunda önerilerimiz,

- İletişim becerileri ve özgüvenleri yeterli düzeyde olmadığı tespit edilen futbol hakemlerine, alanında uzman kişiler tarafından, iletişim becerilerini ve özgüvenlerini geliştirmeye yönelik eğitimler verilebilir.
- İl Hakem Kurulları tarafından, futbol hakemi olmak için başvuran adaylara uygulanan mülakat, yazılı sınav ve atletik testlerin yanında, iletişim becerilerinin ve özgüven düzeylerinin tespit edilmesine yönelik testler de uygulanabilir.
- Merkez Hakem Kurulu, hakem klasmanlarını belirleme aşamasında, hakemlerin iletişim becerilerini ve özgüven düzeylerini belirlemeye yönelik testler uygulayabilir. Değerlendirme aşamasında bu test sonuçlarından da faydalanılabilir.
- Farklı spor branşlarında görev yapan hakemlerle, futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeyleri incelenebilir.
- Yapılan bu çalışmada olduğu gibi, futbol hakemleriyle ilgili birçok çalışmada, kadın futbol hakemlerinin sayısı, erkek futbol hakemlerinin sayısının çok altındadır. Bu durum toplumsal cinsiyet açısından incelenebilir.
- Literatür incelendiğinde, futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeyleri ile ilgili yapılmış çok az sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Benzer çalışmalar farklı illerdeki hakemlerle yapılabilir.
- Araştırmanın farklı ve daha büyük örneklemelerde yenilenmesinin, konu hakkındaki bilgilerin gelişmesine ve genellemeler yapılabilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acuner A.** Farklı Dansları Yapan Bireylerin Çeşitli Değişkenlere Göre Özguven ve Öz Yeterliklerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2012, 73.
- Akbaş B.** Örgütsel İletişimin Örgütsel Bağlılığa Etkisi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2008, 84.
- Akgöz E, Sezgin M.** Genel İletişim, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2009, 189.
- Akgül K. P.** Kişilerarası İletişimde Dans ve Beden Dili İşlevini Etkileyen Etmenler ve Bir Alan Araştırması, Doktora Tez., Selçuk Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü, Konya, 2006, 189.
- Apaydın A.** Futbola Giriş, Bursa, Akmat Akınoğlu Matbaacılık, 2000.
- Babacan D.** Futbol ve Hakem, Ankara, TFF Eğitim Yayınları, 1993, 84.
- Babacan D.** Türkiye’de Futbol Hakemliği, İstanbul, TFF Eğitim Yayınları, 1991, 118.
- Baltaş Z.** Bedenin Dili, 49. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, 164.
- Başoğlu S.** Sınav Kaygısıyla Özguven Arasındaki İlişkinin Erinlik Döneminde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, 134.
- Beil B.** İyi Çocuk, Zor Çocuk Çev: Cuma Yorulmaz, Ankara, Arkadaş Yayınevi, 2003, 244.
- Bilgin O.** Ergenlerde Özguven Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, 2011, 129.
- Bozdemir M.** Futbol Fanatizminin Sosyolojik Açidan Tahlili, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998, 70.
- Cel A.** Hakemlik Psikolojisi, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1994, 1, 21-23.
- Cereci S.** İnsan Biyolojisinin İletişim Refleksleri. *Marmara İletişim D.*, 2002, 14, 163-173.
- Cereci S.** İletişim Kurmak İnsan Olmaktır, Ankara, Metropol Yayınları, 2002, 157.
- Collina P.** Benim Oyun Kurallarım, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 2004, 191.
- Cooley C. H.** Human nature and the social order, New York, Charles Scribner, 1992, 412.
- Coopersmith S.** The antecedent of self-esteem. San Francisco, W. H. Freeman & Company, 1967, 283.

Çelik İ. Ortaokul Öğrencilerinin Özgüven Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, 120.

Çetinkaya H. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin İletişim Becerilerinin Okul Başarısına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, 2012, 153.

Doğan T. Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Zeka Düzeylerinin Depresyon ve Bazı Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2006, 93.

Dökmen Ü. Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004, 392.

Durna E. Türkiye’de Futbol ve Hakem, İstanbul, Yıldızlar Matbaacılık, 1997, 144.

Duygulu S. Güven ve Güvensizlik Duygusu, *Anneyiz Biz Dergisi*, Ocak Sayısı, 2008,17-21.

Düşükcan M. Örgütlerde Çatışma Ve Çatışma Yönetimi Sürecinde Örgütsel İletişimin Etkililiği: Kurumsal Ve Uygulamalı Bir Çalışma, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2003, 236.

Eldeleklioğlu J. Çocuklarda Özgüven Gelişimi, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004, Cilt 24, Sayı 2, s.111-121.

Erdoğan İ. İletişimi Anlamak, 2. Baskı, Erk Yayınları, Ankara, 2005, 544.

Ergin A. Eğitimde Etkili İletişim, 7. Baskı. Anı Yayıncılık, Ankara, 2014, 336.

Erikson E. İnsanda Gelişimin Sekiz Evresi, A. Dönmez (çev), 1979, 12, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1979, 27-38.

Erkal M. E. Sosyolojik Açıdan Spor, İstanbul, Kutsun Matbaası, 1992, 287.

Eroğlu E. ve Diğerleri. Etkili İletişim, 3. Baskı, Edt: Uğur Demiray, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2011, 283.

Eroğlu F. Davranış Bilimleri, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1998, 587.

Feltz D. L. Self-Confidence and Sports Performance, 1998, Exercise and Sport Sciences Reviews, 16, 423-57.

Fennell M. Özgüveni Keşfedin, N. Azizlerli, M. Şaşıoğlu (çev.), İstanbul, Psikonet Yayınları, 2017, 304.

Fiske J. İletişim Çalışmalarına Giriş, çev. Süleyman İrvan, Pharmakon K., Ankara, 1996, 336.

Fişek K. 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1985, 198.

- Geçtan E.** Psikanaliz ve Sonrası, İstanbul, Metis Yayınları, 2012, 328.
- Gifford C.** Futbol Ansiklopedisi, Tudem Yayınları, 2006, 36.
- Gökner Ö.** Özgüven Kazanmak, Ankara, Arkadaş Yayınevi, 2015, 232.
- Güney S.** Yönetim ve Organizasyon, Nobel Yayınları, Ankara, 2.Baskı, 2001, 580.
- Gürgen H.** Örgütlerde İletişim Kalitesi, 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 1997, 296.
- Güven Ö.** Türklerde Spor Kültürü, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1992, 373.
- Hambly K.** Özgüven, Çeviren Barış Bıçakçı, 5, Rota Yayınları, İstanbul, 2003, 94.
- Haugen T and Seiler S.** Physical and Physiological Testing of soccer players. Why, What and How Should we measure? Sports Science. 2015; Vol 19, 10-26. Ekt ezgi Öztürk.
- İnal A.N.** Futbolda Eğitim ve Öğretim, Nobel Yayınevi, Konya, 1998, 280.
- James W.** Principles of Psychology, Magnolia, Mass, Peter Smith, 1890, 708.
- Kağıtçıbaşı Ç.** Günümüzde İnsan ve İnsanlar, Evrim Yayınları, İstanbul, 2008, 476.
- Karasar N.** Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Nobel Yayınları, 2009, 57
- Kasatura İ.** Kişilik ve Öz Güven, 1, İstanbul, Evrim Yayınevi, 1998, 304.
- Kocaarslan B.** Genel Müzik Eğitimi Alan İlköğretim Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutum, Müzikal Özgüven Ve Motivasyon Düzeylerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2009, 136.
- Koludar S.** Futbolda Hakem ve Sporcu, Gençkurt Matbaacılık, İzmir, 1996, 196.
- Kueh S, Bagul A. H.** The Effects of Nonverbal Communication of Hotel. IRACST-*International Journal of Research in Management & Technology*, 2013, 3(4), 126-135.
- Kurtuldu P.S.** İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Özgüven Düzeyleri İle Liderlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, 107.
- Lauster P.** Özgüven Öğrenilebilir, 1, Lütfi Yarbaş (çev.), İzmir, İlya Yayınevi, 2003, 185.
- Lindenfield G.** Kendine Güvenen Çocuk Yetiştirme, 2, Ankara Hyb Yayıncılık, 1997, 264.
- Mağden D, Aksoy A.** Anne ve Babaların Çocuklarına Karşı Tutumlarını Etkileyen Etmenler, Eğitim ve Bilim, Ankara, 1993.
- Maslow A. H.** Motivation and personality, 2, New York, Harper, 1954, 336.

- Mckay M, Fanning P.** Özgüven, 1, Çev: F. Gaye Atay, Ankara, Arkadaş Yayınevi. 2016, 366.
- McQuail D, Windahl S.** Kitle İletişim Modelleri, 1. Baskı, İmge Kitabevi, 1997, 270.
- Mısırlı İ.** Genel İletişim–İlkeler, Yöntemler, Teknikler, Detay Yayıncılık, Ankara, 2010, 288.
- Navarro J, Karlins M.** Beden Dili, Çev: T. Taftaf, Alfa Yayınları, İstanbul, 2016, 218.
- Orta L.** Dünyada ve Türkiye'de Futbol Hakemliğinin Başlangıcı ve Gelişimi, *Spor Araştırmaları Dergisi*, 2002, 6, 79-89.
- Özgüven İ. E.** Ailede İletişim ve Yaşam, 1.Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 1992, 358.
- Polat H.** Türk Futbolunda 50 Yıl, Ankara, Afşaroğlu Matbaası, 2003, 285.
- Radnedge K.** The Ultimate Encyclopedia Of Soccer, London, 1994, 387-389.
- Rogers C, Dymond R.** Psychotcrapy and personality change. University of Chicago Press. Chicago, 1954, 176.
- Satman C.** Futbolda Hakim Olma Sanatı, Spor Yayınevi ve Kitapevi, Ankara 2017,131.
- Soner O.** Aile Uyumu, Öğrenci Özgüveni ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğilim Bilimleri Dergisi*, 2000, 12, 249-260.
- Stemmler T.** Futbolun Kısa Tarihi, Ankara, Dost Kitabevi, 2000, 119.
- Sunay H.** Ankara Bölgesi Futbol Hakemlerinin Hakemliğe Yönelmelerine Etki eden Motivasyonel Etkenler Üzerine Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1992, 2, 18-23.
- Sülün Ö.** Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, 2013, 98.
- Şahin M. K.** Okul Öncesi Öğretmenlerinin Öz Güvenleri ve Meslek Tutumlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2015, 128.
- Şahin E.** Sporcu ve Sporcu Olmayan Bedensel Engelli Bireylerin Özgüven ve Sosyal İstenirlik Durumlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce, 2016, 86.
- Şimşek M.** Futbolun Prensleri, Nadir Yayınevi, İstanbul 1999, 58.
- Tutar H, Yılmaz M. K.** Genel İletişim Kavramlar ve Modeller, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, 240.
- Tutar H, Yılmaz M.K.** İletişim, 9. Baskı, Seçkin Yayın, Ankara, 2012, 352.

- Ulukan H.** İletişim Becerilerinin Takım ve Bireysel Sporculara Olan Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, 2012, 104.
- Ünüvar Ş.** Kişilerarası İletişimin Konaklama İşletmelerindeki Önemi ve Örnek Bir Alan Çalışması, Yük. Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2002, 104
- Vautrot M.** Fort he Good of the Game, California, USA,1993.
- WEB_1. (2019).** TDK (Türk Dil Kurumu) web sitesi www.tdk.gov.tr (27.01.2019).
- WEB_2. (2019).** Türk Nostalji web sitesi www.turknostalji.com/hakemlerin-maci-semsiye-ile-yonettigi-gunler.html (12.01.2019).
- WEB_3. (2019).** TFF (Türkiye Futbol Federasyonu) web sitesi www.tff.org.tr (23.01.2019).
- Yardımcı O.** *Futbol Kültürü ve Eğitimi*, Tokat, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Matbaası,1996,23
- Yavuzer H.** Çocuk Psikolojisi,22, 2, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002, 344.
- Yenigün H. S.** Amatör Futbolcuların Sosyo-Ekonomik Durumlarının Araştırılması, Bitirme Tezi, Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İzmir. 1997, 84.
- Yetim A. Cengiz, R.** İletişim ve Spor, Ankara, Berikan Yayınevi, 2010, 192.
- Yıldırım F.** Fen Lisesi ve Spor Lisesi Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ, 2015, 143.
- Yörükoğlu A.** Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar, 7, Özgür Yayınları, İstanbul, 1990, 392.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Futbol Hakemleri;

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaktayım. Tez konusu olarak "Farklı Klasmanlarda Görev Yapan Futbol Hakemlerinin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu bir araştırma yürütmekteyim. Bilimsel amaçlı bu çalışmaya, sizin görüş ve önerileriniz rehberlik edecektir. Vereceğiniz cevaplar başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Ulaş AKSOY

1. Yaşınız

()18-21 ()22-25 ()26-29 ()30-33 ()34 ve üstü

2. Klasman Durumunuz

()İl ()Bölgesel ()C Klasman ()B Klasman ()A Klasman-Süper lig

3. Eğitim Durumunuz

()Lise ()Önlisans ()Lisans ()Yüksek lisans-Doktora

4. Mesleğiniz

()Öğrenci ()Kamu Personeli ()Serbest Meslek ()Çalışmıyor

5. Hakemlik Yılıınız

()1-3 ()4-6 ()7-9 ()10-12 ()13 ve üzeri

6. Lisanslı Olarak Futbol Oynadınız mı?

()Evet ()Hayır

7. Yabancı Dil Bilginiz

()Evet ()Hayır

8. Medeni Durumunuz

()Evli ()Bekar

9. Aylık Geliriniz (TL)

()1500 ve altı ()1501-3000 ()3001-4500 ()4501-6000 ()6001 ve üzeri

Ek 2. İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği

Çok kıymetli futbol hakemleri; Bu ölçek, iletişim becerilerinizle ilgili bazı özelliklerinizi ölçmeye yöneliktir. Lütfen aşağıda sunulan ifadeleri “Genelde” nasıl davrandığınızı düşünerek cevaplayınız. Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Verdiğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacak, kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır. Katılımınız, bu alanda yapılacak bilimsel çalışmaların geliştirilebilmesi için önemli bir etkiye sahiptir. Anketleri cevaplama süresi ortalama 10-15 dakika sürmektedir. Araştırma ile ilgili sorularınız olursa, araştırma sırası veya sonrasında cep telefonu ya da e-posta aracılığıyla bana sorabilirsiniz. Değerli vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Ulaş AKSOY İletişim: 0532 356 10 85 ulasaksoy@gmail.com		HER ZAMAN	SIKLIKLA	BAZEN	NADİREN	HİÇBİR ZAMAN
1	Sorunlarını dinlediğim insanlar benim yanımdan rahatlayarak ayrılırlar.					
2	Düşüncelerimi istediğim zaman anlaşılır biçimde ifade edebilirim.					
3	Başkalarını bir kasıt aramadan dinlerim.					
4	Sosyal ilişkide bulunduğum insanları oldukları gibi kabul ederim.					
5	İnsanların önemli ve değerli olduklarını düşünürüm.					
6	Birisiyle ilgili bir karara ulaşmadan önce, onunla ilgili gözlemlerimi gözden geçiririm.					
7	İlişkide bulunduğum kişilerin anlatmak istediklerini dinlemek için onlara zaman ayırırım.					
8	İnsanlara karşı sıcak bir ilgi duyarım.					
9	İnsanlara gerektiğinde yardım etmekten hoşlanırım.					
10	Olaylara değişik açılardan bakabilirim.					
11	Düşüncelerimle yaptıklarım birbiriyle tutarlıdır.					
12	İlişkilerimin daha iyi gitmesi için, bana düşenleri yapmaya özen gösteririm.					
13	Kendime ve başkalarına zarar vermeden, içimden geldiği gibi davranabilirim.					
14	Arkadaşlarımla birlikteyken kendimi rahat hissederim.					
15	Yaşadığım olaylardaki coşkuyu her halimle başkalarına iletebilirim.					
16	İlişkilerin nasıl geliştiğini ve nereye gittiğini anlamak için düşünmeye zaman ayırırım.					
17	Karşımdakini dinlerken anlamadığım bir ayrıntı olduğunda konunun açığa kavuşması için sorular sorarım.					
18	Benimle özel olarak konuşmak isteyen bir arkadaşım olduğunda, konuyu ayaküstü konuşmamaya özen gösteririm.					
19	Birisini anlamaya çalışırken sakın bir ses tonuyla konuşurum.					
20	İlişkilerimi zenginleştiren eğlenceli, keyifli bir yanımla var.					
21	Birisine bir öneride bulunurken, onun öneri vermemi isteyip istemediğine dikkat ederim.					
22	Birini dinlerken ne karşılık vereceğimi düşünmekten çok, onun ne demek istediğini anlamaya çalışırım.					
23	İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissederim.					
24	Bir yakınımla sorunum olduğunda, onunla suçlayıcı olmayan bir dille konuşmak için girişimde bulunurum.					
25	Karşımdakini dinlerken sırf kendi merakımı gidermek için ona özel sorular sormaktan kaçınırım.					

Ek 3. Özgüven Ölçeği

Çok kıymetli futbol hakemleri, Bu ölçek, özgüveniniz ile ilgili bazı özelliklerinizi ölçmeye yöneliktir. Lütfen aşağıda sunulan ifadeleri “Genelde” nasıl davrandığınızı düşünerek cevaplayınız. Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Verdiğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacak ve kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır. Katılımınız bu alanda yapılacak bilimsel çalışmaların geliştirilebilmesi için önemli bir etkiye sahiptir. Anketleri cevaplama süresi ortalama 10-15 dakika sürmektedir. Araştırma ile ilgili sorularınız olursa, araştırma sırası veya sonrasında cep telefonu ya da e-posta aracılığıyla bana sorabilirsiniz. Değerli vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Ulaş AKSOY İletişim: 0532 356 10 85 ulasaksoy@gmail.com		HİÇBİR ZAMAN	NADİREN	SIK SIK	GENELLİKLE	HER ZAMAN
1	Kendimi başarılı bir insan olarak görürüm.					
2	Başkalarının yanında heyecanımı kontrol edebilirim.					
3	Seçimlerimde başkalarına bağımlı değilimdir.					
4	Yaşamdaki zorluklarla baş edebilirim.					
5	Benim için aşılamayacak sorun yoktur.					
6	Başkalarının görüşlerine saygı gösteririm.					
7	Problemlerimin üstesinden gelebileceğime inanırım.					
8	Sosyal etkinliklere katılmaktan çekinmem.					
9	Verdiğim kararların arkasında dururum.					
10	Kendi kendime yetebileceğime inanırım.					
11	Aktif birisi olduğumu düşünürüm.					
12	Öz-eleştiri yapabilirim.					
13	Anlamadığım konularda başkalarına soru sorabilirim.					
14	Yeni girdiğim ortamlara uyum sağlarım.					
15	Kendimle barışık bir insanım.					
16	Gerektiğinde sonuna kadar hakkımı savunurum.					
17	İstediğim şeyleri elde etmek için mücadele edebilirim.					
18	Kendimi rahat bir şekilde ifade edebilirim.					
19	Kendimi ve başkalarını olduğu gibi kabul ederim.					
20	Çevremde yeteri kadar güvenebileceğim insan vardır.					
21	Sorumluluk almaktan çekinmem.					
22	Diğer insanların eleştirilerini anlayışla karşılayabilirim.					
23	Sıkıntılı anlarımda bile olumlu düşünmeye çalışırım.					
24	Ön plana çıkmaktan korkmam.					
25	Başarısız olduğumda hemen pes etmem.					
26	Başka insanlarla kolaylıkla iletişim kurabilirim.					
27	Değerli birisi olduğuma inanırım.					
28	Kolay arkadaş edinebilirim.					
29	Düşüncelerimi ifade ederken başkalarından çekinmem.					
30	Kolay karar verebilirim.					
31	Sosyal bir insan olduğuma inanırım.					
32	Kendimi severim.					
33	Başka insanların övgülerini hak ettiğime inanırım.					

Ek 4. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 28/09/2018-E.54317

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi Dekanlığı
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 53043469-050.04.04
Konu : Kararlar

Sayın Doç.Dr. Mehmet ULUKAN
Öğretim Üyesi

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 27.09.2018 tarihinde yapılan olağan toplantısında çalışmanızla ilgili alınan 9 nolu karar aşağıda sunulmuştur.
Bilgilerinize sunarım.

e-imzalıdır

Prof.Dr. Mustafa Selim ÖZKÖK
Kurul Başkanı

KARAR: 9

Protokol No : 2018/1490
Sorumlu Yürütücü: . Doç. Dr. Mehmet ULUKAN
Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi AD

Adnan Menderes Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç.Dr. Mehmet ULUKAN'ın "**Farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Aydın İli örneği)**" konulu yukarıda bilgileri verilen klinik araştırma başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup, çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Yine sorumlu araştırmacıya; Form 2'nin 14.1.'in son bölümünde taahhüt edilen çalışma bittikten sonra nihai raporun, [Sonuç Raporu (web'te), ORF (Olgu Raporu Formu/Anket)] gönderilmesi gerektiğinin hatırlatılmasına ve sorumlu yürütücülerinin bu hususa özen göstermesi gerektiğinin bir kez daha vurgulanmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Evrakı Doğrulamak İçin: <https://ebys.adu.edu.tr/enVision/Dogrula/AM4CPYT>

Adnan Menderes Üniversitesi Merkez Kampüs Tıp Fakültesi Merkez Kampüs Kepez
Mevki 09010 Efeler/Aydın
Telefon No: 0256 225 31 66 / 4506 Faks No: 0256 212 31 69
E-Posta: goetik@adu.edu.tr İnternet Adresi:

Bilgi İçin: Necla Yıldız

Unvan: Memur

Ek 5. İzin Belgesi

TFF
Türkiye Futbol Federasyonu
Turkish Football Federation

Sayı: TFF/İHK/...12..

18.08.2018

Konu: Anket izni

T.C

AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Eğitimi yapmakta olan Ulaş AKSOY' un "Farklı Klasmanlarda Görev Yapan Futbol Hakemlerinin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu tez çalışmasını yapması için Aydın ilinde görev yapan futbol hakemlerine anket uygulamasında ve elde ettiği verileri çalışmasında kullanmasında kurulumuzca herhangi bir sakınca görülmemektedir.

Bilgilerinize arz/rica ederim.

Aydın İl Hakem Kurulu Başkanı

Adres: Girne Mah. Hisar Cd. No:22 AYDIN

Tel : 0.256 219 29 24 - Fax : 0.256 219 29 24

ÖZGEÇMİŞ

Soyadı, Adı : AKSOY, Ulaş
Uyruk : T.C.
Doğum yeri ve tarihi : İzmir 29.07.1978
Telefon : 0532-356 10 85
E-mail : ulasaksoy@gmail.com
Yabancı Dil : İngilizce (YÖKDİL: 62,5)

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Ege Üniversitesi	2007

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Kurum	Ünvan
2009-....	Aydın Gençlik ve Spor İl Müd.	Spor Eğitim Uzmanı
2008-2017	Türkiye Futbol Federasyonu	Klasman Yardımcı Hakemi
2017-.....	Türkiye Futbol Federasyonu	Klasman Güzlemcisi

AKADEMİK YAYINLAR

BİLDİRİLER

- **Özdemir N, Aksoy U.** Futbol Hakemlerinin Karar Verme Becerileri ve Zihinsel Dayanıklılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (16.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi/Sözel Bildiri).
- **Özdemir N, Aksoy U.** Futbol Hakemlerinin Stres Kaynakları ve Baş Etme Davranışlarının İncelenmesi (16.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi/Sözel Bildiri).
- **Karacabey K, Aksoy U.** Yaz Spor Okullarına Katılan 9-16 Yaş Arası Çocukların Beslenme Alışkanlıkları ile Beslenme Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi (II. Dünya Spor Bilimleri Araştırmaları Kongresi / Sözel Bildiri).
- **Özdemir N, Aksoy U.** Futbol Hakemlerinin Stres Kaynaklarının ve Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi (II. Dünya Spor Bilimleri Araştırmaları Kongresi / Sözel Bildiri).